

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra anglistiky

Diplomová práce

Interpretace informační struktury v různých
překladech jednoho literárního textu

The interpretation of information structure in
different translations of a single literary text

Vypracovala: Bc. Adéla Příbylová
Vedoucí práce: PhDr. Vladislav Smolka, Ph.D.

České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci s názvem *Interpretace informační struktury v různých překladech jednoho literárního textu* jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 2.7.2024

Bc. Adéla Příbylová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. Vladislavu Smolkovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za cenné rady, trpělivost a čas, který naší spolupráci věnoval. Dále bych ráda poděkovala všem nejbližším, kteří mě v průběhu psaní diplomové práce podporovali a byli se mnou trpěliví.

Anotace

Diplomová práce se zabývá srovnáním různých překladů jednoho originálního anglického literárního textu do češtiny z hlediska informační struktury. Práce zkoumá, nakolik se různí překladatelé shodují či naopak rozcházejí v identifikaci rematických prvků a jakými způsoby jejich funkci vyjadřují ve svých překladech. Teoretická část práce se nejprve zabývá jazykovou typologií angličtiny a češtiny, dále se zaměřuje na aktuální členění větné v angličtině ve srovnání s češtinou. V teoretické části jsou také zmíněny a popsány vybrané větné typy v angličtině, které jsou pro porovnání překladů důležité. Závěr teoretické části je věnován teorii literárního překladu, která slouží jako základ pro pochopení interpretace a hodnocení překladů v kontextu diplomové práce. Praktická část se věnuje analýze informační struktury části výchozího anglického textu a odpovídajících úseků textu jeho různých překladů do češtiny. Jednotlivé překlady jsou porovnány s anglickým originálem na více úrovních. V závěru práce jsou vyhodnoceny výsledky a poznatky informační analýzy.

Klíčová slova

Réma, téma, aktuální členění větné, větná struktura, podpole

Abstract

This diploma thesis deals with the comparison of various translations of a single literary English text into Czech in terms of information structure. The thesis examines the extent to which different translators agree or differ in identifying the rhematic elements and the ways in which they express their functions in the translations. The theoretical part of the thesis first addresses the linguistic typology of English and Czech, then focuses on the Functional Sentence Perspective in English compared to Czech. The theoretical part also presents and describes selected sentence types in English that are important for comparing translations. The conclusion of the theoretical part is devoted to the theory of literary translation, which serves as a basis for understanding the interpretation and evaluation of translations in the context of the thesis. The practical part deals with the analysis of the information structure of a part of the original English text and the corresponding segments of its various translations into Czech. The respective translations are compared with the English original on multiple levels. The conclusion of the thesis evaluates the results and findings of the information analysis.

Key words

Rheme, theme, Functional Sentence Perspective, information structure, subfield

Obsah

Úvod	8
1 Jazyková typologie dle Skaličky	10
1.1 Typologie českého jazyka	11
1.2 Typologie anglického jazyka	12
2 Aktuální členění větné	13
2.1 Výpovědní dynamičnost	13
2.2 Téma a réma	14
2.3 Faktory AČV	17
2.3.1 Sémantický faktor	17
2.3.2 Kontext	20
2.3.3 Lineární modifikace	21
2.4 Slovosled	22
3 Vybrané větné typy v angličtině a jejich české ekvivalenty	24
3.1 Jednočlenná věta slovesná	24
3.2 Cleft-sentence neboli důrazově vytýkací konstrukce	25
3.3 Vedlejší věty obsahové	26
3.4 Polovětné vazby	28
3.4.1 Infinitiv	28
3.4.2 Gerundium	29
3.4.3 Participium	29
3.5 Věty zvolací	30
4 Teorie literárního překladu	31
5 Analýza literárního textu a jeho překladů	33
5.1 Metodika práce	33

5.2	Problematika českých překladových textů.....	35
6	Výsledky analýzy textů	39
6.1	Počet větných struktur a podpolí.....	39
6.1.1	Redukce distribučních polí	41
6.1.2	Rozšíření distribučních polí	47
6.2	Identifikace rématu v dílčích podpolích	50
6.2.1	Odlišnosti v identifikaci	52
6.2.2	Změna slovního druhu rematických prvků.....	58
6.3	Pozice rématu v dílčích podpolích.....	62
6.4	Kvantifikace shod a rozdílů	68
	Závěr.....	70
	Summary.....	73
	Seznam literatury a použitých zdrojů.....	75
	Přílohy	78

Úvod

Literární překlad do češtiny je v dnešní době běžným a velmi dynamickým oborem, který se stále vyvíjí. Český knižní trh se stále obohacuje o nové překlady literárních děl z různých světových jazyků, což přináší čtenářům široké spektrum kulturních a literárních prožitků. Díky rostoucímu počtu nakladatelství a překladatelů je možné uvádět na trh nejen díla klasická, ale i současné autory, kteří by jinak zůstali českým čtenářům neznámí. Překladatelé mají klíčovou roli při zprostředkování mezi kulturami a jejich práce vyžaduje nejen perfektní znalost cizího jazyka, ale také porozumění jazyku cílovému.

Překlad z angličtiny do češtiny přináší několik výzev. Jako dva typologicky odlišné jazyky mají každý svůj vlastní systém tvoření slov nebo skládání vět. Překládání do českého jazyka často obnáší výzvu, kdy se překladatel rozhoduje, jaký nejvhodnější způsob pro vyjádření významů a vztahů použít.

Specifickým problémem při překládání z angličtiny do češtiny je správná interpretace informační struktury věty, tedy rozlišení větných členů podle jejich relevantní informační důležitosti v daném kontextu. Zatímco angličtina má relativně pevný slovosled, tedy standardní rozložení částí věty primárně podle jejich větněčlenské funkce, často bez ohledu na jejich informační hodnotu, čeština má díky svému flektivnímu charakteru slovosled flexibilní, který používá jako primární indikátor relativní informační důležitosti jednotlivých složek věty, které jsou zpravidla uspořádány od okrajových k těm nejdůležitějším. Při překladu by tedy mělo být pečlivě zváženo, jakým způsobem je možné zachovat význam a zároveň informační strukturu původního anglického textu, přičemž musí překladatel respektovat syntaktické a stylistické normy jazyka cílového, tedy češtiny. V důsledku toho se výchozí anglické větné struktury a jejich české ekvivalenty z hlediska slovosledu často velmi významně liší. Překladatelé se tak běžně rozhodují o změně umístění rematických prvků, změně slovního druhu nebo o vynechání větných prvků s cílem zachování plynulosti, koherence a srozumitelnosti překladu. Všechny tyto faktory komplikují překladatelům proces překládání literárních děl, a tak je žádoucí, aby měl překladatel odborné lingvistické znalosti a cit, nejen pro jazyk anglický, ale i pro český.

Tato diplomová práce se zaměřuje na porovnání větné struktury části textu anglického literárního díla *Obraz Doriany Graye* od Oscara Wilda a jeho šesti českých překladů. Cílem této práce je zjistit, nakolik se různí překladatelé v interpretaci informační struktury originálu

shodují či naopak rozcházejí. Shody a rozdíly budou porovnány na několika úrovních, primárně v identifikaci rematických prvků. V případě zjištěných odlišností bude na základě vlastní informační analýzy výchozích textů posouzeno, která z variant překladů vystihuje originál nejlépe. Vedlejším cílem je poskytnout komplexní pohled na překladatelské strategie a výzvy spojené s přeměnou informační struktury mezi dvěma jazyky, které mají odlišné syntaktické a stylistické normy.

Teoretická část práce se zabývá literaturou zaměřenou na aktuální členění větné v angličtině ve srovnání s češtinou. Dále jsou popsány jednotlivé vybrané typy anglických větných struktur a jejich české ekvivalenty. V závěru se teoretická část stručně věnuje teorii literárního překladu. Praktická a zároveň hlavní část práce se podrobně zabývá analýzou informační struktury části anglického textu a jeho různých překladů do češtiny. Analýza a srovnání jednotlivých větných struktur je provedena na několika úrovních, jako například počet větných struktur, podpolí distribuce výpovědní dynamičnosti, nebo identifikace rématu. V závěru práce jsou shrnuty výsledky a poznatky informační analýzy.

1 Jazyková typologie dle Skaličky

Český jazykovědec a člen Pražského lingvistického kroužku, Vladimír Skalička, založil českou lingvistickou typologii jazyků, která je jedním z největších děl lingvistiky 20. století. Jedná se o pět jazykových typů: *jazyk izolační, aglutinační, flektivní, introflektivní a polysyntetický*. Skaličkova typologie (2004) není čistě morfologická, zahrnuje totiž více jazykových rysů. Každý typ má charakteristické vlastnosti, které se často objevují zároveň u jednoho jazyka. Žádný z jazyků nemá vlastnosti pouze jednoho typu, řadí se však mezi typ, který je v daném jazyce dominantní. Jednotlivé typy se od sebe různě liší, ale zároveň mají některé znaky společné. Stručná charakteristika jednotlivých typů dle Skaličky (2004: 479):

- Izolační typ
  - „izoluje“ slova
  - Tvary slov se nemění (u skloňování či časování)
  - Slovosled určuje větnou strukturu
  - Nejvýraznější u západoevropských jazyků (angličtina, francouzština)
- Aglutinační typ
  - Velké množství přípon pro skloňování a časování
  - K jednomu slovu se pojí více přípon
  - Převážně jazyky turecké, mongolské, ugrofinské
- Flektivní typ
  - Typ „ohýbací“
  - Jedna přípona nese současně více významů (např. pád, číslo, rod)
  - Například u jazyků slovanských, baltských, v latině, nebo řečtině
- Introflektivní typ
  - „ohýbá“ slovo uvnitř
  - Podobný flektivnímu typu, s rozdílem, přímého „ohýbání“ kořene slova
  - Rozvinut v arabštině, hebrejštině, a trochu v jazycích keltských a germánských
- Polysyntetický typ
  - Typické složeniny
  - Především čínština, řečtina, němčina

1.1 Typologie českého jazyka

Dle základních charakteristik se dá konstatovat, že čeština patří mezi jazyky flektivní, jelikož u ní tento typ převažuje. Pokud začneme, stejně jako Skalička (2004: 508), u podstatného jména, jako první zjistíme, že v českém jazyce mají podstatná jména různé koncovky. V jednom slově je přítomna vždy jen jedna koncovka, která může vyjadřovat buď pád nebo číslo. Češtinu můžeme zařadit mezi jazyky flektivní už podle tohoto znaku.

Co se týká pádů v češtině, u některých podstatných jmen je shodný 1. a 4. pád (např. *jaro – jaro, květ – květ*), což je příkladem izolačního typu jazyka. Tato shoda pádů je důležitá pro oblast slovosledu. U flektivního typu se pozná podmět a předmět podle koncovky (*pes – psa*). V případě shodného tvaru je třeba ve větě podmět a předmět rozlišit. To je možné s pomocí shody podmětu s přísudkem (v rodě a čísle), jako například u věty *Dítě utrhlo květ*. Pokud se jedná o rozdílný tvar, slovosled je volný. Na druhou stranu u shody 1. a 4. pádu je slovosled vázaný a omezený. (Skalička 2004: 510)

Sloveso bývá v některých jazycích páteří věty. Záleží na tom, v jaké míře je sloveso v daném jazyce důležité. Každý typ má svůj vzor stavby věty. U jazyků flektivních, jako je čeština, je to struktura: jméno nebo zájmeno + sloveso s koncovkou. U této stavby věty je možné, že jméno nebo zájmeno chybí. To ovšem neplatí pro slovesa jmenná se sponou (např. *Petra je inteligentní.*). I přesto nemá čeština strukturu stavby věty pevně vázanou. Na rozdíl od jazyků aglutinačních používá čeština vedlejší věty. Ty jsou výsledkem rozdělení dvou sloves v jedné větě (např. *Přemýšlel, jak jí to řekne.*). U sloves modálních se jedná o jednu z mála vazeb, kdy se ke slovesu pojí sloveso další v infinitivu (např. *Musel jsem to udělat.*). Je to tak z důvodu, že modální slovesa sama o sobě nemají samostatný význam a pouze doplňují druhé sloveso. V češtině je možné kteroukoli slovesnou vazbu přeformulovat do vedlejší věty a naopak. Avšak málo vedlejších vět lze přeformulovat do vazby jmenné. (Skalička 2006: 533)

Čeština se tedy řadí mezi jazyky primárně flektivní, není to však jediný typologický rys, který se v ní objevuje. I ostatní typy mají v českém jazyce svůj význam. Izolační typ je důležitý z pohledu časů a způsobů (např. *budu běhat – na rozdíl od poběžím*). Typ aglutinační se objevuje u skloňování, časování a také odvozování (např. *otevřu, po-otevřu, ne-po-otevřu*). Zřídka najdeme v češtině vnitřní flexi (introflektivní typ), která se objevuje občas u skloňování, časování či odvozování (např. *kluci – kluky, střílel – střelil*). Polysyntetický typ najdeme v češtině po málu (např. *velkoměsto, dlouhotrvající*), zdaleka ne tolik, jako například v němčině. (Skalička 2006: 535-536)

1.2 Typologie anglického jazyka

Angličtina se řadí do kategorie izolačních jazyků. Jedná se o typ, kam se řadí většina jazyků západoevropských včetně francouzštiny nebo němčiny.

Prvním znakem, který angličtinu řadí do této kategorie, je neměnnost podstatných jmen. V porovnání s češtinou nemá angličtina u podstatných jmen žádné koncovky, které by signalizovaly pád či rod. Ovšem koncovku pro množné číslo zpravidla najdeme. Pokud ale podstatné jméno nemá koncovku, která by vyjadřovala pád, u rozlišování pádů si izolační jazyky musí pomoci jiným způsobem. Jak bylo již zmíněno výše, při shodě v 1. a 4. pádě nerozeznáme podmět a předmět. V tomto případě pomůže slovosled, kde je dáno, že v oznamovací větě nejprve stojí podmět, poté přísudek a pak až předmět. Velmi často jsou koncovky v angličtině nahrazeny předložkami (např. *I went through the forest.* X *Šel jsem lesem.*). Tím si angličtina zachovává samostatnost a neměnnost slov. Proto v angličtině existuje velké množství předložek nebo spojek. (Skalička 2006: 480-482)

Další vlastností izolačního typu jazyka je člen určitý či neurčitý jako samostatné slovo. Na rozdíl od češtiny, kde ve většině případů člen vyjádřen není, v angličtině se člen určitý (*the*) i neurčitý (*a, an*) vyskytuje velice často.

U jazyků flektivních se osoba a číslo u sloves často pozná podle koncovky (např. *běžíme – my, utíkám – já, píšeš – ty*). Na druhou stranu mají ve větě jazyky izolační závazně zájmeno či podstatné jméno, které samo o sobě osobu a číslo vyjadřuje (*They love summer*). Slovesa jako taková bez jakýchkoli koncovek a přípon jsou v anglickém jazyce složitá. Existuje velké množství prvků, které slovesa modifikují. Prvky vyjadřující čas nebo způsob jsou například pomocná slovesa nebo modální slovesa (*I have to go. Does she play tennis?*).

Typická stavba věty pro jazyky izolační je u oznamovacích vět následující: jméno nebo zájmeno + sloveso. Jak už bylo zmíněno, u češtiny je možné, že jméno či zájmeno zcela vynecháme, a i tak dává věta smysl. Z koncovky slovesa si osobu a číslo odvodíme. U izolačního typu to bohužel tak nefunguje, a proto je zájmeno či jméno ve větě závazné. (Skalička 2006: 486-489)

V anglickém jazyce převažuje typ izolační, a tak se dá říci, že se jedná o jazyk z tvaroslovného hlediska poměrně jednoduchý. Avšak svou jednoduchostí a absencí skloňování či časování může pro české mluvčí mnohdy působit složitě.

Jedním ze zásadních znaků angličtiny je nominální tendence. Na rozdíl od češtiny, kde je sloveso gramaticky a lexikálně výrazné a jeho funkce je tak často jádro výpovědi, angličtina

ponechává sloveso v takzvané slovesné frázi (*verb phrase*), kde se spolu se slovesem vyskytuje nominální prvek (podstatné jméno, přídavné jméno atd.), na který je přenesený význam. Angličtina disponuje často jmenným vyjadřováním, zato čeština používá vyjadřování slovesné. (Vachek 1976: 341-2)

2 Aktuální členění větné

Jak již z pojmu vyplývá, aktuální členění je způsob členění věty na základě aktuálního užívání v daném kontextu. Značně se odlišuje od formálního členění věty, kde je v hlavní roli podmět a přísudek (subjekt a predikát). V nejširším smyslu se teorie aktuálního členění větného (v práci dále jen jako AČV) zabývá zpracováním informací. Zkoumá, jak se v rámci komunikace informace tvoří a jakým způsobem získávají jednotlivé prvky důležitost. Tento způsob popsal v české lingvistice již v první polovině dvacátého století Vilém Mathesius (1947), který uvedl, že hlavními prvky AČV jsou východisko výpovědi (*the point of departure*) a jádro výpovědi (*the core of the message*). Východisko působí jako informace známá či zjevná, a jádro jako informace, která něco o východišti vypovídá nebo se na něho obrací.

V návaznosti na Mathesia se AČV zabývali další lingvisté, jako například Josef Vachek a posléze Jan Firbas, brněnský lingvista a anglista. Ten přeložil název AČV do anglického jazyka jako *functional sentence perspective*. Jiní autoři AČV v angličtině nazývají např. *theme-rheme structure* nebo *topic-focus articulation*. Na začátku druhé poloviny dvacátého století se touto teorií začal Firbas zabývat více do hloubky a rozšířil tak některé z Mathesiovo nápadů. (Adam 2008: 15)

Součástí AČV je systém uspořádání jednotlivých prvků ve větě podle míry, do jaké tyto prvky přispívají k rozvoji komunikace v daném kontextu, tedy podle výpovědní dynamičnosti.

2.1 Výpovědní dynamičnost

Na rozdíl od Mathesia přichází Firbas (1992: 6) s konceptem výpovědní dynamičnosti (dále VD), který obsahuje stupně specifikující míru, jakou dané prvky přispívají k rozvoji komunikace dané věty či věty vedlejší. Tyto stupně vyjadřují komunikační hodnotu jednotlivých částí věty/struktury.

Je nutné zmínit, že při určování stupňů VD musíme znát jednotlivé výpovědní jednotky ve větě. Za výpovědní jednotky se považují syntaktické prvky (podmět, přísudek atd.) jednotlivých vět nebo jmenná fráze. Tyto výpovědní jednotky potom dostávají svůj stupeň

podle toho, do jaké míry rozvíjí komunikaci dané věty. Komunikačně nejdůležitější prvek bude mít větší dynamičnost než ostatní prvky komunikace, které mají pro větu menší hodnotu. (Adam 2008: 18)

Martin Adam (2008) ve své publikaci dále zmiňuje *the principle of end-focus*, což je označení pro tendenci umisťovat prvky s vysokým stupněm VD na finální pozici ve větě. Mimo to ještě uvádí další princip, tzv. *end-weight principle*, který se projevuje jako tendence umisťovat dlouhé a strukturně komplexnější prvky na konec věty. Tímto popisuje Adam slova Firbase (1992: 8), který ještě dodává, že tento princip je častý především v českém jazyce. Prvky, které vyjadřují jev (*phenomenon*), který je prezentován, vlastnost blíže nespecifikovanou nebo specifickou vlastnost zaujímají obvykle finální pozici ve větě. Oba pojmy, *end-weight* a *end-focus*, přebírá Adam od Quirka (1985). Podle jeho zkoumání jednoho textu ve čtyřech různých jazycích si je Firbas vědom tendence uspořádání prvků věty s postupným vzestupem stupňů VD. To znamená, že na konci věty se vždy nachází prvek nejvíce dynamický, tzn. prvek, který nejvíce přispívá k rozvoji komunikace a je pro danou výpověď významný.

2.2 Téma a réma

Na výpovědní dynamičnost navazuje koncept tématu a rématu. Firbas popisuje nejprve téma a ne-téma jako dvě části, které získáme podle různých stupňů VD. Prvky s menší informační hodnotou jsou součástí tématu a prvky s větší zase ne-tématu. Ne-téma se potom dělí na přechod a réma, přičemž réma je prvek s tou nejvyšší informační hodnotou ve větě (Adam 2008: 19).

Firbas (1992: 80) ve své publikaci o AČV zmiňuje, podle něho relevantní, tematické znaky. Jako první uvádí tematické prvky, které sdělují informaci neexistující v předchozím kontextu, tudíž jde o informaci kontextově nezapojenou. Další je tematický prvek, který vyjadřuje informaci v předchozím kontextu již zmíněnou. Může se jednat o informaci, která byla v předchozím textu součástí ne-tématu a byla přenesena z netematické do tematické vrstvy. Poslední typ popisuje tematický prvek jako prvek opakující informaci, která byla v předchozím kontextu součástí tematické vrstvy a v nové větě se v tematické vrstvě více upevňuje.

Každý z těchto typů tematických prvků přispívá jinak k rozvoji komunikace výpovědi a nosí tak rozdílné stupně VD. Nejvíce dynamický bude první výše zmíněný typ s kontextově

nezapojenou informací, o něco nižší stupeň bude mít typ druhý s informací přenesenou z netematické vrstvy do tematické, a poslední opakující se typ bude mít nejnižší stupeň. (Firbas 1992: 81)

Při zkoumání zpracování informací při vytváření textu je důležité zmínit, že velkou roli zde hraje koheze a koherence. Ty mají za funkci zajistit srozumitelnost, logickou návaznost a spojení vět v rámci textu. Stejně tak je důležitá organizace tématu a rématu na úrovni odstavce či souvislého textu, tzv. tematické a rematické posloupnosti. Některé prvky z jedné věty mohou být propojeny s prvky věty druhé, nebo se na ně mohou odkazovat. Daneš (2009: 420-440) se zabývá otázkami „*odkud se témata jednotlivých výpovědí berou, jaký je vzájemný vztah témat výpovědí patřících k témuž odstavci a jaký je jejich vztah k nadřazenému hypertématu.*“

V návaznosti na to zmiňuje základní typy tematických posloupností. Prvním typem je *návazná tematizace rématu*, ve které se vždy réma jedné věty stane tématem věty následující, a tak stále dokola. Tuto posloupnost vyjadřuje například: „*Známa firma uvedla na trh nový produkt. S tímto produktem bylo představeno i nové logo. Toto logo má symbolizovat originalitu a udržitelnost.*“ Tento typ však nebývá používán často, a pokud ano, ve většině případů se v textu kombinuje s jinými typy.

Dalším typem je *průběžné téma*. Vyznačuje se tím, že réma z první věty se stane tématem vět následujících. To je typické například pro texty, které popisují jednu věc nebo nějaký jev. Toto schéma vystihuje následující text: „*Město České Budějovice otevřelo novou sportovní halu. Ta se nachází na sokolském ostrově. Hala byla postavena v moderním architektonickém stylu.*“ U tohoto schématu je třeba užít jistou stylistickou variabilitu, aby se téma neopakovalo v jedné a té samé formě.

Třetí typ nazývá Daneš *rozvíjení rozštěpeného rématu*. Jedná se o typ, ve kterém je réma první věty rozděleno na dva prvky. Tyto dva prvky pak tvoří téma v jednotlivých větách s novými rématy. Ukázka by mohla být například: „*Běhání v přírodě má své výhody i nevýhody. Výhodou je, že... Nevýhodou by mohlo pro některé být ...*“ Toto schéma bývá složitější, používá se však často k vymezení důležitých bodů.

Čtvrtým typem tematické posloupnosti podle Daneše je *tematické odvozování*. Tento typ odvozuje témata jednotlivých vět z jednoho celkového tématu, který se nachází v nadřazeném textu. Velice se podobá typu druhému, průběžnému tématu. Rozdílem by mohl být, že v tomto typu odvozování tématu není v jednotlivých větách téma vyjádřeno. I přesto Daneš uvádí, že v obou typech téma vyjádřeno být může, ale nemusí. Příklad textu

s tematickým odvozováním: „Záškrt (*diphtheria*) je infekční onemocnění. Působí je *corynebacterium diphtheriae*. Šíří se kapénkovou infekcí přímým stykem s nemocným ...“ (Daneš 2009: 435) V tomto případě je nadřazeným tématem záškrt a dílčími tématy jsou *co způsobuje záškrt a jak se záškrt šíří*.

Posledním typem, který Daneš zmiňuje je *tematický skok*. Prakticky se jedná o první typ návazné tematizace, pouze se jedna věta z posloupností vynechá a vzniká tak věta s tématem, které není v textu jako réma dohledatelné. U vynechání se většinou jedná o věty, které vyjadřují samozřejmý obsah, ze souvislostí snadno domyslitelný. Například se v receptu na palačinky začne „*Budeme potřebovat vejce, mléko, ...*“ a poté se rovnou přeskočí na část „*V míse smícháme vejce s mlékem ...*“. Vynechaná část je však samozřejmá – Vezmeme si mísu, vejce rozklepneme, mléko odměříme a nalijeme do mísy.

Součástí již zmiňované ne-tematické složky výpovědi je spolu s rématem přechod (*transition*). Doplnuje informaci z tematické části věty a skutečně funguje jako přechod k tematickým prvkům. Běžně je přechodná složka tvořena predikátem/přísudkem. Obecně se přechod skládá ze dvou částí slovesa: Jde o kategoriální exponenty slovesa (*categoryal exponents*), které představují například pomocná slovesa, koncovky či přípony (*I watched the sunset.*). Tyto části predikátu vyjadřují čas, způsob, osobu, číslo apod. Druhou částí je významový komponent slovesa, tedy část slovesa s plným lexikálním významem (*I watched the sunset.*). (Adam 2008: 37)

Réma, jako nejdynamičtější část ne-tématu, je součástí jádra výpovědi. Jak už napsal Mathesius (1975), jádro výpovědi je informace, která je řečená o východisku, tedy o tématu. Často se jedná o informaci, která není známá z kontextu komunikace. V češtině je réma ve většině případů na konci věty, jelikož nejdůležitějším faktorem slovosledu v češtině je právě princip funkční větné perspektivy, tudíž řadí prvky ve větě v pořadí *téma – přechod – réma*. Na druhou stranu, v angličtině převažuje princip gramatický, to znamená, že jsou prvky uspořádány dle jejich gramatické funkce. Dochází tak k častější nefinální pozici rématu ve větě, než v češtině. (Dušková 1999: 281)

2.3 Faktory AČV

Součástí teorie funkční větné perspektivy neboli AČV, jsou tři faktory, které společně určují rozložení stupňů VD v dané větě. Tyto tři faktory je třeba brát v úvahu při analýze psaného textu. Jedná se o faktory: **Sémantický faktor, kontext a lineární modifikace** (Firbas 1992: 10-11). Dominující faktor se u každého jazyka může lišit. K těmto faktorům se v mluvené řeči připojuje ještě faktor prozodický, známý také pod pojmem intonace či, přesněji řečeno, umístění intonačního centra věty. Jelikož se tato práce zabývá textem psaným, nebude zde prozodický faktor hrát významnou roli.

Výše uvedené tři faktory mají v různých jazycích různé hierarchické uspořádání. V angličtině má nejnižší postavení lineární modifikace, následuje sémantická struktura a na prvním místě zaujímá pozici kontext, který je předešlým faktorům nadřazený. (Adam 2008: 29)

2.3.1 Sémantický faktor

Vedle kontextu a lineární modifikace zaujímá místo tzv. sémantický faktor. Ten se taktéž podílí na rozdělení stupňů VD jednotlivých prvků. Stupeň VD záleží tedy i na významu daného prvku a významové souvislosti s ostatními prvky. (Adam 2008: 29)

Když Jan Firbas (1992) zkoumal sémantický faktor sloves ve vztahu k AČV, došel k názoru, že prvky, které jsou známé z kontextu (kontextově zapojené) jsou významově slabší než prvky kontextově nezapojené. Adam (2008: 29) zmiňuje, že v angličtině je sémanticky slabým prvkem obvykle sloveso. To má často funkci prostředníka mezi podmětem a zbylými prvky ve větě. Jako příčinu uvádí jmennou tendenci, která v angličtině vyjadřuje predikaci podstatnými jmény, nikoli slovesem. Na druhou stranu v češtině je predikace primárně vyjádřena slovesem. Jako příklad si můžeme uvést anglickou větu *He took a deep breath*, kterou bychom do češtiny přeložili jako *Zhluboka se nadechl*. Dalším příkladem je věta *I'm just having lunch*, kde je predikováno podstatné jméno *lunch*, zatímco v českém překladu *Právě obědvám* se jedná o sloveso.

Z toho plyne, že v anglickém jazyce má sloveso tendenci zastupovat roli prostředníka neboli přechodu mezi tématem a rématem. Sloveso jako přechod mezi těmito dvěma složkami má funkci vyjadřovat existenci nebo objevení se jevu na scéně. Většinou jde o slovesa jako třeba „*come, appear, spread, occur, be, turn up ...*“ (Adam 2008: 29).

Když zkoumal Firbas rozdílnost pořádku slov ve větě, přišel s nápadem dynamicko-sémantické škály. Jde prakticky o stupnici VD, se kterou se zabývalo mnoho lingvistů, avšak

každý s ní pracuje trochu jinak. Daneš (1987: 571) mluví o dvou typech této stupnice, u kterých je různými lingvisty používáno různých, avšak významově podobných termínů. První stupnice obsahuje *scénu* (kulisy), dále *objevování (se) na scéně* (nebo jinak *objevení se na scéně*, *existence na scéně*, či *zmizení ze scény*) a v poslední řadě *jev na scéně*. V tomto případě je ve výpovědi přítomno sloveso, které uvádí jev na scénu. Jev se na scéně buď objevuje, existuje nebo mizí. Druhý typ stupnice VD popisuje Daneš jako stupnici s velkým počtem dějových sloves. V tomto typu stupnice se objevuje „*scéna (kulisy) – agens/nositel – děj/stav – specifikace – další specifikace*“ (Daneš 1987: 571). U obou typů platí vzestup stupňů VD jednotlivých prvků ve směru ke konci věty. V prvním typu má nejvyšší stupeň VD jev na scéně a v druhém jsou to prvky vyjadřující další specifikace.

Na rozdíl od výše zmíněných prvků *agens*, *děj/stav*, atd. přichází Firbas (1992) s funkcemi *scéna*, *prezentace jevu na scéně*, *jev prezentovaný na scéně*, *nositel vlastnosti*, *vlastnost*, *specifikace*. Z jeho zkoumání vyvodil dva typy uspořádání prvků ve větě a nazval je prezentační škála (*Presentation Scale*) a škála kvalifikační (*Quality Scale*).

První typ dostal název podle své funkce, kterou je prezentace objevení, existence či zmizení jevu na scéně, tedy prezentační škála. Tato škála obsahuje tři dynamicko-sémantické funkce, kterými jsou: *scéna (setting)* – *prezentace jevu (presentation of phenomenon)* – *jev (phenomenon)*. Svoboda (2006: 33) popisuje zajímavost prezentační škály, kdy je scéna vždy tematickým prvkem, sloveso prezentace je přechodem a prezentovaný jev je rematický. Tímto vysvětluje, proč se občas v angličtině podmět stává rematickým, i když stojí na prvním místě ve větě. Pro lepší představu si uvedeme dva příklady prezentační škály:

SCÉNA	PREZENTACE	JEV
<i>Ve městě</i>	<i>nesvítí</i>	<i>lampy.</i>
JEV	PREZENTACE	SCÉNA
<i>A cat</i>	<i>jumped</i>	<i>out of the window.</i>

Jako komentář přidává Adam (2008: 30), že scéna je většinou vyjádřena časovými či prostorovými prvky, prezentace jevu je obvykle vyjádřena slovesem, a že jev je nejvíce dynamickým prvkem uváděným na scénu.

Škála kvalifikační neboli škála přisouzení vlastností, má v podstatě opačný význam než škála prezentační. Její funkce jsou: (*scéna*) – *nositel vlastnosti* – *vlastnost* – *specifikace* (– *další specifikace*). V tomto případě je o podmětu (nositel vlastnosti) řečeno něco nového (specifikace/další specifikace). Jako tomu je u prezentační škály, i zde má sloveso funkci přechodu a zároveň vlastnosti. Scéna je ve výpovědi v momentě, kdy zmiňujeme místo a čas. (Adam 2008: 30-31)

Příklady kvalifikační škály v češtině a angličtině:

NOSITEL VLASTNOSTI	VLASTNOST	SPECIFIKACE
<i>Kočka</i>	<i>seskočila</i>	<i>ze stromu.</i>
<i>The movie</i>	<i>starts</i>	<i>at seven.</i>

Součástí může být i scéna, která je vždy tematická. Sloveso s funkcí vlastnosti je v případě chybějící specifikace rematické, např. ve větě *Kočka skočila*. (Svoboda 2006: 34)

Adam (2008: 31) k těmto dvěma typům uvádí na základě Firbase ještě jednu škálu, tzv. kombinovanou škálu, která významově stojí přesně mezi těmito dvěma základními škálami. U kombinované škály je prezentován jev na scénu a zároveň je o daném jevu řečeno něco nového (specifikace). Jev je v případě kombinované škály zároveň nositelem vlastnosti a vlastnost může být zaměněna za prezentaci jevu. Struktura věty takovéto škály je velice podobná škále prezentační. Liší se pouze v přidané funkci specifikace.

Příklad kombinované škály podle Adama (2008: 31):

SCÉNA	JEV	VLASTNOST	SPECIFIKACE
<i>In a faraway country</i>	<i>an old king</i>	<i>had</i>	<i>three sons.</i>

Svoboda (2006: 35) poukazuje na to, že v případě absence kontextu a prozodických faktorů určují *téma – přechod – réma* prvků ve větě sémantické škály a slovosled. Tyto dva faktory totiž dokáží fungovat i bez faktoru kontextového.

2.3.2 Kontext

Další faktor AČV, kontext, je obecně interpretován v poměrně širokém spektru. Nejedná se pouze o slovní kontext, ale i o kontext zahrnující například všeobecně známé informace, či sdílené informace „*podmíněné situací, zkušeností, smysly, kulturou, jinými texty a dalšími faktory*“ (Panevová a kol. 2014: 200). Je úzce spojený s již zmíněnými výrazy kontextově zapojená nebo kontextově nezapojená informace. Kontextově zapojený prvek představuje výše zmíněné informace, které mluvčí i posluchač zná, nebo o nich má povědomí. Na druhou stranu kontextově nezapojená informace vyjadřuje něco, co ještě nebylo zmíněno, nebo to není z předchozího kontextu odvoditelné. Část věty, ve které se nacházejí prvky známé z kontextu, zastává část tematickou, a naopak část s kontextově nezapojenými prvky bude rematická.

Adam (2008: 25) zmiňuje tři základní typy kontextu spolu s příklady:

- **Pragmatický kontext** – jedná se o kontext, kdy mluvčí i posluchač sdílejí nějakou zkušenost.

Also Elisabeth II and Mrs Thatcher were present; the Queen left earlier.

V tomto případě je v první části *Elisabeth II* a v druhé *the Queen*, přičemž mluvčí i posluchač ze zkušenosti vědí, že *the Queen* se vztahuje ke jménu *Elisabeth II*.

- **Situační kontext** – jde o kontext konkrétní situace

I suppose he gave the book to you!

Tato věta obsahuje hned několik kontextově zapojených prvků, o kterých ví jak mluvčí, tak i posluchač, co znamenají a ke komu nebo čemu se vztahují.

- **Slovní kontext** – kontext předcházející z nějakého textu (anaforický či kataforický)

All of a sudden, John came to the classroom. He shouted...

Ve větě výše je zmíněn *John*, na kterého odkazuje zájmeno *He* v další větě, tudíž se jedná o prvek kontextově zapojený.

Daneš (1987: 552) v *Mluvnici češtiny* rozšiřuje kontext situační na dva podtypy, *bezprostřední kontext situační* a *širší kontext situační*. Širší kontext situační zahrnuje prvky vyjadřující především časové a prostorové údaje o ději a zároveň také různé okolnosti.

Můžeme je jinak nazvat kulisy, které jsou součástí scény. Bezprostředně relevantní kontext (*the immediately relevant context*) zmiňuje i Adam (2008: 25), který spolu s ním uvádí i Firbasův koncept vyvoditelnosti (*retrievability*), který má v rámci tohoto kontextu důležitou roli. Jde o součást situačního a slovního kontextu, kdy je informace skutečně přítomna v bezprostředním kontextu a je z něj získatelná, vyvoditelná.

Firbas vysvětluje vyvoditelnosti jako možnost „najít“ a „přinést zpět“ informaci z bezprostředně relevantního kontextu. Určité jazykové prvky jsou z kontextu vždy vyvoditelné, tudíž jsou vždy tematické. Můžeme je nazývat věčné tematické prvky (*eternal themes*) (Adam 2008: 26). Jsou to prvky, které se vztahují k mluvčímu a posluchači (většinou jde o zájmena) a dále prvky vyjadřující místo a čas děje jako „tady“ a „ted“.

Poslední termín z kontextového faktoru, který stojí za zmínku je takzvaný *retrievability span*. Tento pojem je komplikovaný na překlad do českého jazyka. *Retrievability span* vyjadřuje úsek textu, ve v němž je daná informace inherentně přítomna, aniž by byla opakovaně vyjádřena. Bezprostředně relevantní kontext pak tvoří všechny úseky vyvoditelnosti v daném okamžiku. Dle výzkumů Svobody (1981) a Hajičové a Vrbové (1982) je průměrná délka rozsahu vyvoditelnosti sedm výpovědí. Informace by tedy měla být po svém objevení znovu zmíněna maximálně po sedmi výpovědích. (Adam 2008: 27)

2.3.3 Lineární modifikace

Poslední faktor, lineární modifikace, funguje na principu slovosledu a zároveň funguje spolu s již zmíněnými faktory, kontextem a sémantickou strukturou. Tento faktor je úzce spojen s VD, jelikož působí na větu postupným nárůstem stupňů VD ve směru od začátku ke konci věty (Adam 2008: 22). Lineárnost funguje obecně na principu pořádání prvků ve větě dle obsahové závažnosti. V češtině jsou prvky méně závažné ve větě před těmi závažnými. V průběhu komunikace se přidává čím dál tím více prvků, se kterými zároveň narůstá rozsah a formuje se její obsah (Daneš 1987: 579). Daneš dále uvádí, že lineárnost má z daných faktorů AČ „nejomezenější rozsah působnosti.“ To znamená, že je jeho role oproti kontextu a sémantiky slabší.

Případem, kdy má linearita trochu silnější roli, jsou například prvky vyjadřující čas, místo, podmínku a další. Tyto prvky jsou totiž často součástí scény, jako kulisy, a jsou tak ve větě na počáteční pozici. (Daneš 1987: 580)

V češtině je linearita jeden z hlavních prvků AČV a má v syntaktické stavbě věty velkou moc. Čím dál je prvek ve větě, tím je výraznější a nabývá na významu. Jakýkoli jiný pořádek slov v češtině je tzv. emoční. (Adam 2008: 22)

2.4 Slovosled

Pořádek slov ve větě neboli slovosled je jazykový nástroj s mnoha funkcemi. Ve dvou odlišných jazycích může fungovat, vzhledem ke gramatické struktuře jazyka, na různých rovinách. V jednom jazyku může plnit slovosled především funkci činitele, který rozlišuje význam, v druhém bude zase fungovat ve větší míře jako prostředek gramatické roviny rozlišující základní větné typy. (Dušková 1988: 518-520)

Firbas (1992: 117-119) komentuje Mathesiovo pojetí slovosledu a zmiňuje slovosledné principy, které považuje za velice důležité. Prvním slovosledným principem je princip gramatický (*the grammatical principle*), ve kterém platí, že pozice prvku ve větě je dána jeho syntaktickou funkcí. Jako další uvádí princip funkční větné perspektivy (*the principle of FSP*), který staví prvky ve větě do pořadí *téma – přechod – réma*. V rámci jednotlivých složek (téma, přechod a réma) pak řadí jednotlivé prvky s postupným vzestupem stupňů VD. Třetím slovosledným principem je princip emotivní (*the emotive principle*), který vytváří ve větě neobvyklý pořádek slov. Na závěr zmiňuje princip větného rytmu (*the principle of sentence rhythm*), který je důležitý v jazyce mluveném a jde v něm o rozdíl uspořádání přízvučných a nepřízvučných prvků.

V českém jazyce plní slovosled funkci činitele rozlišujícího význam. Jelikož je čeština jazyk flektivní a pořádek slov v české větě není pevný, jeho gramatická funkce ustupuje do pozadí (Dušková 1988: 518). Uhlířová (1987: 7) popisuje český slovosled jako nesnadný systém, ve kterém je mnohdy náročné poskládat slova ve dlouhém souvětí do správného pořadí, aby ihned po jeho přečtení bylo jasné, co je tím myšleno. Příčinou může být jeden z charakteristických rysů slovosledu v češtině – takzvaná *slovosledná volnost*, která nám umožňuje v češtině „*vytvářet velké množství variant*“ (Uhlířová 1987: 9). Je tomu tak díky rozmanitosti našeho jazyka – mnoho koncovek a různé tvary slov.

Je důležité zmínit, že hlavním činitelem, který určuje slovosled v českém jazyce, je aktuální členění větné (Panevová a kol. 2014: 209), jinými principy funkční větné perspektivy. Uspořádání větných členů v češtině často podléhá pořadí *téma – přechod – réma*. To se týká především neemotivních vět s obvyklou stavbou (jako např. *Včera jsem potkal Janu*). Naopak

emotivní a důrazové věty mají pořádek slov obrácený (*Janu jsem včera potkal*). Pro příznakové réma v počáteční pozici je potřeba větný přízvuk. U první příkladové věty můžeme mluvit o objektivním slovosledu a u věty druhé o subjektivním. Dalo by se tak říci, že se v češtině emotivní princip jeví jako protějšek, či doplněk principu funkční větné perspektivy (Firbas 1964: 117).

V rámci slovosledu v angličtině má převažující roli princip gramatický. Základem tohoto principu je umístění větných prvků podle jejich syntaktické funkce. V oznamovací větě v angličtině platí obecně pravidlo, že prvek s funkcí podmětu stojí před prvkem s funkcí přísudku, po kterém následuje prvek s funkcí předmětu či jiný postverbální větný člen. Na rozdíl od principu funkční větné perspektivy, který převažuje v jazyce českém, je u tohoto principu menší pravděpodobnost zachování pevného pořadí *téma – přechod – réma*. Existují však typy větných struktur, které tuto posloupnost dodržují. Jedná se o vazbu *there – přísudek – podmět* (např. *Once upon a time there was a king*.) nebo větnou strukturu, kde stojí před přísudkem prvek příslovečného určení v plném významu (např. *In a faraway land once lived a king*.) (Firbas 1964: 111-113)

Jeden z větných typů je výrazně v rozporu s tímto pořadím. Jde o věty, kde na první pozici stojí rematický podmět (např. *A girl entered the class*). Tento typ je v souladu s gramatickým principem, ale nikoliv s principem funkční větné perspektivy. Dalo by se říct, že v dané větě indikují člen určitý a neurčitý novou a již známou informaci. *A girl* je tedy prvek objevující se na scéně, tedy nová informace, zatímco *the class* je již známá, kontextově zapojená informace. Firbas (1964: 114) ovšem upozorňuje, že není pravidlem, aby člen určitý vždy indikoval informaci již známou, kontextově zapojenou.

3 Vybrané větné typy v angličtině a jejich české ekvivalenty

Tato kapitola se zabývá srovnáním vybraných větných typů anglického jazyka s jejich českými ekvivalenty. Porozumění těmto rozdílům je klíčové nejen pro lingvistickou analýzu, ale také pro efektivní překlad a výuku jazyků. Angličtina a čeština, přestože patří do různých jazykových rodin, sdílejí základní typy vět. I přes to se v těchto jazycích vyskytují významné rozdíly ve slovosledu, gramatických strukturách a syntaktických pravidlech, které ovlivňují jejich tvoření a používání. Kapitola poskytuje přehled větných typů vybraných na základě analyzovaného textu v angličtině. Jde o věty, kterých je v textu hojný počet, jsou důležité zmínit, anebo se v něm vyskytují alespoň dvakrát. Tyto větné typy jsou porovnány s jejich českými ekvivalenty. Kapitola poslouží jako opora při porovnávání překladových textů. Popis jednotlivých větných typů a jejich českých podob je inspirován klasifikací Libuše Duškové (1994, 1999) a místy je rozšířen o poznámky Randolpha Quirka a kol. (1985) a Lynna M. Berka (1999).

3.1 Jednočlenná věta slovesná

V angličtině i v češtině je základním typem věty věta s podmětem a přísudkem, tzv. věta dvoučlenná. Vedle toho existuje však i věta jednočlenná, která se dělí na slovesnou a neslovesnou. Věty jednočlenné slovesné v angličtině nenajdeme (pouze pokud se jedná o rozkazovací způsob, kde je podmět nevyjádřen), zato v češtině ano. Hlavním znakem tohoto typu věty je absence podmětu. (Dušková 1994: 368)

V českém jazyce je jednočlenná věta slovesná ekvivalentem hned několika typů anglických vět. V případě, že v angličtině narazíme na větu, která nemá podmět, jedná se o tzv. elipsu. Quirk a kol. (1985: 883) popisuje elipsu jako gramatické vynechání (*grammatical omission*) v kontrastu k vynechání fonologickému nebo morfologickému. U fonologického vynechání dochází ke ztrátě v rámci slabiky slova (např. u slova *because* – často zkrácovaného na *'cause*), u morfologického naopak ke ztrátě morfému (např. u slova *influenza* – zkráceno na *flu*). Elipsa, jako gramatické vynechání, vynechává gramatické jednotky, tedy slova. Jde tedy o sémantickou ztrátu. Ve větě „*John can play the guitar, and Mary can too*“ je po druhém slovese „*can*“ vynechána část „*play the guitar*“, protože ji lze odvodit z první části věty. Věta by tedy bez vynechání mohla znít „*John can play the guitar, and Mary can play the guitar too*“, ovšem s elipsou je věta stručnější, v souladu s obecným principem jazykové ekonomičnosti.

Další větný typ v angličtině, kterému je česká jednočlenná věta slovesná ekvivalentem, je sponová věta s „prázdným“ *it*. V tomto případě zaujímá *it* funkci podmětu, který je v anglické větě obligatorní. Tyto věty vyjadřují nejčastěji „stavy okolí nebo údaje časové“ (Dušková 1994: 352). Například *it was warm* – bylo teplo, *it was evening* – byl večer.

3.2 Cleft-sentence neboli důrazově vytýkáci konstrukce

V anglickém jazyce se vyskytují specifické větné struktury sloužící k příznakovému zdůraznění jednoho větného členu, tzv. *cleft-sentences*. Můžeme je nazývat vytýkáci konstrukce či věty. Vytýkáci věta se vyznačuje tím, že se vnitřně dělí na dvě části a její funkcí je indikovat rematický prvek. Podle první části se *cleft-sentences* dělí na *it-cleft* nebo *wh-cleft*. První typ začíná větu „*It is*“ nebo „*It was*.“ Po těchto slovech následuje zdůrazněný prvek. Ke druhé části *it-cleft* věty patří dodatečná informace, která se nachází v samostatné vedlejší větě. Věty typu *it-cleft* lze snadno splést s vedlejší větou obsahovou či vztažnou adjektivní, jelikož oba typy obsahují slovo *that*. Pokud jde o vedlejší větu obsahovou, ta vyjadřuje vlastní obsah toho, co je naznačeno ve větě hlavní. Věta vztažná adjektivní se podřizuje větě hlavní a funguje jako přívlastek (v anglické terminologii tzv. *modification* – anglická lingvistika nepovažuje přívlastek za samostatný větný člen), popisující substantivum hlavní věty. V případě *wh-cleft* je na začátku věty vztažné zájmeno začínající na *wh-* (například *what, who, where*) a zdůrazněný prvek se nachází na konci druhé části.

Příklad běžné věty: *John won the award.*

Příklad *it-cleft*: *It was John | that/who won the award.*

Příklad *wh-cleft*: *What John won | was the award.*

Nutno podotknout, že *wh-cleft* konstrukce jsou rovněž označovány jako *pseudo-cleft* konstrukce. V jejich případě může být slovo začínající na *wh-* zaměněno za obecné označení jako *the thing, the person, the place* + vztažné zájmeno, čímž se z nich stávají adjektivní věty vztažné (Dušková 1999: 318). Například: *The thing that John won was the award.*

Jak již bylo výše naznačeno, funkcí *cleft-sentence* je zdůraznění prvku ve větě. V případě *it-cleft* vět je tematický prvek v místě podmětu a vyjadřuje ho zájmeno *it*. Rematický prvek je tedy touto vazbou vytyčen a nachází se za slovesem. Touto konstrukcí může být zdůrazněn jakýkoli větný člen mimo přísudek a jeho jmennou část. *Wh-cleft* konstrukce velmi často zdůrazňují předmět nebo podmět. Na rozdíl od typu *it-cleft* lze větu viditelně rozdělit na

tematickou a rematickou část. Začátek věty je tematický, následuje přechod ve formě sponového slovesa a za ním stojí réma celé věty (*What I really love is the sound of rain*). *Pseudo-cleft* konstrukce jsou na rozdíl od *it-clefts* reverzibilní, to znamená, že lze pořadí obou částí souvětí změnit. Réma se tak vždy nachází v druhé části (např. *What John won | was the award*. X *The award was | what John won*). (Dušková 1994: 538)

Konstrukce *it-cleft* by se v češtině dala přeložit jako *Byl to John, kdo vyhrál cenu* – formou vedlejší věty vztahné. V tomto případě je rematický prvek zdůrazněn v první části věty, stejně jako v angličtině. Dále by se dala věta přeložit jako *To John vyhrál cenu*, kde je rématem podmět.

Aby konstrukce *it-cleft* sloužila k příznakovému zdůraznění daného větného členu, je třeba, by byly všechny ostatní prvky ve větě kontextově zapojené. Proto nemůže být *it-cleft* věta první větou textu, jelikož v ní není kontextově zapojeného nic. V beletrii se ovšem můžeme setkat s větami, které mají formálně strukturu *it-cleft*, ale vytyčený člen je tematický, nikoli rematický. V tom případě lze tuto větu postavit na začátek textu, kde není žádný kontextově zapojený větný člen.

3.3 Vedlejší věty obsahové

V anglickém jazyce jsou věty vedlejší obsahové prostředkem bližšího vyjádření obsahu věty hlavní, která se k ní pojí nejčastěji (fakultativní) spojkou *that*. Tyto věty mohou mít funkci „*podmětu, předmětu, jmenné části přísudku a přívlastku*“ (Dušková 1994: 594). Často tyto věty stojí na konci souvětí a jsou součástí rématu.

Spojka *that* bývá v některých případech vypustitelná. Je tomu tak především u vět se slovesy např. *think, suppose, believe, say, hear*, u neformální komunikace nebo u podmětných vět, kde je v hlavní větě přídavné či podstatné jméno. Např. *I think (that) you need more time. It's nice (that) you came. It's a pity (that) we can't be there.* (Dušková 1994: 595)

Je důležité zmínit dva typy vedlejších vět obsahových, a to větu obsahovou podmětnou a předmětnou. Typickým znakem věty obsahové podmětné je extrapozice podmětu, kde má důležitou roli anticipační *it* obsažené ve větě hlavní. Toto anticipační neboli předjímající *it* předjímá skutečný podmět souvětí, jímž je vedlejší věta. Důvodem extrapozice je rytmičtý princip, tedy snaha začínat anglickou větu nějakým krátkým, strukturně jednoduchým prvkem, zatímco delší a složitější prvky jsou zařazeny ke konci či na konec věty, tzv. *end-weight principle* (Quirk a kol. 1985). Obsahová věta podmětná se tak často nachází za slovesem, před kterým

je ve funkci podmětu již zmíněné anticipační *it*. Existují však případy, kdy je samotná obsahová věta podmětná ve funkci podmětu a zároveň na prvním místě v souvětí. Jde o situaci, kdy je rematickým prvkem jmenná část přísudku věty (např. *That he didn't succeed was only his fault*). Konkrétně se vedlejší věta obsahová podmětná objevuje ve spojení se slovesy, které vyjadřují „působení na mentální a citový stav, např. *alarm – polekat, amuse – bavit, astonish – udivit, ...*“ (Dušková 1994: 596). Dále se vyskytuje u verbonominální predikace s přídavnými nebo podstatnými jmény vyjadřujícími postoj mluvčího (např. *It is obvious that she is going to pass. It was a pleasure that I met her.*).

Berk (1999: 234) píše, že extrapozice takzvaných *that-clauses* je u rodilých mluvčí angličtiny běžná. Často se tak stává u obsahových vět podmětných, kdy se podmětem stává zájmeno *it* a věta se spojkou *that* je tzv. sémantický podmět. Uvádí, že tendenci být na konci souvětí mají obzvláště věty dlouhé a komplexní.

Vedlejší věta obsahová může mít také funkci předmětu. Jedná se o velice častý typ. Tento typ věty obsahové následuje po slovesech a projevech myšlení, mluvení, hodnocení nebo zdání (např. *think, believe, say, reply, mean* apod.). Nachází se, stejně jako u obsahové věty podmětné, na konci souvětí. Např. *I think that you are a good friend. You said that he is nice.* V obou případech je spojka *that* vypustitelná.

V českém jazyce je ekvivalentem vedlejší věty obsahové se spojkou *that* často také vedlejší věta předmětná či podmětná. Hlavní spojkou je *že*, která větu vedlejší uvozuje (např. *Mohu říct, že jsem to neudělal. Že jsem neuspěl, nebylo pro nikoho překvapením.*). I u češtiny platí, že vedlejší věta je rématem souvětí. V případě extrapozice věty podmětné s anticipačním *it* je jeho českým ekvivalentem většinou věta bezpodmětná, kde podmět vyjadřuje věta vedlejší (např. *It is said that you don't like cats. Říká se, že nemáš rád kočky.*). U již zmíněných vět podmětných, kterým předchází podstatné či přídavné jméno, je český ekvivalent obvykle ve formě jednočlenné věty hlavní (např. *It is obvious that you like her. Je zřejmé, že se ti líbí.*) nebo se jedná o hlavní větu s anticipačním *to* (např. *It's a pity that he can't come. Je (to) škoda, že nemůže přijít.*). Ve všech případech českých ekvivalentů je spojka *že* nevypustitelná.

3.4 Polovětné vazby

V anglickém jazyce můžeme narazit na větné členy, které jsou vyjádřeny ve formě jmenných tvarů slovesných. Tyto tři typy jmenných tvarů slovesných nazýváme *infinitiv, gerundium a participium*. V angličtině jsou mnohdy tyto prvky schopné vyjádřit to, co čeština vyjádří vedlejšími větami. Jedná se totiž o polovětné konstrukce se sekundární predikací. A tak je možné je v angličtině přetvořit na jednoduché věty. Čeština používá některé z nich ale jiným způsobem. Zde je největší rozdíl mezi češtinou a angličtinou v četnosti používání. V anglickém jazyce jsou jmenné tvary slovesné mnohem častěji používány, zatímco čeština namísto toho používá spíše věty vedlejší.

3.4.1 Infinitiv

Dušková (1994: 542) zmiňuje, že **infinitiv** vyjadřuje nějaký děj a může mít v angličtině funkci podmětu a předmětu, nebo funkci adverbialní a atributivní. U vět, kde je přísudek verbonominální, je infinitiv umístěn na konec věty za přísudek (extrapozice), zatímco na začátku se nachází anticipační *it*. Např. *It was nice to meet you two. It is a pleasure to have you here*. Zajímavým případem je vazba, která staví infinitiv do pozice podmětu na začátek věty. Jedná se o takzvanou *transpozici*. Např. *It was nice to meet you two. – To meet you two was nice*. Tehdy se rematický prvek dostává na konec věty. Při hledání českého ekvivalentu narazíme na stejný systém, kdy infinitiv zůstává infinitivem – např. *It was nice to meet you – Bylo milé tě poznat*. Problém ovšem nastane tehdy, pokud bude anglický infinitiv v minulosti. V češtině totiž infinitiv minulý tvořit nelze. Jinou cestou jsou pro češtinu vedlejší věty. Např. *You seem to have made a right decision – Zdá se, že jsi udělal správné rozhodnutí*.

Pokud je infinitiv ve funkci předmětu, pojí se s přísudkem výpovědi. Občas stojí přímo za ním, v některých případech se mezi přísudkem a infinitivem nachází nominální člen (např. *He agreed to help me*). Infinitiv ve zmíněném příkladu může být vyjádřen vedlejší větou, kterou jako další formu k jejich ekvivalenci používá čeština (*He agreed that he would help me. – Souhlasil, že mi pomůže*). (Dušková 1994: 549-559)

3.4.2 Gerundium

Podstatné jméno slovesné neboli **gerundium** je v angličtině používáno obdobným způsobem jako infinitiv. Dá se s jím vyjádřit podmět, předmět, jmenná část přísudku, přívlastek nebo příslovečné určení. V některých případech jsou s infinitivem zaměnitelné, občas se však liší významem. Hlavním znakem gerundia je koncovka *-ing*, která náleží i jiným slovním druhům, se kterými si můžeme gerundium snadno splést. Gerundium je tvar, který vyjadřuje děj či nějaký proces. Poznáme ho podle následujících kritérií: má stejnou rekcii jako určité sloveso, vyjadřuje slovesný čas a modifikují ho nikoliv přídavná jména, ale příslovce (Dušková 1994: 570). Např. *His running daily improved his health.* – Jeho zdraví zlepšilo, že denně běhá. *Having worked hard helped her to achieve her goal.* – To, že pracovala tvrdě, jí pomohlo dosáhnout cíle. V obou příkladech je gerundium podmětem. Často může být význam víceznačný např. *Her painting was beautiful* – Její obraz byl překrásný/*To jak malovala bylo překrásné/Její malování bylo překrásné.*

I přesto, že má čeština ve svém jazykovém systému také podstatné jméno slovesné, anglickému gerundiu odpovídá většinou věta vedlejší (viz překlady výše). V případě, že je v anglické větě gerundium podmětem, stává se v českém jazyce taktéž podmětem ve formě podstatného jména slovesného např. *Running in forest is my favorite thing to do.* – Běhání v lese je moje oblíbená činnost. Pokud není zmíněn konatel děje, který je vyjádřen gerundiem, může se gerundium překládat všeobecně např. *Selling the car was a good idea* – Prodej auta byl dobrý nápad. Samozřejmě by byla správná i varianta s konatelem – záleží na kontextu (např. *To, že jsem prodal auto, byl dobrý nápad*). Může být též součástí slovesné, či adjektivní rekcce (např. *She denies speaking about him* – Popírá, že by o něm mluvila). Gerundium může mít také funkci příslovečného určení, kdy je obvykle uvedeno předložkou (např. *by describing, without thinking, instead of going, ...*). I u těchto typů stále platí, že v češtině se nejčastěji jako ekvivalent používá vedlejší věta. (Dušková 1994: 569-580)

3.4.3 Participium

V anglickém jazyce se participia jako polovětná vazba používají mnohem častěji než v češtině. V rámci polovětné vazby může mít participium různé funkce, například jako přívlastek, doplněk předmětu nebo podmětu.

Dušková (1994: 583) uvádí, že anglické participium jako doplněk podmětu funguje stejně, jako české přechodníky. U českých přechodníků je taktéž možnost přítomné a minulé

formy, či trpného a činného rodu (např. *standing, having found*), avšak participium minulé se v současné češtině nepoužívá. Pokud jde tedy o srovnání anglického participia s jeho českým ekvivalentem, český ekvivalent má většinou podobu vedlejší věty (např. *Travelling to the hotel I lost my keys – Když jsem cestoval (cestuje) do hotelu, ztratil jsem klíče*). Přechodníky jsou v češtině spíše knižní záležitostí, nebo se považují za zastaralé. Zato v angličtině jsou participia v přítomné formě nedílnou součástí jazyka mluveného i psaného.

Participium jako přívlastek má v češtině obdobu ve formě přídavného jména slovesného. Když ale zvážíme některé příklady, jako třeba *A girl looking out of the window*, můžeme je přeložit jako *Dívka dívající se z okna* nebo s pomocí vedlejší věty vztahné *Dívka, která se dívá/dívala z okna*.

Poslední funkcí participia v angličtině, kterou Dušková (1994) zmiňuje, je doplněk předmětu. Participium modifikuje předmět a ve větě stojí za ním (srov. *I can hear your phone ringing – Slyším tvůj mobil, jak zvoní/ Slyším, jak tvůj mobil zvoní/ .. jak ti zvoní mobil X I caught the leaving train – Stihl jsem odjíždějící vlak*). V prvním případě se jedná o doplněk předmětu, v druhém o přívlastek. V češtině je často ekvivalentem participia ve funkci doplňku předmětu vedlejší věta doplňková uvozená spojkou *jak*.

3.5 Věty zvolací

V porovnání s větou zvolací v českém jazyce, která má stejnou syntaktickou strukturu věty jako všechny ostatní základní typy, věty zvolací v angličtině mají strukturu specifickou. Tím, že začíná zájmenem *what* nebo *how*, může působit jako otázka, avšak svým slovosledem (pořadím podmět – přísudek) se podobá větě oznamovací. Např. *What a beautiful day we have today! How nice your sister is! What she did!* Quirk a kol. (1985: 1055) dodává, že *what* je v tomto případě součástí jmenné fráze (*noun phrase*) a *how* zesiluje význam přídavného jména, příslovce nebo věty. Zvolací prvek je umístěn na začátek celé struktury nehledě na jeho „normálním“ postavení ve větě oznamovací. Odlišností je i přítomnost členu. U otázek má *what* funkci determinátoru, takže za ním další už stát nemůže.

Dušková (1994: 334) považuje českou obdobu vět zvolacích s *what/how* za „dost knižní.“ Jedná se o formulace typu: *Jaký to máme krásný den! Jak milá je tvá sestra!* K českému ekvivalentu se tedy často používá zvolací *jak*, které je typické spíše pro psaný jazyk. V mluveném a současném psaném českém jazyce se spíše používá *tak / takový / tolik* (např. *Takový krásný den! Tvoje sestra je tak milá! To je ale krásný den!*).

4 Teorie literárního překladu

Pro tuto práci je nutné zmínit alespoň základní informace týkající se teorie překladu literárních děl. Je důležité porozumět, jakým způsobem překladatelé zacházejí s textem, jak interpretují a přenášejí informace, a jaké strategie používají k dosažení ekvivalence. Tato kapitola bude sloužit jako základ pro pochopení interpretace a hodnocení překladů v kontextu diplomové práce.

Při překladu literárního díla dochází ke střetu dvou různých jazykových systémů, ale též kultur, literatur a společností. To s sebou nese určité problémy a nejasnosti, kterým překladatelé často čelí. Jde o problémy jak literární, tak i o problémy jazykové či jazykovědné. Když překladatel překládá literární text, měl by se snažit o nejpřesnější vystihnutí předlohy a zároveň adekvátně realizovat autorův původní záměr. U překládání literárního textu je však téměř nemožné vytvořit přísně ekvivalentní kopii v jiném jazyce. Nejedná se tedy o kopii, ale pouze interpretaci a ekvivalent autorova díla. (Hrdlička 2003: 12)

Hrdlička (2003: 67-73) detailněji popisuje jazykovou složku podílející se na zaměření textu na čtenáře. Zmiňuje, že v rámci jazykového zaměření překladatele se nejedná pouze o „*lingvistickou operaci spočívající v prosté záměně kódů výchozího a cílového jazyka*“, ale jde o komplexní proces komunikace zahrnující také extralingvistické faktory a subjektivní činitele. Existují dva druhy rozhodování, dle kterých se musí překladatel rozhodnout, jakou mírou překlad daného sdělení pozmění. První je volba obligatorní – povinná, používaná u ustálených výrazů a spojení. Druhá je volba fakultativní – může si vybrat z několika řešení. Jedním z několika jazykových postupů při překládání je transpozice, která spočívá v záměně slovních druhů, ale zároveň zachovává smysl vyjádření (např. *Šel se ven projít – Šel na procházku*). Další postup, který je důležité zmínit je modulace. Při modulaci dochází k jazykové úpravě tehdy, je-li překlad gramaticky správný, ale v rámci stylistiky se do sdělení nehodí – jeho funkce výrazného prvku zaniká. V tomto případě používá překladatel různé parafráze (např. „*Je snadné prokázat*“ – „*Není obtížné prokázat*“). Poslední postup, který Hrdlička zmiňuje, je ekvivalence. Jedná se o postup, kdy má překladatel značnou volnost a je pouze na něm, jaké stylistické a strukturní prostředky použije. Ekvivalence se používá například u překladu různých frazeologismů či onomatopoií. Nutno říci, že termín ekvivalence je v publikaci používán poměrně široce a nespecifikovaně. V tomto případě je ho zřejmě užito ve smyslu „volný překlad“.

Pokud je překládán text z jednoho jazyka do druhého, je třeba vidět překlad jako kontakt dvou soustav jazyka – jazyka výchozího a jazyka cílového. Tento kontakt je často problematický a je nezbytné cílový jazyk podřídít tomu výchozímu a dodržovat a zachovávat jeho charakteristické prvky. To bylo názorem již v minulosti. Je tedy dost možné, že v dnešní době budou překladatelé kreativně využívat prvky jazyka cílového, aby docílili adekvátního překladu. Ovšem, čím budou jazyky od sebe odlišnější, tím těžší to pro překladatele bude. (Hrdlička 2003: 69-70)

Jelikož je stěžejní dílo této diplomové práce dílem z 90. let 19. století a jeho české překlady jsou vydávány napříč 20. a 21. stoletím, je důležité nahlédnout do oblasti jazykové archaizace či modernizace překladu literárních textů. Každý přirozený jazyk se neustále vyvíjí, a po čase jsou jeho určité prvky považovány za zastaralé. Překlad literárního textu tedy často po krátké době stárne a je vyžadována obměna. Hrdlička (2003: 72) uvádí, že používání moderního jazyka v archaických dílech může být mnohdy problematické nebo sporné. Při překladové modernizaci textu jde totiž o zastínění času i jazyka dané doby, ve které dílo vzniklo. Je zde určitá distance mezi originálním textem a překladem. Hrdlička zároveň potvrzuje, že dobu textu upřesňují také různé reálie a „*ideově-estetické hodnoty*“ díla, avšak jazykovou složku považuje za důležitou. Uvádí příklady užití jazykových prvků pro zachování archaického textu: přechodníky, infinitiv zakončený na -ti, záporový genitiv a další. Přijatelným je podle Hrdličky modernizovaný překlad, který by nepřerůstal do extrémů.

Jedním z prvků složitých na překlad jsou vybrané gramatické jevy (například gramatický rod, či vykání a tykání). Ty jsou problematické a v překladu literárních děl zvláště důležité. V beletrii je gramatických jevů poměrně dost využíváno, hlavně jejich funkcí. Jedná se například o symboliku opačného pohlaví, sociální charakteristiku postav nebo komický účinek. Pokud jsou tyto prvky přeloženy chybně, dochází často k narušení komunikace. Především by měl každý překladatel při tlumočení gramatických jevů v beletrii brát ohled na jejich funkci v originálním textu, a měl by ji v cílovém jazyce zachovat. Proto při překladu různých gramatických jevů záleží ve větší míře na talentu, zkušenostech a tvůrčích schopnostech jednotlivých překladatelů. (Hrdlička 2003: 133-137)

Závěrem se dá konstatovat, že jazyková složka je u překladu literárních textů významnou součástí a pomáhá dosáhnout adekvátní a kvalitní interpretace předlohy.

5 Analýza literárního textu a jeho překladů

Praktická část této práce se zabývá podrobnou informační analýzou části originálního literárního textu v angličtině z hlediska informační struktury a jeho českých překladů. Nejprve je zde uvedena metodika práce společně s úvahami a záměry autorky, dále problematika českých překladových textů, a následuje analýza a porovnání jednotlivých textů z pohledu informační struktury.

5.1 Metodika práce

V této části jsou popsány cíle analýzy, postupy výběru anglického literárního díla a jeho šesti českých překladů a zároveň je zde uvedena metodika a strategie analýzy těchto textů. Jako hlavní metoda zkoumání byla zvolena analýza. Tato metoda umožňuje důkladně prozkoumat jednotlivé větné struktury, identifikovat rematické prvky a provést srovnání mezi anglickým originálem a českými překlady. Tento přístup je nezbytný pro porozumění jak vnitřní struktury díla, tak i způsobu, jakým byly tyto struktury zachyceny v jednotlivých překladech.

Cílem výzkumné analýzy je podrobně zkoumat a porovnat informační strukturu originálního textu a jeho překladů. Konkrétně se zaměřuje na porovnání větných struktur z hlediska jejich celkového počtu. Dále je pak cílem zjistit celkový počet podpolí, zda některá podpole zmizela, jiná se objevila, případně proč k tomu došlo. Primárním cílem je také poukázat na shody a rozdíly v identifikaci rématu v dílčích podpolích v obou jazycích. Následně je důležité tyto shody a rozdíly kvantifikovat a pokusit se o případnou interpretaci, proč k rozdílům dochází.

Pro analýzu výchozího jazykového materiálu této diplomové práce bylo vybráno jedno literární dílo v anglickém jazyce, které je porovnáno s jeho šesti českými překlady různých překladatelů. Jedná se o jedno z nejvýznamnějších anglických literárních děl, *Obraz Doriana Graye* od Oscara Wilda. Výběr tohoto anglického textu byl proveden primárně z důvodu širokého povědomí o tomto díle. Tím je zajištěno, že je českých překladů hojný počet. Dále byla zohledněna dostupnost a rozšířenost daného textu. Jelikož se jedná o světové dílo, překladů bylo nalezeno několik. Pro rozmanitost byly vybrány překladové texty jak z 20. tak z 21. století. Hlavním kritériem výběru českých překladů byla též dostupnost a rozšířenost na českém trhu. Bylo důležité, aby se jednalo o zkušené a znalé překladatele. Vybranými autory českých překladů tohoto díla jsou: B. Prusík (1914), A. Tille a J. Borecký (1918), J. Z. Novák (2016), K. Hilská (2011), P. Eliáš (2020) a J. W. Pimassl (2022).

Z vybraného díla si autorka k analýze určila začátek poslední kapitoly, konkrétně 50 větných celků. Důvod výběru dané kapitoly byl čistě náhodný. Počet 50 vět byl zvolen, jelikož je analyzováno šest různých interpretací, tudíž je analyzovaných vět dostatek. Jedná se o číslo, které umožňuje snadné výpočty, avšak v rámci překladových textů se počet větných celků občas liší. Příčiny budou vysvětleny.

Jednotlivé texty, které nalezneme v přílohách, byly nejprve podrobně rozděleny na větné celky. Konkrétně podle grafických faktorů, jako je například koncová interpunkce či velká písmena. Větné celky jsou označeny číslem v závorce (např. (1), (2), ...) spolu s písmenem, které označuje jednotlivé texty. Originální anglický text má označení (O) a jeho překlady jsou označeny od (A) do (F). Jednotlivé větné celky a podpole jsou tak označeny např. jako (O3), (A3), (B3), (C3), ... Dále byly větné celky rozděleny na jednotlivá podpole. V anglickém originále dle finitních a nefinitních sloves vytvářejících sekundární predikace, a u českých překladů dle vět hlavních a vedlejších, vsuvek apod. Podpole jsou v přílohách označena písmeny a), b) atd. Avšak u některých větných celků rozdělení na podpole nebylo možné, jelikož se jednalo o jednoduché věty.

V každém z jednotlivých distribučních polí byl na základě východisek uvedených v teoretické části práce určen rematický prvek. Rematické prvky jednotlivých polí u jednotlivých textů byly porovnány a následně bylo vyhodnoceno, na kolik se jednotlivé překladové texty s originálem shodují.

Kromě rématu byl porovnán i počet jednotlivých větných celků a distribučních polí. Při překladu je možné, že se překladatel rozhodne některá podpole vypustit či přidat, tudíž dochází k zaniknutí původních podpolí. Dalším zkoumaným jevem byla pozice rématu v distribučních podpolích. I to bylo v analýze porovnáno.

Tato analýza má za cíl nejen odhalit rozdíly a podobnosti mezi originálním textem a jeho překlady, ale také poskytnout hlubší porozumění procesu překladu literárních děl. Výsledky mohou přispět k teoretickým studiím překladu, stejně jako k praktickým přístupům k překladatelské činnosti a mohou překladatelům a lingvistům přiblížit konkrétní překladatelské postupy.

5.2 Problematika českých překladových textů

V rámci analýzy šesti překladových textů narazila autorka na několik problémů, které komplikovaly jejich porovnání s originálním anglickým textem. Jedním z hlavních problémů byl rozdílný počet větných celků. Někteří překladatelé realizovali některá podpole (dílní věty v souvětí nebo rozvité větné členy) jako samostatné věty, což vedlo k nesrovnalostem ve struktuře textu a ztížilo přímé srovnání. Například věta v originále (O10) „*What a laugh she had! — just like a thrush singing*“ je dle grafických faktorů větou se vsuvkou „*just like a thrush singing*“, která je oddělená pomlčkou a přidává dodatečnou informaci k hlavní větě. Je tedy v analýze rozdělena na dvě podpole (O10a) a (O10b). Na druhou stranu v některých překladech, konkrétně překlad A, C, E a F, překladatelé rozdělili toto souvětí na dvě věty jednoduché:

(O10) a) *What a laugh she had! —*
b) *just like a thrush singing.*

(A10) *Jak se uměla smáti!*

(A11) *Znělo to, jako zpěv drozda.*

(B10) a) *A jaký ona měla smích! —*
b) *zrovna jako drozdí zpěv.*

(C10) *Jak se dovedla smát!*

(C11) *Jako když zpívá drozd.*

(D10) a) *Jak ta se smála —*
b) *jako když zpívá drozd.*

(E10) *A jak se smála!*

(E11) *Znělo to docela, jako zpěv drozda.*

(F10) *Jak se uměla smát!*

(F11) *Jako když zpívá drozd.*

Hlavním kritériem rozdělení na větné celky byl začátek věty velkým písmenem a koncová interpunkce. Problematické je zde i to, že i přes koncovou interpunkci (vykřičník) u originálního textu i překladu B, je navazující podpole s malým počátečním písmenem. Autorka tedy tyto dvě věty považuje za větný celek. Na druhou stranu překlad D je bez koncové interpunkce mezi těmito podpoli, pouze s pomlčkou, tudíž se jedná o jeden větný celek. U překladů B a D se dá předpokládat, že překladatelé chtěli zachovat grafickou podobu originální věty, avšak pouze překlad B ji zachoval kompletně. Dále byly určité věty zcela vynechány, překladatelé tyto věty považovali pravděpodobně za nepodstatné, což vedlo k dalším rozdílům mezi překlady.

Problémem při porovnávání větných struktur byl i rozdílný počet podpolí. Některá podpole zmizela, jelikož se překladatel rozhodl nahradit větné/polovětné vyjádření formou frázovou. Jiná pole naopak přibyla.

Další problém, na který autorka během analýzy narazila, se objevil při identifikaci rématu v jednotlivých textech. U některých překladových textů se stalo, že rematický prvek byl velice podobný, byl vyjádřen stejným slovním druhem se stejným významem. Například u originálu (O1a), kde je rématem „*a lovely night*,“ a všech jeho překladů s rématem: (A1a) „*nádherná noc*“; (B1a) „*líbezná noc*“; (D1a) „*nádherný večer*“ a tak podobně. Na druhou stranu došlo i k situacím, kdy bylo réma vyjádřeno jiným slovním druhem podobného významu. Je tomu tak například u originální větné struktury (O18) „*But was it all irretrievable?*“ kde rématem věty je přídavné jméno *irretrievable*. Toto přídavné jméno se dá přeložit jako *nenapravitelný, nenávratný*. V překladu (A19), (B18) a (F19) je rématem sloveso se stejným významem „*napravit*“ spolu se záporem – *nedalo se napravit*. Z toho důvodu jsou tato rémata považována za shodná. Ke zvážení je překlad (E19), kde je rématem slovo *zpět*. Jelikož slovesná konstrukce *vzít zpět* vyjadřuje stejnou myšlenku, je možné toto réma srovnávat jako rovnocenné. Podobný případ je podpole anglického originálu (O31a) „*Then he loathed his own beauty*“ s rematickým slovesem *loathed*, které má význam *mít odpor* či *nenávidět*. Podpole (C32a) „*Pak pocítil ke své krásné tváři odpor*“ obsahuje réma přeložené jako *odpor* a překlad (D31a) se s rématem originálu taktéž shoduje, avšak se změnou slovního druhu na přídavné jméno „*odporná*.“ Tento problém se při analýze objevil u více podpolí. V případě změny slovního druhu a zachování základní myšlenky a významu, byla tato rémata označena za shodná.

Identifikaci rématu komplikoval i jev v českém jazyce, který umožňuje použití více záporných prvků v jedné větě. Například podpole (O12a) „*She knew nothing*,“ jehož rématem je *nothing*, má u českých překladů různé podoby. Ve všech případech se jedná o podpole se dvěma zápornými slovy *nic* a *nevědět* či *neznat*. V některých překladech je rématem *nic* a v opačném případě také *nevěděla* či *neznala*. Rématem českých překladů by mělo být slovo *nic*, jelikož nejlépe odpovídá anglickému *nothing*. Na druhou stranu je důležité, aby réma neslo zápor, který je ve větě důležitý.

K zamyšlení je také otázka, jak porovnat réma, které je v anglickém originále v jednom podpoli a v českém překladu se spojí s jiným polem. Například:

- (O27) a) *Once, someone ... had written to him a mad letter,*
b) *who had terribly loved him*
c) *ending with these idolatrous words:*

Třetí podpole je věta s nefinitním slovesem *ending*, které je jako participium často překládáno jako přívlastek v podobě přídavného jména. To má za následek redukci počtu podpolí, přesun podpole a zároveň vložení rématu do jiného pole. Například u překladu (A28):

- (A28) a) *Jednou mu kdosi, ... psal přepjatý dopis končící těmito slovy:*
b) *jenž ho zbožňoval,*

Stejně jako u (A28), se v překladech (B27), (C28) a (E28) podpole (O27c) přesunulo do hlavního pole, kde se spojilo s rématem. Tím pádem je rématem *a mad letter = šílený/bláznivý dopis/psaní*, ke které patří v českém překladu i modifikace „*končící slovy*.“ Otázkou je, jak kvantifikovat réma v těchto českých překladech, kde se rémata spojila do jednoho. Druhou možností je oddělit část rématu (A28a) jako dílčí podpole „*končící těmito slovy*“, které obsahuje dílčí réma *těmito slovy*. Autorka při analýze počítala réma jako jednotné.

Komplikací bylo i chybně přeložené slovo. V některých případech se stalo, že réma některého z podpolí bylo chybně přeloženo, ve smyslu, že mělo odlišný význam. Překladatelé buď význam chybně odhadli, nebo si vymysleli nový, případně novou část věty. K tomuto došlo například u větné struktury (O34), kde bylo první réma *a mask* přeloženo správně, jako maska, avšak réma druhé *a mockery*, v několika překladech jako *šalba*.

(O34) a) *His beauty had been to him but **a mask**,*
b) *his youth but **a mockery**.*

(A35) a) *Jeho krása byla pouhou **maskou***
b) *a mládí **mámid'lem** (sic).*

(B34) a) *Jeho krása byla mu však **maskou**,*
b) *jeho mládí však **šalbou**.*

Anglické slovo *mockery* má význam *vysmívání se, výsměch*, nikoliv význam jako slovo *šalba*, které znamená *klam, či podvod*. U překladu (A35) bylo dokonce použito slovo *mámid'lo*, které má taktéž zcela odlišný význam. Porovnání shody rématu tím bylo zkomplikováno a odlišné významy slov nebyly akceptovány.

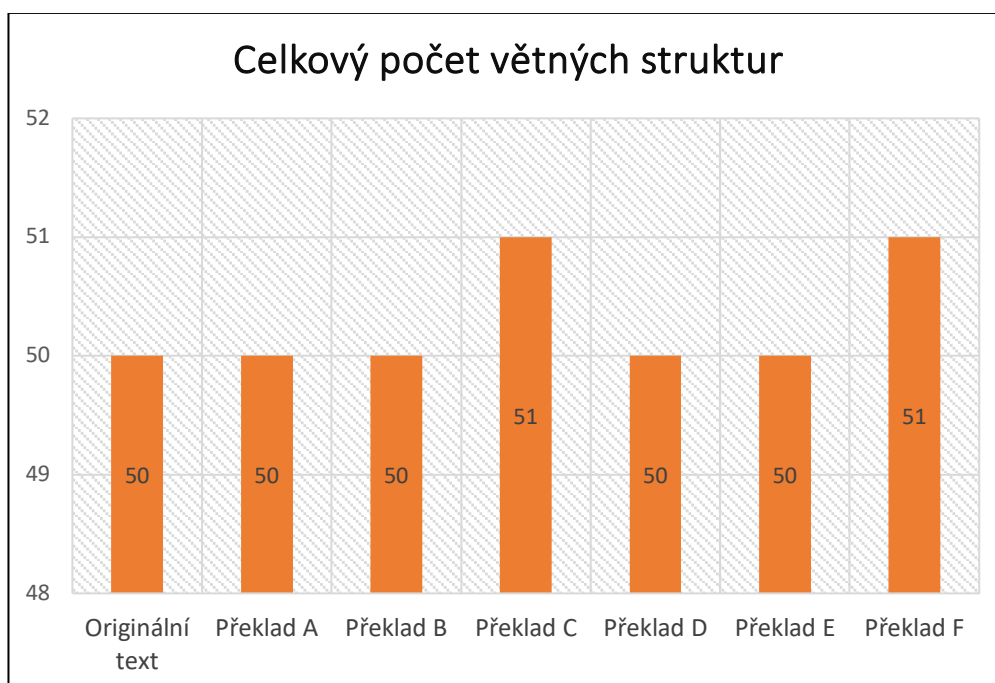
6 Výsledky analýzy textů

Tato kapitola prezentuje výsledky a podrobně popisuje poznatky analýzy anglického textu a jeho českých překladů. Analýza byla provedena s cílem porovnat větné struktury, rematické prvky a identifikovat shody či rozdíly. Výsledky jsou prezentovány v rámci několika podkapitol, které se zaměřují na různé úrovně porovnání. V této kapitole se zároveň nacházejí statistické údaje a grafické znázornění zjištěných shod a rozdílů, které poskytují vizuální přehled o rozsahu a povaze těchto rozdílů.

6.1 Počet větných struktur a podpolí

První podkapitola se zabývá srovnáním celkového počtu větných struktur a jejich podpolí, a zdůrazňuje klíčové rozdíly a jejich dopad na srozumitelnost textu. V rámci větných celků je při rozdělení hlavním kritériem velké písmeno na začátku věty a koncová interpunkce. Zda se větné celky shodují či liší, bude případně odůvodněno. U jednotlivých podpolí je hlavní otázkou, zda některá pole zmizela, nebo zda nějaká naopak přibyla, a proč tomu tak je.

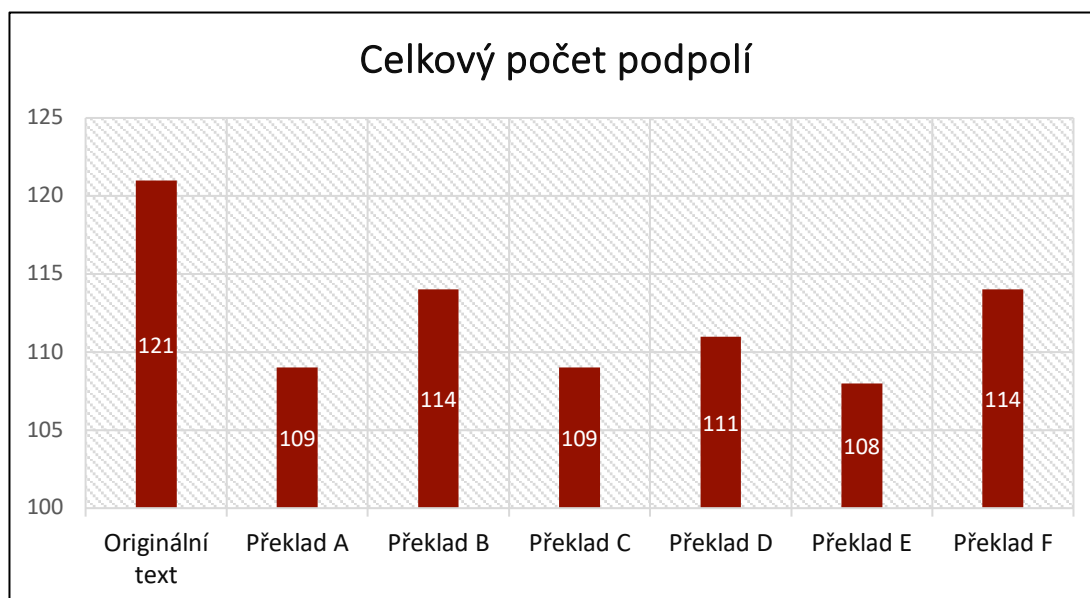
Počet větných celků u anglického originálu byl stanoven na 50. Po výběru a přepisu jeho českých překladů bylo zjištěno, že se počet nijak výrazně neliší.

Graf 1: Porovnání celkového počtu větných celků

Jak graf ukazuje, rozdíly v počtu větných struktur jsou minimální. Ve většině případů je počet stejný, u dvou překladů se jeden větný celek přidal. Z analýzy vyplývá, že si překladatelé některé větné struktury rozdělili do dvou a navýšili tak počet. Tomu je tak v případě překladu A, C, E a F – jak již bylo zmíněno – kde si překladatelé větu (O10) „*What a laugh she had! – just like a thrush singing*“ rozdělili do dvou větných celků. To má za následek odlišné číslování jednotlivých větných celků, jelikož se tímto přidáním čísla posunula. Ovšem ve výsledku analýzy odpovídá navýšený počet struktur pouze u překladů C a F. Překladatelé textu A a E totiž úplně vypustili větnou strukturu (O48) „*It was the living death of his own soul that troubled him.*“ Vypuštěním jednoho větného celku a rozdělení dalšího na dva vyrovnalo počet s anglickým originálem. Důvod vypuštění větné struktury (O48) může být čistě náhodný, nebo je možné, že překladatelům připadala tato věta nedůležitá. V dalších překladových textech k vynechání jiných větných struktur či rozdělení jednoho větného celku na dva nedošlo.

Velké rozdíly už je možné vidět na porovnání počtu podpolí u jednotlivých překladů. U anglického textu byla podpole rozdělena dle finitních a nefinitních sloves, která vytvářejí sekundární predikace. Nefinitní slovesa jako infinitiv a participium se v češtině často překládají jako vedlejší věty. Tudíž by měly být české překladové texty bohatší na podpole. Pokud se ale podíváme na následující graf, můžeme vidět, že tomu tak není.

Graf 2: Porovnání celkového počtu podpolí v rámci větných celků

6.1.1 Redukce distribučních polí

Důvodem sníženého počtu podpolí může být četné vynechávání podpolí z originálního textu, či seskupování podpolí do jednoho. Anglické nefinitní polovětné vazby se někdy překládají jako věty vedlejší, ale zároveň mohou být překládány jako jeden větný člen. Například větná struktura (O2) „*As he strolled home, smoking his cigarette, two young men in evening dress passed him*“ je rozdělena na tři podpole, kde druhé obsahuje nefinitní sloveso „*smoking*.“ V českých překladech se objevily obě varianty, jak snížení počtu podpolí, tak jejich zachování:

(O2) a) *As he strolled home,*
b) *smoking his cigarette,*
c) *two young men in evening dress passed him*

(A2) a) *Když tak pomalu kráčel,*
b) *zapáliv si cigaretu,*
c) *potkal dva mladíky ve společenském šatě*

(B2) a) *Jak loudal se domů*
b) *kouře cigaretu,*
c) *šli kolem něho dva mladíci v salonním úboru*

(C2) a) *Když se loudal domů*
b) *a kouřil cigaretu,*
c) *minuli ho dva mladíci ve večerních úborech*

(D2) a) *Jak zvolna kráčel s cigaretou v ústech,*
b) *předešli ho dva mladíci ve večerním úboru*

(E2) a) *Jak tak kráčel domů*
b) *a kouřil cigaretu,*
c) *minuli ho dva mladíci ve smokingu*

(F2) a) *Když se loudal domů,*
b) *kouře svou cigaretu,*
c) *minul dva mladé muže ve večerním úboru.*

U poloviny českých překladů je anglické participium „*smoking*“ přeloženo jako přechodník (A2) *zapáliv*, (B2) *kouře*, (F2) *kouře*, který v současné češtině není běžnou variantou. Protože přechodník vyjadřuje samostatný děj (obsah), v analýze je považován za samostatné podpole. Na druhou stranu, překlady (C2) a (E2) použily pro ekvivalent anglického participia druhou větu hlavní „*a kouřil cigaretu.*“ Jediný překladový text, který nedodržel počet podpolí je překlad (D2), kde se překladatel rozhodl „*smoking his cigarette*“ nahradit příslovečným určením „*s cigaretou v ústech.*“

To ovšem není jediný případ, kde došlo k redukci podpolí z důvodu překladu participiální polovětné konstrukce. Participium se dále nachází i ve větách (O13) a (O27), konkrétně „*waiting up*“ a „*ending*“. Původní věta (O13) „*When he reached home, he found his servant waiting up for him*“ je rozdělena na tři pole. Překlady B, D a F udržely stejný počet, zatímco překlady A, C a E vypustily jedno pole:

(O13) a) *When he reached home,*
b) *he found his servant*
c) *waiting up for him.*

(A14) a) *Když přišel domů,*
b) *čekal na něho jeho sluha.*

(C14) a) *Když přišel domů,*
b) *zastal sluhu ještě vzhůru.*

(E14) a) *Když došel domů,*
b) *čekal tam na něj sluha.*

V případě překladu (A14) bylo vypuštěno pole (O13b), které vyjadřuje, že Dorian sluhu zastihl, případně zjistil, že jeho sluha čeká. Překladatel pravděpodobně považoval tuto informaci za příliš irelevantní. V překladu (C14) sice jedno podpole zmizelo, ale na druhou stranu byla myšlenka zachována. Věta „*zastal sluhu ještě vzhůru*“ vyjadřuje, že Dorian přišel domů a našel tam sluhu, který byl vzhůru, neboť na něj čekal. Ovšem informace, že byl vzhůru, neboť na něj čekal, je z kontextu nevyvoditelná. Překlad (E14) je stejným ekvivalentem jako (A14).

Věta (O27) z anglického originálu „*Once, someone who had terribly loved him had written to him a mad letter, ending with these idolatrous words:*“ obsahuje participium „*ending.*“ Většina toto participium přeložila jako přívlastek „končící“ a někteří jako vedlejší větu „jenž končil ...“ či „který končil ...“ V případě vedlejších vět byl počet podpolí zachován – překlad (D27) a (F28). Překlady (A28), (B27), (C28) a (E28) tak jedno pole vypustily. Srovnej:

- (O27) a) *Once, someone ... had written to him a mad letter,*
b) *who had terribly loved him*
c) *ending with these idolatrous words:*

- (A28) a) *Jednou mu kdosi, ... psal přepjatý dopis končící těmito slovy:*
b) *jenž ho zbožňoval,*

- (D27) a) *Kdysi mu jedna osoba, ... napsala šílený dopis,*
b) *která ho nesmírně milovala,*
c) *jenž končil těmito zbožňujícími slovy:*

Dalším větným celkem, který byl překladateli interpretován různě, je (O6) „*He was tired of hearing his own name now.*“ Původně rozdělen na dvě části, kde v první je finitní sloveso „*was*“ a v druhé nefinitní gerundium „*hearing.*“ Některé české překlady této věty zanechaly rozložení podpolí stejné, dva překlady sjednotily podpole do jednoho:

- (O6) a) *He was tired*
b) *of hearing his own name now.*

- (A6) a) *Nyní jej to omrzelo,*
b) *slyšeti svoje jméno.*

- (B6) a) *Omrzelo ho (ted')*
b) *(ted') slýchati své jméno.*

- (C6) *Ted' už je zvukem vlastního jména znechucen.*

- (D6) *Nyní už měl dost vlastního jména slýchaného z cizích úst.*

- (E6) a) *Ted' už ho vůbec nebavilo*
b) *slýchati své jméno.*

- (F6) a) *Ted' ho unavovalo*
b) *slyšet své jméno.*

Větné struktury (A6), (B6), (E6) a (F6) byly rozděleny na dvě podpole, jelikož obsahují dvě lexikální slovesa. Jedná se o polovětnou vazbu podobnou přechodníku. Překlady (C6) a (D6) přeformulovaly konstrukci na větu jednoduchou. Význam konstrukce „*He was tired*“ byl v jejich případě zachován a pozměněn na „*je znechucen*“ a „*měl dost.*“ Druhá část „*hearing his own name*“ přeložené jako „*zvukem vlastního jména*“ a „*vlastního jména slýchaného ...*“ byla taktéž zachována. Ve všech případech se jedná o sloveso či slovesnou konstrukci, po které následuje předmět.

Častou větnou strukturou v originálním anglickém textu konstrukce je *it-cleft*. Ta se v angličtině vnitřně dělí na dvě podpole, hlavní větu začínající prázdným „*it*“ a větu vedlejší doplňující, uvozenou buď „*that,*“ „*who*“ nebo jiným *wh*-zájmenem. Českým ekvivalentem je buď souvětí s větou vedlejší vztahnou, nebo jednoduchá věta. Tím pádem se počet podpolí může lišit. V případě věty (O32) „*It was his beauty that had ruined him, his beauty and the youth that he had prayed for*“ se jedná o tři podpole, jelikož je ve větě několikanásobný podmět a dvě věty doplňující. Dva ze čtyř překladů zachovaly počet třech podpolí, ostatní počet zredukovaly na dvě:

- (O32) a) *It was his beauty ... his beauty and the youth*
b) *that had ruined him,*
c) *that he had prayed for.*

- (A33) a) *Jeho vlastní krása zničila jej i jeho mládí,*
b) *o něž tak prosil.*

- (C33) a) *To vlastní krása ho přivedla do neštěstí, krása a mládí,*
b) *které si vymodlil.*

- (D32) a) *Právě ta krása ho zničila, jeho krása a mládí,*
b) *o které mu tolik šlo.*

- (E33) a) *Právě jeho krása ho zničila, jeho krása a mládí,*
b) *za něž se tolik modlil.*

Všechny výše zmíněné překlady obsahují pouze jednu větu vedlejší. Podpole (O32b) se v překladu A, C, D i E přesunulo do podpole prvního. Překlad (C33), (D32) a (E33) i tak zachovávají funkci anglické *it-cleft*, kterou je zvýraznění rematického prvku „*his beauty ... his beauty and the youth*.“ V českém překladu používají překladatelé pro zdůraznění slova jako *to* a *právě*. Výjimkou je překlad (A33), který sice přesunul podpole (O32b) do prvního, ale nezachoval tak rematické zdůraznění. Sémanticky je tento překlad také nevydařený, jelikož „*his beauty and the youth*“ původně vyjadřuje konatele, v češtině bychom řekli, že hlavního hrdinu zničila krása a jeho mládí, nikoliv, že krása zničila hlavního hrdinu a jeho mládí. U překladů (B32) a (F33) se podařilo text přeložit vcelku zdařile se zachováním funkce zdůraznění rematického prvku:

- (B32) a) *Byla to jeho krása, ... jeho krása a mladost,*
b) *kteřá ho zničila,*
c) *kteřé si vymodlil.*

- (F33) a) *Byla to jeho krása, ... jeho krása a mládí,*
b) *co ho zničilo,*
c) *o něž se modlil.*

Konstrukce *it-cleft* se vyskytla i ve větě (O41) „*It was of himself, and his own future, that he had to think.*“ Zde je originální větný celek rozdělen na dvě distribuční pole. U českých ekvivalentů se objevila pouze varianta s jedním polem. Všechny překladové texty jednotlivá podpole ponechaly, pouze je sloučily do jednoho. Čeští překladatelé volili variantu věty jednoduché, která nemá primární funkci zdůraznění rematického prvku. Pouze u překladu (B41) byl rematický prvek zdůrazněn slovem *spíše*. Srovnej:

- (O41) a) *It was of himself, and of his own future,*
b) *that he had to think.*

(A42) *Musel pomýšleti na sebe a na budoucnost.*

(B41) *Spíše o sobě a vlastní budoucnosti bylo mu přemýšleti.*

(C42) *Na sebe musí myslit, na svou budoucnost.*

(D41) *Musí myslet sám na sebe a na vlastní budoucnost.*

(E42) *Musel myslet na sebe a svou vlastní budoucnost.*

(F42) *Musí myslit na sebe a na svou budoucnost.*

Dalším zajímavým příkladem vynechání jednotlivých podpolí je větný celek (O7) „*Half the charm of the little village where he had been so often lately was that no one knew who he was,*“ který byl v analýze rozdělen na čtyři podpole:

(O7) a) *Half the charm of the little village ... was*

b) *where he had been so often lately*

c) *that no one knew*

d) *who he was.*

České překladové texty obsahují především variantu bez posledního podpole, jeden překlad však počet ponechal. Jediný překlad B uchoval podpole d), které přeložil jako vedlejší větu „*kdo jest.*“ Ostatní texty přeložily sloveso „*knew*“ jako *znát*, které k sobě jako sloveso tranzitivní potřebuje předmět, v tomto případě „*ho*“ nebo „*jej.*“ Na rozdíl od toho originální věta používá sloveso „*know*“ ve významu *vědět*, které je netranzitivní a následuje po něm věta, která ho rozvíjí. Srovnej:

(A7) a) *Půvab oné malé vsi, ... záležel z polovice na tom,*

b) *kde v poslední dobou tak často býval,*

c) *že jej tam nikdo neznal.*

(B7) a) *Půl kouzla oné vesničky, ... spočívalo v tom,*

b) *v níž tak častokráte v poslední době býval,*

c) *že nikdo nevěděl,*

d) *kdo jest.*

(C7) a) *Půvab té vesničky, ... byl především v tom,*

b) *kde poslední dobou tak často pobýval,*

c) *že ho tam nikdo neznal.*

(D7) a) *Část kouzla vesničky, ... pro něj spočívala v tom,*

b) *ve které poslední dobou tak často pobýval,*

c) *že ho tam nikdo neznal.*

- (E7) a) *Půl kouzla malé vesničky, ... tkvělo v tom,*
b) *kde v poslední době pobýval tak často,*
c) *že ho tam nikdo neznal.*

- (F7) a) *Polovina kouzla malé vesnice, ... byla v tom,*
b) *kde býval později tak často,*
c) *že ho tam nikdo neznal.*

6.1.2 Rozšíření distribučních polí

Při překladu komplexního souvětí (O26) „*He took it up, as he had done on that night of horror when he had first noted the change in the fatal picture, and with wild, tear-dimmed eyes looked into its polished shield,*“ původně rozděleného na čtyři distribuční pole, došlo ze strany překladatelů k redukci i přidání podpolí. Ve třech překladových textech bylo jedno pole ubráno, u dvou překladů byl počet podpolí zachován a u jednoho překladu bylo naopak jedno podpole přidáno:

- (O26) a) *He took it up,*
b) *as he had done on that night of horror*
c) *when he had first noted the change in the fatal picture,*
d) *and with wild, tear-dimmed eyes looked into its polished shield.*

- (A26) a) *Vzal zrcadlo do ruky,*
b) *jak to v oné příšerné noci učinil,*
c) *když poprvé onu změnu na osudném obraze zpozoroval*
d) *a slze,*
e) *pohlížel do vlastního zrcadla.*

- (B26) a) *Chopil se ho jako v oné noci hrůzy,*
b) *kdy poprvé zpozoroval změnu na osudné malbě,*
c) *a divokýma zaslzenýma očima zíral do jeho hlazeného štítu.*

- (C27) a) *Dorian je zvedl,*
b) *stejně jako v oné hrůzné noci,*
c) *kdy zpozoroval první změnu na osudném obraze,*
d) *a divokýma zaslzenýma očima pohlédl do jeho lesklého štítu.*

- (D26) a) *Zvedl ho,*
 b) *jako tehdy v onu hrůznou noc,*
 c) *kdy si poprvé povšiml změny na osudném obrazu*
 d) *a kdy s vyděšenýma očima zamlženýma slzami pohlédl do jeho vyleštěné plochy.*
- (E27) a) *Zvedl ho stejně jako v onu hroznou noc,*
 b) *kdy si poprvé všiml změny na tom osudovém obrazu,*
 c) *a divokýma, slzami zkalenýma očima pohlédl do jeho naleštěné plochy.*
- (F27) a) *Vzal je jako té hrozné noci,*
 b) *kdy poprvé zjistil změnu na osudném obraze,*
 c) *a zadíval se divokým, zaslzeným zrakem do jeho hladké plochy.*

Problematické je zde to, že ve všech případech je použita srovnávací konstrukce *jako*, která funguje na různých úrovních. V případě (A26), (C27) a (D26) je *jako*-konstrukce oddělena čárkou, a tudíž se dá považovat za vsuvku, která má své vlastní distribuční pole. Tím pádem je zachován počet distribučních polí, jako v původní větě. Překlady (B26), (E27) a (F27) obsahují konstrukci *jako*, která není oddělena čárkou. Je tedy součástí věty hlavní. V tomto případě se jedná o příslovečné určení způsobu. To má za následek redukci podpolí, při které se podpole (O26b) přesunulo do prvního.

Jediný překladový text, který obsahuje jedno pole navíc je text A. Struktura (A26) odděluje samostatně část z (O26d), kde autor popisuje „*with wild, tear-dimmed eyes*” a nahrazuje ho přechodníkem „*slze.*”

K přidání podpole došlo i u dalších větných struktur, konkrétně jde o (O20) a (O25). U věty (O20) „*Ah! in what a monstrous moment of pride and passion he had prayed that the portrait should bear the burden of his days, and he keep the unsullied splendour of eternal youth!*” došlo v případě překladu (C21), (D20) a (F21) k rozdělení podpole (O20b) na dvě samostatná distribuční pole:

- (O20) a) *Ah!*
 b) *in what a monstrous moment of pride and passion he had prayed*
 c) *that the portrait should bear the burden of his days,*
 d) *and he keep the unsullied splendour of eternal youth!*

- (C21) a) *Bože,*
 b) *jak nestvůrný byl ten okamžik pýchy a žádostivosti,*
 c) *kdy se modlil,*
 d) *aby tíhu jeho dní nesl portrét*
 e) *a on aby si uchoval nezkalený lesk věčného mládí!*
- (D20) a) *Ach!*
 b) *Jak zrůdný okamžik pýchy a vášně ho tehdy přiměl,*
 c) *že se modlil,*
 d) *aby jeho portrét nesl břímě let,*
 e) *zatímco on sám by si udržel nepokaženou nádheru věčného mládí!*
- (F21) a) *Ah,*
 b) *jaký to měl zrůdný okamžik pýchy a vášně,*
 c) *v němž se modlil,*
 d) *aby ten obraz nesl břímě jeho dní*
 e) *a on aby si uchoval neposkvřněnou krásu mládí!*

V originálním textu (O20) je v druhém podpoli příslovečné určení „*in what a monstrous moment of pride and passion*“ které modifikuje „*he had prayed.*“ V překladu (C21) je toto určení v samostatném poli spolu se sponovým slovesem jako věta hlavní. Následující pole je větou vedlejší, která větu hlavní modifikuje. U překladů (D20) a (F21) je tomu podobně.

Větná struktura (O25) „*The curiously carved mirror that Lord Henry had given to him, so many years ago now, was standing on the table and the white-limbed Cupids laughed round it as of old*“ byla rozdělena na tři podpole:

- (O25) a) *The curiously carved mirror ... was standing on the table,*
 b) *that Lord Henry had given to him, so many years ago now,*
 c) *and the white-limbed Cupids laughed round it as of old.*

V českých překladových textech se tato větná struktura u dvou překladů rozšířila o jedno podpole. Jde o překlad (A26) a (E26). V případě (A26) byla větná struktura rozšířena o jednu větu vedlejší „kteří je vroubili,“ která pouze dodává informaci pro ujasnění, že tito

kupidové byli součástí rámu zrcadla. Na druhou stranu překlad (E26) rozděluje třetí podpole originálu „*and the white-limbed Cupids laughed round it as of old*” na dvě samostatné pole:

- (A26) a) *Podivuhodně vyřezávané zrcadlo, ... stálo na stole*
b) *které mu před mnoha léty lord Henry věnoval,*
c) *a kupidové s bílými údy, ... smáli se jako dříve.*
d) *kteří je vroubili*

- (E26) a) *Podivuhodně vyřezávané zrcadlo, ... stálo na stole*
b) *které mu před lety dal lord Henry,*
c) *a kolem něj poletovali amorci s bělostnými údy*
d) *a ještě pořád se smáli.*

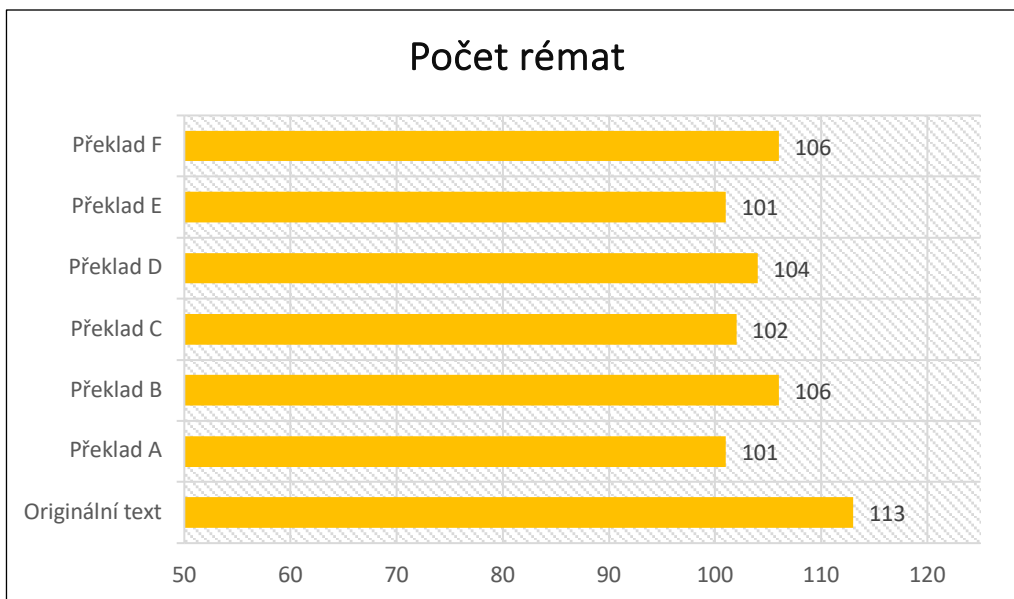
6.2 Identifikace rématu v dílčích podpolích

Tato kapitola se zaměřuje na identifikaci a analýzu rematických prvků v jednotlivých dílčích polích anglického textu a jeho českých překladů. Cílem je zmapovat shody a rozdíly, jak jsou rematické prvky v jednotlivých překladech identifikovány a přeneseny. V úvodu kapitoly jsou obecně kvantifikovány rozdíly a shody mezi originálním textem a jeho šesti překlady. Následně kapitola přechází k podrobnějšímu popisu jednotlivých situací, u kterých došlo k rozdílu, a popisuje, proč tomu tak mohlo být.

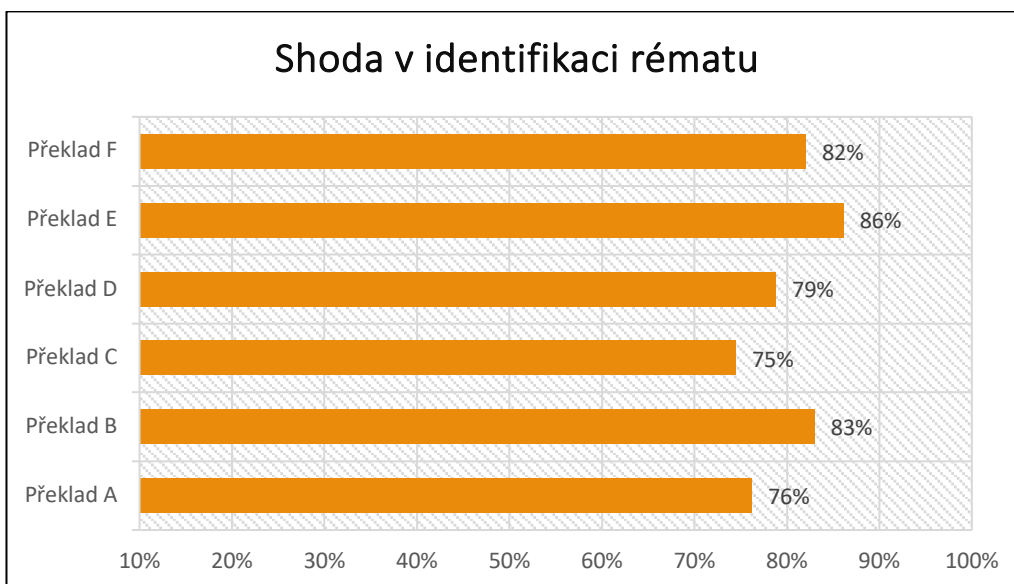
U originálního anglického textu bylo zjištěno celkem 113 rematických prvků. Z celkového počtu 121 podpolí bylo 8 bez rématu. Důvodem jsou různé typy souvětí, která obsahují rematizovaná celá dílčí podpole. Například u větné struktury (O5):

- (O5) a) *He remembered*
b) ***how pleased he used to be***
c) *when he **was pointed out,***
...

Jelikož se v prvním podpoli výše nachází kontextově zapojené prvky, jeho rématem je celé druhé podpole (O5b). V rámci toho se zde ještě nachází dílčí réma, čímž je přídavné jméno *pleased*. Podobný případ podpolí bez rématu se vyskytl ještě u dalších šesti větných struktur.

Graf 3: Celkový počet rémat v anglickém textu a českých překladech

Graf 4: Procentuální shoda v identifikaci rématu překladových textů

Nejvíce se rématům anglického originálu přiblížil překlad E, který z celkového počtu 101 rematických prvků správně identifikoval 87 prvků. Jak je vidět na grafu 4, shoduje se tedy na 86 %. Druhým překladem, který se v identifikaci rématu nejvíce přiblížil je překlad B a F. Překlad B se shoduje s originálem na 83 %. Překlad F identifikoval správně 87 z celkových 106 rémat, shoduje se tak na 82 %. Na druhé straně se nejméně shoduje překlad C s 75 % a překlad A se 76 %. Překlad A identifikoval chybně 24 rémat z celkových 101 a překlad C dokonce 26 ze 102 prvků. Ostatní české překlady se shodují s více než 79 %.

6.2.1 Odlišnosti v identifikaci

První réma, které se u českých překladů liší, se nachází hned v první větě struktury (O1) originálního textu. Jde o podpole c) a d), kde jsou rématem „*over his arm*“ a „*his silk scarf*.“ Pro kontext je uvedena celá věta:

- (O1) a) *It was **a lovely night**,*
b) *so **warm***
c) *that he threw his coat **over his arm***
d) *and did not even put **his silk scarf** round his throat.*

Příslovečné určení *over his arm* je rématem z důvodu nezapojenosti a důležitosti informace. Je součástí rematické části věty, čímž je „*his coat over his arm*.“ V tomto případě je nejdynamičtější rematickým prvkem příslovečné určení, které zdůrazňuje, že bylo v noci takové teplo, že si hlavní hrdina přehodil kabát přes ruku (a nenechal si ho na sobě). Ve čtvrtém podpoli je rematickou částí „*his silk scarf*.“ Fráze je zdůrazněna, protože vyjadřuje, že hlavní hrdina (Dorian) nosí obvykle kolem krku hedvábný šátek, ale v tuto chvíli bylo teplo, a tak si ho nevzal. Pouze dva české překlady (C1) a (E1) určily rematické prvky stejně. Ostatní překladatelé často chybovali u čtvrtého podpole:

- (B1) c) *že přehodil svrchník **přes rameno***
d) *a neuvázal si ani hedvábnou svou šálku **kolem krku**.*
- (D1) c) *že si přehodil kabát **přes ruku***
d) *a ani si neuvázal hedvábnou šálu **kolem krku**.*
- (F1) c) *že si přehodil kabát **přes ruku***
d) *a ani si neotočil hedvábnou šálu **kolem krku**.*

Jelikož se v podpoli (O1c) nachází réma ve finální pozici, bylo pro české překladaatele pravděpodobně jednoduché toto réma identifikovat. Český jazyk v rámci zdůrazňování prvků řadí větu tak, aby byl nejdynamičtější prvek na konci, tudíž u třetího podpole téměř nikdo nechyboval. Výjimkou je větná struktura (A1), která podpole (O1d) úplně vynechala a místo toho rozdělila podpole (O1c) na dvě, kde tím pádem vzniklo nové réma v podobě méně dynamického prvku z původního podpole:

- (A1) c) *že si svlékl převlečník*
d) *a dal si jej přes ruku.*

Réma podpole (A1d) se dá považovat za shodné, jedná se pouze o odlišné podpole. Je vidět, že jsou opět obě rémata ve finální pozici.

U podpole (O1d) už bylo pro překladatele komplikací, že se réma nenachází ve finální pozici. Místo toho je ve finální pozici další příslovečné určení *round his throat*, které je sice kontextově nezapojené, ale neneso nejvyšší stupeň výpovědní dynamičnosti. Proto se někteří čeští překladatelé rozhodli toto příslovečné určení identifikovat jako réma.

Takovýchto situací, kdy byl překladateli rematizován finální prvek podpole či věty originálního textu, se při analýze objevilo mnoho. Konkrétně u překladů větných podpolí (O17d), (O17h), (O20b), (O21), (O25b), (O25c), (O26c), (O31a), (O43a), (O43c), a (O47c). U těchto podpolí považovali někteří čeští překladatelé za réma poslední prvek. U výše jmenovaných podpolí tomu ale tak nebylo. Na druhou stranu, u distribučních polí anglického originálu s finálním rématem byla úspěšnost překladatelů větší.

- (O17) d) *and given horror to his fancy;*

- (B17) d) *a dodal hrůzy svým choutkám;*

- (D17) d) *a představivost (naplnil) hrůzou,*

Před srovnáním anglického originálu podpole s jeho českými ekvivalenty je nutné zmínit, že podpole (O17d) je celé rematické s dílčím rématem *horror*. Je rématem k nadřazenému podpoli (O17a) „*He knew,*“ které réma neobsahuje. Pokud porovnáme anglické podpole (O17d) s překladem (B17d), můžeme vidět, že rématem se stal v české verzi předmět *svým choutkám*, který má finální pozici. Ve finální pozici anglického podpole je taktéž předmět, avšak není tak významný, aby byl dílčím rématem. Oproti tomu překlad (D17d) zvolil jako réma podstatné jméno *hrůzou*, které se nachází v tomto podpoli ve finální pozici, a který je ekvivalentem anglického *horror*, jež je prvkem v nefinální pozici. Dá se říci, že se překladatel při rozhodování řídil pravidlem finálního rématu, které platí spíše v jazyce českém.

České překlady podpole (O20b) se místy s rématem originálního textu shodovaly. Zvláštnost je v tom, že čtyři z šesti překladů toto podpole rozdělily do dvou a vznikly tak dva rematické prvky. V prvním případě šlo o rematický prvek, který byl rématem i v anglickém

podpoli, druhé přidané podpole však obsahovalo réma, které bylo v podpoli (O20b) méně výrazným prvkem:

(O20) b) *in what **a monstrous moment of pride and passion** he had prayed*

(C21) b) *jak **nestvůrný** byl ten okamžik pýchy a žádostivosti,*

c) *kdy se **modlil,***

(D20) b) *Jak **zrůdný okamžik pýchy a vášně** ho tehdy přiměl,*

c) *že se **modlil,***

(E21) b) *Co to bylo **za příšerný okamžik pýchy a touhy,***

c) *když se tehdy **modlil,***

(F21) b) *jaký to **měl zrůdný okamžik pýchy a vášně,***

c) *v němž se **modlil,***

V identifikaci rématu podpole (O21) se shoduje polovina českých překladů. Větná struktura (O21) „*All his failure had been due to that*“ obsahuje rematický prvek *his failure*, který je dynamicky nejvýraznější. I zde se dva z překladatelů nechali ovlivnit systémem finálního rématu a identifikovali ho jako „*to that*“ kterému v češtině odpovídá ekvivalent „*Tomuto přání*“ nebo „*z něj.*“ *That* je v tomto případě myšleno z kontextu předchozí věty přání či prosba. Ve smyslu, že celý jeho neúspěch byl zapříčiněn právě přáním, když se hlavní hrdina modlil (viz předchozí větná struktura O20). Jde o překlad (A22) a (E22):

(A22) **Tomuto přání** děkoval za svůj *pochybený život.*

(E22) *Veškeré jeho selhání pramení z něj.*

Překlad (A22) obsahuje pro češtinu neobvyklou počáteční pozici rématu. U této věty je možnost alternativního rématu, což by bylo *pochybený život*. To je ovšem záležitostí čtenáře. V češtině je totiž iniciální réma příznakové a signalizováno pouze prozodicky. Pokud by bylo spojení *pochybený život* rematické a chápáno jako ekvivalent rématu *his failure*, dalo by se říct, že se rémata těchto dvou podpolí shodují.

Distribučním polem pouze s jedním shodným rématem v českém překladu je podpole (O25c). V tomto případě jde opět o rematicizaci finálního prvku originálního textu. V anglickém podpoli „*and the white-limbed Cupids laughed round it as of old*“ je rématem sloveso *laughed*. Jediný překlad (E26d) identifikoval réma jako sloveso „*se smáli*.“ Ostatní překlady považovaly poslední prvek anglické věty jako rematický, a tak ho identifikovali i v české variantě:

(O25) c) *and the white-limbed Cupids **laughed** round it as of old.*

(A26) c) *a kupidové s bílými údy, ... smáli se **jako dříve**.*

(B25) c) *a bělostní Cupidové smáli se dokola **jako dříve**.*

(C26) c) *a kupidové s bílými údy se smáli na jeho rámu **jako za stara**.*

(D25) c) *a amorci s bílými údy se smáli **jako dřív**.*

(E26) d) *a ještě pořád se **smáli**.*

(F26) c) *a Cupidové s bílými údy se kolem něho smáli **jako za stara**.*

Ovšem anglické *as of old*, by se dalo považovat jako konkurenční réma. Původní podpole (O25c) obsahuje několik prvků, které by mohly být rématem. Označení příslovečného určení *jako dříve/jako za stara* za réma, tak není zcela chybné.

Za zmínku stojí i podpole (O43a) „*Alan Campbell had shot himself one night in his laboratory,*“ a jeho české ekvivalenty. V původním podpoli je rématem sloveso „*shot,*“ které je nositelem nejvyššího stupně výpovědní dynamičnosti. Zdůraznění tohoto prvku má tedy za úkol poukázat, že se někdo v minulosti zastřelil. Dva překlady se s původním rématem shodují, ostatní však rematicovaly finální prvek originálního podpole, čímž je „*in his laboratory.*“

(O43) a) *Alan Campbell had **shot** himself one night in his laboratory,*

(A44) a) *Alan Campbell se jednoho dne ve své laboratoři **zastřelil**,*

(B43) a) *Alan Campbell zastřelil se jedné noci **ve své laboratoři**,*

(C44) a) *Alan Campbell se jedné noci zastřelil **ve své laboratoři**,*

(D43) a) *Alan Campbell se jedné noci ve své laboratoři **zastřelil**,*

(E44) a) *Alan Campbell se zastřelil jednou v noci ve své laboratoři,*

(F44) a) *Alan Campbell se jedné noci zastřelil ve své laboratoři,*

Posledním příkladem chybné rematicizace, kdy překladatelé rematicizovali finální prvek, který stojí za zmínku, je podpole (O47c). Tuto větnou strukturu, původně se třemi podpoli, redukovali někteří překladatelé na dvě nebo dokonce na jedno podpole. Žádná varianta neobsahovala původní počet polí:

(O47) a) *Nor, ... was it **the death of Basil Hallward***

b) *indeed,*

c) *that weighed **most** upon his mind.*

V originální anglické větné struktuře obsahuje podpole (O47b) příslovce/částice *indeed*, které je v samostatném poli odděleno čárkami. Má pravděpodobně funkci zdůraznění další části výpovědi, která následuje. Čeští překladatelé toto příslovce buď úplně vypustili, nebo se stalo součástí podpole prvního, ve formě částice *vlastně* či *ostatně*. V případě překladu (C48), (D47) a (E48) se všechna původní podpole sloučila do jednoho, čímž zaniklo jedno z rémat. Při překladu (C48) byla zachována finální pozice příslovečného určení *upon his mind*, a tím se stalo nositelem rématu.

(C48) *Smrt Basila Hallwarda vlastně ani příliš netíží jeho mysl.*

Réma by bylo správně identifikováno, pokud by ovšem po této větné struktuře nenásledovala další, která původní réma více upřesňuje. Věta (O48) „*It was the living death of his own soul that troubled him*“ totiž konkretizuje, že hlavního hrdinu sice smrt Basila Hallwarda tížila, ale ani ne tak moc, jako živoucí umírání jeho duše. Překlad (E48) jako jediný označil réma správně, tedy „*nejvíc*.“

(E48) *Smrt Basila Hallwarda jej vlastně netížila ani zdaleka **nejvíc**.*

Překlad (D47), u kterého byl počet podpolí také zredukován na jedno, identifikoval jako rematický prvek „*smrt Basila Hallwarda*.“ Toto réma můžeme považovat za shodné, jelikož se jedná o réma originálního podpole (O47a).

(D47) *Navíc zrovna **smrt Basila Hallwarda** ho netížila ze všeho **nejvíc**.*

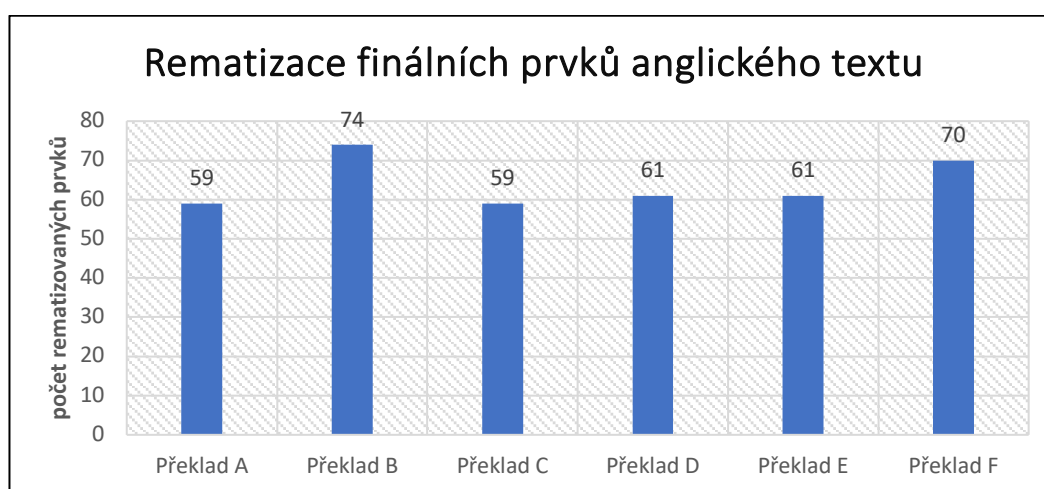
Na druhou stranu bylo u ostatních překladů, kde se počet podpolí zredukoval na dvě, identifikováno réma prvního podpole (O47a) správně. Jde o překlady (A48a), (B47a) a (F48a). U těchto překladů bylo podpole (O47b) vypuštěno nebo sloučeno s jiným podpolem. Rématem prvního podpole bylo u všech výše zmíněných překladů „*smrt Basila Hallwarda*“ nebo „*Basilova smrt.*“ To se s rématem v podpoli (O47a) shoduje. Druhé podpole už bylo u těchto překladů identifikováno chybně. Réma podpole (O47c), slovo *most*, se u českých překladů objevilo, ovšem nikoli v podobě rématu. Mělo podobu slova *nejvíce*. Réma překladatelé identifikovali stejně jako prvek, který je v originálním podpoli na posledním místě, tedy „*upon his mind,*“ v jednom případě bylo rématem sloveso.

(A48) a) *A také to nebyla smrt Basila Hallwarda,*
b) *jež jej nejvíce tísnila.*

(B47) a) *Ani ostatně nebyla to smrt Basila Hallwarda,*
b) *jež nejvíce tížila mu mysl*

(F48) a) *A ani to nebyla Basilova smrt,*
b) *co nejvíce tížilo jeho mysl.*

Je velice pravděpodobné, že se mnozí překladatelé při překládání anglického originálu řídili pravidlem finálního rématu, které platí převážně v českém jazyce. V anglickém jazyce se konstrukce s finálním rematickým prvkem také vyskytují, ovšem na rozdíl od češtiny v omezeném množství. Srovnání můžeme vidět i na Grafu 5, který znázorňuje, kolik prvků anglického textu ve finální pozici identifikovali překladatelé jako réma:

Graf 5: Počet rematizovaných finálních prvků anglického textu

V jednom případě došlo k zajímavé situaci, kdy podpole anglického originálu neobsahovalo réma, avšak český překladatel přeložil toto podpole na konstrukci s rematickým prvkem. Jde o strukturu (O24), která se skládá ze tří podpolí, ze kterých jedno je bez rématu a zbylé dvě obsahují rematickou frázi:

- (O24) a) *Not “**Forgive us our sins”***
b) *but “**Smite us for our iniquities”***
c) *should be the prayer of man to a most just God.*

Ke třetímu podpoli (O24c) je rématem jak podpole první (O24a), tak podpole druhé (O24b). Když si prvky této větné struktury poskládáme podle jejich větněčlenské funkce „*The prayer should be not „Forgive us our sins“ but „Smite us for our iniquities“,“* můžeme vidět pomyslný předěl mezi tematickou a rematickou částí věty. První část je tematická, sloveso *should be* je přechod, a druhá část je rematická. Pro upřesnění mají tyto rémata ještě dílčí rematické prvky „*our sins*“ a „*our iniquities*.“ České překlady (C25) a (D24) přidaly do třetího podpole jeden rematický prvek:

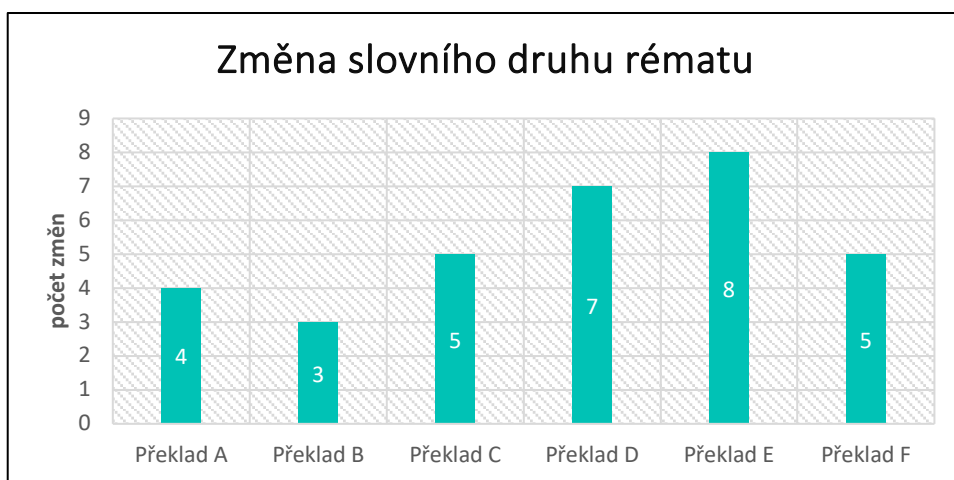
- (C25) a) *Nikoli „**odpusť nám naše viny“**,*
b) *ale „**stíhej nás za všechno zlé“**,*
c) ***tak** má znít modlitba člověka k nejvyšš spravedlivému Bohu.*

- (D24) a) *Ne „**Odpusť nám naše viny,”***
b) *nýbrž „**Udeř na nás za naše zločiny!“** –*
c) ***tak** by se měl člověk modlit k nejspravedlivějšímu bohu.*

Tím rematickým prvkem je příslovce *tak*. Má za funkci upřesnit, že způsob modlitby v podpoli (C25b) a (D24b) je ten, který je doporučován.

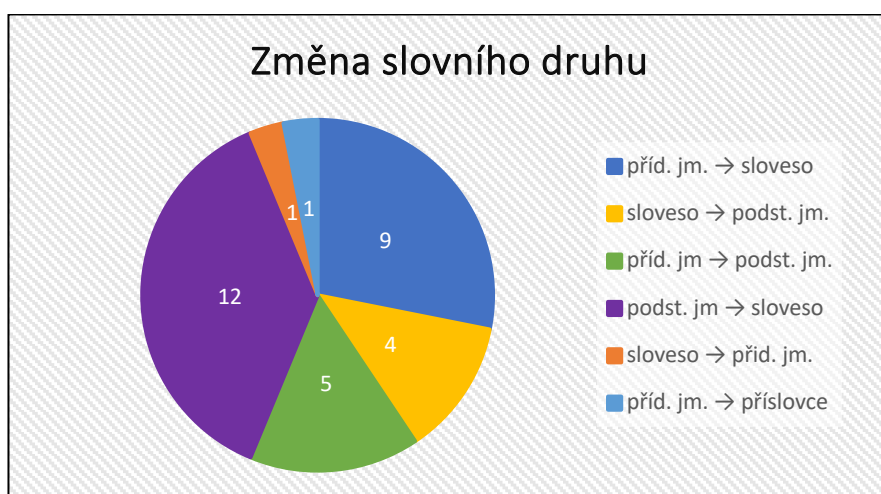
6.2.2 Změna slovního druhu rematických prvků

Zajímavé při zpracování analýzy bylo také zjištění, že byly shodné rematické prvky občas vyjádřeny jiným slovním druhem. Například zatímco v anglickém originálu byl rematický prvek vyjádřen podstatným jménem, v českém překladu byl tento prvek nahrazen slovesem nebo přídavným jménem. Tato změna může překlad zkomplikovat, protože mění nejen gramatickou strukturu, ale i významovou dynamiku věty. Avšak není považována za kritérium kvality překladu, je-li zachována funkční ekvivalence.

Graf 6: Počet změn ve slovním druhu shodných rémat překladových textů

Překlad E obsahoval nejvíce změn slovního druhu u shodných rémat s anglickým originálem. Z celkových 85 rémat, které se s originálem shodují, prošlo 8 přeměnou. Další překlad s nejvíce změnami je překlad D, který z počtu 82 rematických prvků přeformuloval 7. Nejméně změn bylo provedeno u překladu B, kde z celkového počtu 89 rémat byly přeměněny pouze 3 prvky.

Graf 7: Proces změny slovního druhu u shodných rémat českých překladů

Jak je možné vidět na grafu 7, nejčastěji došlo ke změně podstatného jména na sloveso. Bylo tomu tak u 12 podpolí v různých českých překladech. Důvodem může být vlastnost anglického jazyka, kterou je nominální tendence. Na rozdíl od češtiny, která používá sloveso jako prvek s dobře definovaným lexikálním významem, bývá v angličtině sloveso delexikalizováno, je-li následováno nominálním prvkem, často podstatným jménem, který nese základní lexikální význam.

Například v distribučním poli anglického originálu (O10a) „*What a laugh she had*“ je rématem podstatné jméno *a laugh*, které je spolu se slovesem *had* slovesnou frází a nese lexikální význam. Tím pádem odpovídá českému překladu ve formě slovesa *smát se*. Pět ze šesti překladů formu slovesa použilo, překlad B ponechal podstatné jméno *smích* ve slovesné frázi:

(O10) a) *What a laugh she had!*

(D10) a) *Jak ta se smála*

(A10) *Jak se uměla smáti!*

(E10) *A jak se smála!*

(B10) a) *A jaký ona měla smích!*

(F10) *Jak se uměla smát!*

(C10) *Jak se dovedla smát!*

U anglického podpole (O17f) „*had experienced a terrible joy*“ je rématem *a terrible joy*, které téměř u všech českých překladů zůstalo podstatným jménem. Pouze překlad (E18f) zvolil formu slovesa *libovat si*. Významově jsou tato rémata shodná:

(O17) f) *and had experienced a terrible joy*

(E18) f) *a že si v tom strašlivým způsobem libuje*

Přeměna slovního druhu rematického prvku z podstatného jména na sloveso se objevuje i u překladů originálního podpole (O34b), kde je rematickým prvkem *a mockery*. Český překlad (D34b) ponechal réma podstatným jménem, zatímco (E35b) využilo slovesa *vysmívalo se*:

(O34) b) *his youth but a mockery.*

(D34) b) *jeho mládí výsměchem.*

(E34) b) *a mládí se mu jen vysmívalo.*

Réma větné struktury (O18), přídavné jméno *irretrievable*, mělo mezi českými překlady hned dvě odlišné varianty slovního druhu. Překlady A, B a F zvolily variantu slovesa *napravit*, které se v kombinaci se zápořem shoduje s významem slova *irretrievable*, což znamená *nenapravitelný*. Něco *napravit* může znamenat jinými slovy *vzít zpět*. A tak je shodným

rématem i příslovce *zpět* v překladu (E19), které je součástí slovesné fráze, která je ekvivalentem k významu anglického *irretrievable*.

(O18) *But was it all **irretrievable**?*

(A19) *Ale což se to nedalo **napraviti**?*

(E19) *Ale skutečně se nic z toho nedalo vzít **zpět**?*

Podobně bylo překladateli řešeno i podpole (O31a) „*Then he loathed his own beauty,*“ které nese réma v podobě slovesa *loathed*. Anglické sloveso *loathe* má význam *mít odpor* či *nenávidět, nesnášet*. V případě překladu (E32a) byl zachován slovní druh a bylo použito rematické sloveso *znelíbila*. Na druhou stranu v překladu (C32a) se objevuje forma podstatného jména *odpor*. Tato varianta se dá považovat za správnou, jelikož se jedná o funkční ekvivalent. Zajímavá je varianta překladu (D31a), kde překladatel přeformoval réma na přídavné jméno *odporná*. I tato varianta rématu je jako slovesná fráze „*přišla odporná*“ ekvivalentem, tudíž je považována za shodnou.

(C32) a) *Pak pocítil ke své krásné tváři **odpor**,*

(D31) a) *Pak mu vlastní krása **přišla odporná**,*

Zajímavé je také rematické sloveso „*forced*“ z anglického originálu (O43c), které bylo v případě překladu (E44c) změněno na slovesnou frázi „*pod nátlakem se dozvěděl*“ s rematickým podstatným jménem „*pod nátlakem*,“ který se s anglickým rématem významově shoduje:

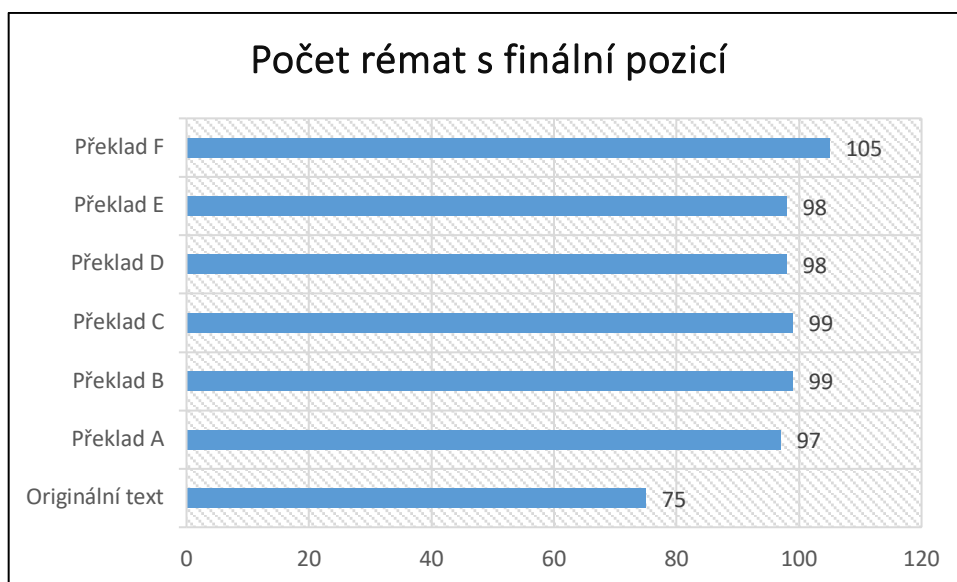
(O43) c) *that he had been **forced** to know.*

(E44) c) *o němž se **pod nátlakem** dozvěděl,*

6.3 Pozice rématu v dílčích podpolích

Tato kapitola se zaměřuje na analýzu pozice rematických prvků v distribučních polích anglického originálu a jeho českých překladů. Cílem je zmapovat a porovnat umístění rémat v jednotlivých podpolích všech textů. Kapitola nejprve kvantifikuje rozdíly a shody v pozici rématu, a poté podrobněji popisuje některé konkrétní případy, kde dochází k významným odchylkám.

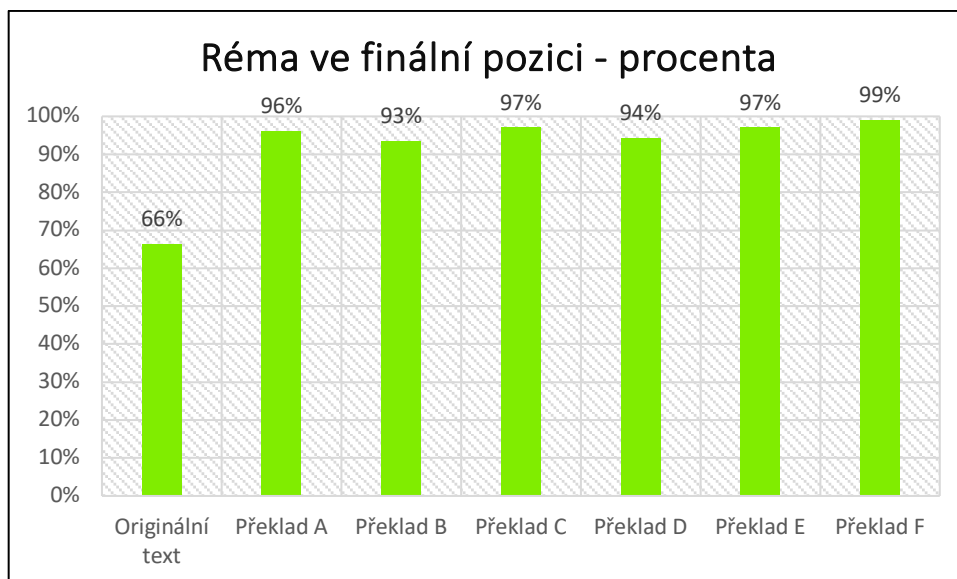
Jelikož má český jazyk tendenci uspořádat prvky ve větě tak, aby na konci byl nejdynamičtější prvek, tedy réma, předpokládá se, že bude finální pozice rématu u českých překladů četná. V angličtině tato funkce umístění rématu na konec výpovědi také bývá, není však tak častá. Některé větné typy toto pořadí neumožňují, a tak je celkem jisté, že anglický originální text bude mít větných podpolí s rématem ve finální pozici méně.

Graf 8: Počet rematických prvků ve finální pozici v rámci všech podpolí

Na základě analýzy bylo zjištěno, že originální text obsahuje 75 z celkových 113 podpolí obsahujících réma, ve kterých je rematický prvek na úplném konci (viz Graf 8). České překlady na rozdíl od toho obsahují těchto podpolí daleko více. Jejich počet je u většiny podobný, kolem 98 podpolí. Jediný vyčnívající je překlad F, který z celkového počtu 106 podpolí obsahuje 105 podpolí s rématem ve finální pozici. Tento výsledek je až překvapující.

Pro další srovnání je níže k nahlédnutí Graf 9 s procentuálním počtem rematických prvků v distribučních podpolích:

Graf 9: Procentuální počet rémat ve finální pozici u všech textů

S nejvyšším počtem rémat ve finální pozici je překlad F, který jako jediný obsahuje pouze jedno podpole s nefinálním rematickým prvkem. Tím podpolem je (F12), které je ekvivalentem anglické konstrukce, věty zvolací, (O11) „*And how **pretty** she had been in her cotton dresses ...*“ U této struktury volili téměř všichni překladatelé, kromě (A12), nefinální pozici rématu. V psaném projevu, zejména knižním, je tato konstrukce typická.

(F12) *A jak byla **roztomilá** ve svých bavlněných šatech a širokých kluboucích!*

Nejméně prvků ve finální pozici, i přes vysokou hodnotu, obsahuje překlad B, ve kterém se nachází až 7 nefinálních rémat. Ostatní překlady mají kolem 95 %. Konkrétně se v překladech vyskytuje nefinálních rémat: Překlad A – 4, Překlad B – 7, Překlad C – 3, Překlad D – 6, Překlad E – 3, Překlad F – 1. Tento výsledek příkladově ukazuje, jak čeština hojně využívá pořádku slov ke zdůraznění rematického prvku ve větě.

Podobný příklad zvolací věty, jako výše zmíněná struktura (O11), je v anglickém textu i podpole (O20b). V původním podpoli je réma v nefinální pozici, a je tomu tak i u třech českých překladů (A21b), (B20b) a (D20b). Ostatní překlady, tím, že rozdělily podpole na dvě, docílily přesunutí rématu do finální pozice:

- (O20) b) *in what a monstrous moment of pride and passion he had prayed*
- (A21) b) *jaký příšerný záchvat pýchy vyvolalo ono přání,*
- (B20) b) *ve kterém příšerném okamžiku pýchy a náruživosti modlil se,*
- (D20) b) *Jak zrůdný okamžik pýchy a vášně ho tehdy přiměl,*
c) *že se modlil*
- (E21) b) *Co to bylo za příšerný okamžik pýchy a touhy,*
c) *když se tehdy modlil,*
- (F21) b) *jaký to měl zrůdný okamžik pýchy a vášně,*
c) *v němž se modlil,*

V anglickém textu se objevilo podpole (O25b), ve kterém je réma na začátku, po něm však následuje komentář, který mohl být samostatným rématem. Překlad B a F tento komentář jako réma identifikovaly. Není to označení chybné, avšak v kontextu originálního textu jde spíše jen o doplňující informaci, která nemusí být tak důležitá.

- (O25) b) *that Lord Henry had given to him, so many years ago now,*
- (B25) b) *jež Lord Henry daroval mu před mnoha lety,*
- (F26) b) *které mu dal lord Henry před mnoha lety,*

Původní réma *Lord Henry*, které se nachází v iniciální pozici podpole, bylo shodně identifikováno třemi překlady. Všechny tyto překlady réma umístily na konec podpole, jako u většiny ostatních. V případě překladu (A26d) bylo jako réma identifikováno sloveso „*věnoval*“, které je ekvivalentem anglického slovesa „*had given*.“ Toto réma je označeno v rámci kontextu chybně, struktura by měla význam, že zrcadlo, které stálo na stole, hlavnímu hrdinovi *Lord Henry* daroval, nikoli prodal či půjčil. V tomto případě šlo autorovi originálního textu pravděpodobně o význam, kdy chtěl poukázat na to, že dané zrcadlo dostal hlavní hrdina zrovna od Lorda Henryho. Správně jsou tedy překlady (C26b), (D25b) a (E26b) s rématem „*lord Henry*.“

Již zmíněná větná struktura (O11) stojí za podrobnější popis. Anglická zvolací věta obsahuje zvolací slovo *how*, které má za funkci zvýraznění následujícího prvku, tedy *pretty*.

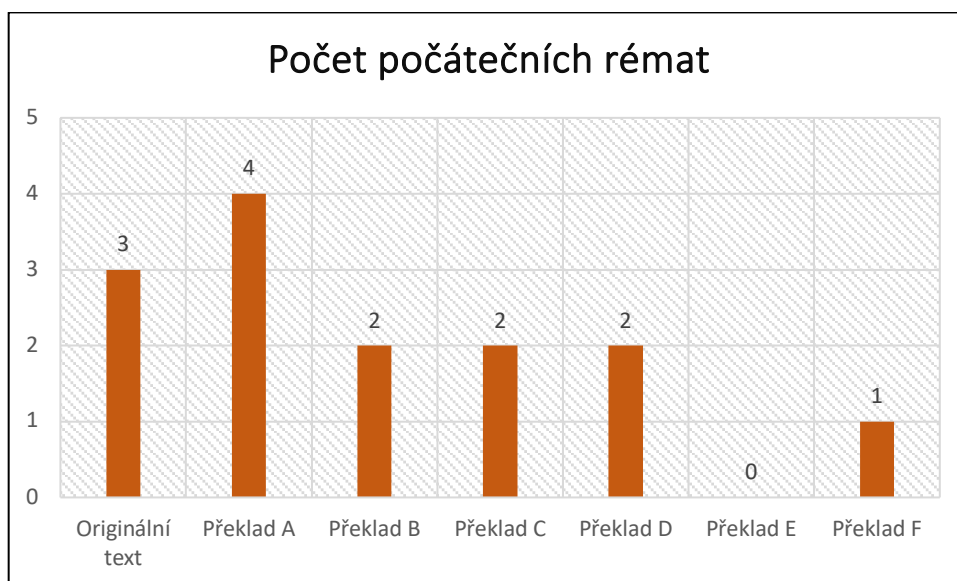
V angličtině se v této konstrukci nachází réma ihned po tomto zvolacím slově, nehledě na jeho obvyklé pořadí v oznamovací větě. Obdoba těchto vět v češtině má stejný charakter, s rématem většinou po zvolacím *jak*. Český překlad této struktury (A12) použil pro zdůraznění rematického prvku pořádek slov s rématem na úplném konci. Nejde o neobvyklý slovosled, réma je identifikováno správně, takže je český překlad s anglickým originálem shodný. Ostatní překlady ponechaly réma za zvolacím *jak* v přední části věty:

(O11) *And how **pretty** she had been in her cotton dresses and her large hats!*

(A12) *A jak byla ve svých bavlněných šatech a velkých kloboucích **rozkošná!***

(B11) *A jak **hezka** byla ve svých vlněných šatech a velkých kloboucích!*

Jak u anglického textu, tak i u jeho českých překladů docházelo k počáteční rematizaci. Jelikož má čeština větší tendenci posouvat rematický prvek na konec věty, předpokládalo se, že bude větších podpolí s počátečním rématem více v anglickém originálu. V rámci analýzy bylo zjištěno, že některé z českých překladů obsahovaly takovýchto struktur dokonce více.

Graf 10: Počet podpolí s počátečním rématem

Originální text zahrnuje pouze tři podpole, která mají réma na první pozici. Na rozdíl od toho obsahuje překlad A počáteční rémata rovnou čtyři. Bez počátečních rémat vyšel v analýze překlad E, který neobsahuje jedinou strukturu, kde by byl rematický prvek na prvním místě. Překlady B, C a D obsahují dvě podpole s počátečním rématem. Překlad F obsahuje pouze jedno podpole.

První počáteční réma u anglického textu je v podpoli (O22a). Rematizace počátečního prvku je způsobena elipsou. Na první pohled je vidět, že v podpoli chybí sloveso a podmět.

(O22) a) **Better for him**

Jedná se o extraponovanou větu podmětnou s anticipačním *it*. Věta by zněla tedy „*It was better for him that ...*“ Některé české překlady identifikovaly jako réma slovo *lépe*, ekvivalent anglického *better*, ovšem pouze jeden překlad ponechal réma v počáteční pozici.

(A23) a) *Nebylo by pro něho bývalo lépe,*

(B22) a) **Lépe proň,**

(F23) a) *Bylo by pro něho lépe,*

U překladu (B22a) by se dalo říci, že jde též o elipsu. Stejně jako u anglického originálu, i tady chybí podmět a přísudek. Pravděpodobně by věta zněla „*Bylo by lépe proň ...*“ Podmět by zůstal nevyjádřený.

Druhým podpolem s počátečním rématem je u anglického originálního textu podpole (O40). Tato struktura je reakcí na strukturu předchozí (O39) „*It was better not to think of the past.*“ Rematickým prvkem v počáteční pozici je slovo *Nothing*.

(O40) **Nothing could alter that.**

Jelikož *that* je reference slova *past*, význam věty by měl být takový, že minulost už nezmění nic. V případě, že je zdůrazněno slovo *nothing*, pokud se český překladatel rozhodne pro koncové réma, mělo by být na konci věty slovo *nic*. Všechny české překlady identifikovaly réma jako sloveso změnit či změnit.

(A41) *Nic se na ní nedalo změnit.*

Pokud by tato věta byla vyslovena v jazyce mluveném a větný důraz dán na první slovo, tedy *nic*, byla by interpretace správná. V jazyce psaném je těžké určit, jak autor překlad zamýšlel. Pokud ovšem bereme v potaz tendenci českého jazyka klást rematické prvky na konec věty, není překlad úplně shodný.

Podpole (O36) je celé rématem, a tak je zároveň i rématem počátečním. Jedná se opět o elipsu, která je odvoditelná z předchozí struktury.

(O35) *What was youth **at best**?*

(O36) ***A green, an unripe time, a time of shallow moods, and sickly thoughts.***

Celá struktura bez elipsy by byla „*Youth at best is **a green, an unripe time, a time of shallow moods, ...***“ Stejným způsobem tuto strukturu řešily i české překlady. V překladu (A37), (B36), (C37), (D36) a (F37) se objevila elipsa, takže bylo taktéž celé podpole rematické. Výjimkou je překlad (E37), kdy překladatel přesunul pojem *at best* z podpole (O35) do podpole druhého a dosadil tak rematický, avšak méně dynamický prvek:

(E37) *Přinejlepším **zelený, nezralý čas, čas povrchních nálad a odporných myšlenek.***

Další podpole a struktury českých překladů s neobvyklým počátečním rématem jsou: (A22), (A39), (A46), (C42) a (D26a).

6.4 Kvantifikace shod a rozdílů

Tato kapitola se zaměřuje na kvantifikaci shod a rozdílů, které byly zjištěny při analýze informační struktury anglického textu a jeho českých překladů. Cílem je shrnout a systematicky vyhodnotit výsledky získané z předchozí detailní analýzy jednotlivých větných struktur a podpolí.

Když začneme u celkového počtu větných struktur, rozdíly mezi anglickým originálem a jeho překlady nebyly veliké. České překlady se lišily maximálně o jednu větnou strukturu. Důvodem zvýšeného počtu vět bylo rozdělení větné struktury či podpole na dvě, redukce byla zase způsobena vypuštěním struktury, kterou překladatelé považovali pravděpodobně za nepodstatnou. Redukce a přidání měly za následek posun číslování struktur, což trochu zkomplikovalo jasnost při porovnávání. Překlad A, B, D a E zachoval počet stejný. U překladů C a F došlo k navýšení o jednu větnou strukturu.

Celkový počet podpolí už se lišil výrazněji. Původní analyzovaný anglický text má podpolí 121. Nejvíce se mu blíží překlady B a F se 114 podpoli. O 10 podpolí méně má překlad D, celkem 111 podpolí. Výrazně menší počet podpolí mají překlady A a C – 109 podpolí, a nejméně překlad E – 108 podpolí. V českých překladech docházelo jak k přidání, tak k redukci podpolí. K navýšení počtu podpolí docházelo kvůli rozdělení podpolí na více částí. Anglický text obsahuje větné konstrukce, které jsou v češtině často vyjadřovány větami s jinou strukturou, a tak je možné, že se u překladů podpole rozdělují. Redukce polí nastala v opačném případě, kdy byly dvě nebo více podpolí sjednoceny do jednoho. U některých překladů dokonce došlo k redukci z důvodu subjektivního vynechání. Někteří překladatelé se rozhodli podpole vypustit, důvod zůstává neznámý.

Primárním cílem bylo zjistit shody a rozdíly v identifikaci rématu. Původní anglický text obsahuje 113 podpolí s rématem, 8 bez rématu. České překlady obsahují o několik podpolí s rématy méně, některá podpole byla jsou bez rématu. Nejvyšší počet rematických prvků má překlad B a překlad F – celkově 106. Překlad D obsahuje rémat 104, překlad C 102 a nejnižší počet mají překlady A a E – 101. Několikrát se totiž stalo, že v původním nerematickém podpoli překladatelé nějaký prvek zdůraznili.

V rámci analýzy bylo porovnáno, do jaké míry se rémata anglického textu shodují s těmi z jeho českých překladů. Ze všech překladů se nejvíce rémata shoduje překlad E. Ze 101 rémat

je shodných až 86 %, tedy 87 rémat. Druhý nejbližší anglickému originálu, konkrétně s 83 %, byl identifikací rématu překlad B. Překlad F s počtem shodných rémat 87 z celkových 106 se shoduje na 82 %. Zbytek českých překladů se shodoval méně než z 80 %. Shody a rozdíly je obtížné odůvodnit. Někteří překladatelé dělali chyby subjektivní, občas identifikovali finální prvek originálu, který nebyl rematický, a v některých případech réma chybně přeložili.

Změna slovního druhu, která byla v rámci analýzy také zmíněna, nehraje při porovnání kvality překladu žádnou roli. Pokud je zachovaná funkční ekvivalence, nelze chápat změnu slovního druhu jako kritérium.

Pozice rématu v případě shody také není kritériem kvality překladu. Jelikož má český jazyk tendenci umisťovat rematické prvky na poslední pozici věty, bylo očekáváno, že v českých překladech bude tato pozice častější než u originálního textu v angličtině. Překvapením byl překlad F, který měl v 99 % podpolích réma ve finální pozici. Všechny ostatní české překlady měly nad 96 %. To je ukázkovým příkladem syntaktického systému českého jazyka. Anglický text měl v porovnání pouze 75 % podpolí s finálním rématem. Avšak i to je poměrně vysoké číslo.

Rematických prvků na začátku distribučních polí nebylo mnoho. V originálním textu byla pouze tři počáteční rémata. V českých překladech se počet pohyboval kolem 1-2. Jediný překlad A obsahuje podpole s počátečním rématem 4. To je pouze zajímavostí a na kvalitu překladu to stejně jako změna slovního druhu nemá vliv.

Ze všech českých překladů se anglickému originálnímu textu nejvíce přiblížil překladový text B. Jeho překladatel zachoval stejný počet větných struktur, přiblížil se nejvíce počtu podpolí a z celkového počtu 106 rémat identifikoval 88 správně. Velice vydařeným ekvivalentem je i překlad E, který taktéž ponechal počet větných struktur a z celkového počtu 101 rémat se jich s originálem shoduje 87. Zajímavé je, že překlad B je jeden z nejstarších, pochází z roku 1918, na druhou stranu překlad E byl vydán poprvé v roce 2020.

Jako nejméně shodný, ale i přesto kvalitní, ze všech překladů vyšel překlad C. Lišil se v počtu větných struktur a rémata se shodovala pouze ze 75 %. Pro zajímavost jde o nejrozšířenější a nejprodávanější překlad tohoto díla v České republice. Všechny analyzované překlady zachovávají myšlenku autora původního díla a vhodně jeho slova interpretují.

Závěr

Předmětem diplomové práce byla informační analýza části anglického literárního díla *The Picture of Dorian Gray* od Oscara Wilda a jeho českých překladů. U překladu z jednoho jazyka do druhého je interpretace informační struktury důležitým prvkem. Důležité je hlavně zachování významu a respektování syntaktických a stylistických norem cílového jazyka. Cílem bylo porovnat informační strukturu jednotlivých textů a zjistit, do jaké míry se různí čeští překladatelé v interpretaci informační struktury liší či shodují. Primárním cílem bylo srovnat informační strukturu z pohledu identifikace rematických prvků a posoudit, která varianta českého překladu se originálnímu textu nejvíce přibližuje. Tomu se věnovala analýza této diplomové práce, kde autorka podrobně zkoumala jednotlivé větné struktury a podpole českých překladů i anglického originálu.

Teoretická část obsahuje podrobnější popis aktuálního členění větného, které je klíčové pro pochopení systému informační struktury. Zbytek teoretické části práce se věnuje stručné teorii literárního překladu a vybraným větným typům v angličtině. Praktická část se pak zabývá hlavním předmětem práce, čímž je analýza jednotlivých textů. Z anglického literárního díla *The Picture of Dorian Gray* bylo vybráno 50 větných celků, které byly následně podrobně analyzovány. Jednalo se o poslední kapitolu knihy. Stejně tak byl analyzován stejný počet vět šesti českých překladů tohoto díla. Překlady byly pečlivě vybrány tak, aby šlo o publikované výtisky a zkušenější překladatele. Po rozdělení textu do jednotlivých větných celků byly tyto celky rozděleny na jednotlivá podpole distribuce výpovědní dynamičnosti. Tato podpole byla analyzována z pohledu informační struktury a identifikace rematických prvků. Počet podpolí anglického originálu a českých překladů se výrazně lišil, jelikož se jedná o dva odlišné jazyky s odlišným systémem. Veškeré texty rozdělené na podpole jsou k nalezení v přílohách.

V rámci informační analýzy bylo zkoumáno více aspektů jednotlivých textů. Nejprve byl porovnán celkový počet větných struktur a jednotlivých podpolí. Dále byla podrobně zkoumána identifikace rematických prvků. Konkrétně bylo zjišťováno, zda-li se jednotlivé překlady s originálním textem v identifikaci shodují, případně jaké jsou příčiny chybného označení rématu. Během zkoumání autorka narazila na zajímavý jev, změnu slovního druhu rématu, který je samostatně popsán v jedné z podkapitol. K tomu bylo navíc zkoumáno, v jaké pozici se réma v textech nachází, konkrétně zda je réma finální či počáteční. Na závěr praktické

části byla v kapitole 6.4 provedena kvantifikace shod a rozdílů jednotlivých překladů spolu s vyhodnocením, který z překladů se anglickému dílu nejvíce přibližuje.

V průběhu zkoumání se vyskytlo několik problémů, které porovnávání jednotlivých textů zkomplikovalo. Šlo například o redukci či přidání větných celků nebo jednotlivých podpolí. To mělo za následek odlišné číslování struktur a bylo výrazně náročnější k sobě jednotlivá podpole přiřadit. Proto se občas při porovnávání struktur stalo, že například podpolí (O18) odpovídalo pole (A19). Kromě toho ztěžovala výzkum i chybně přeložená slova. Nejvíce se to projevilo u chybně přeloženého rematického prvku. Pokud se význam rématu výrazně lišil od toho anglického, nebyl jako shodný akceptován.

Informační analýza přinesla zajímavé výsledky. Rozdíl v počtu větných struktur nebyl téměř žádný. Pouze dva překlady obsahovaly o jeden větný celek více. Zkoumání počtu podpolí už odhalilo odlišnosti větší. Původní anglický text se 121 podpolí měl podpolí více než všechny české překlady. Nejbližší k anglickému originálu byl překlad B a překlad F s celkovými 114 podpolí. Častým důvodem redukce podpolí bylo jejich sjednocení či vypuštění podpolí pro překladatele nepodstatných. Na druhou stranu docházelo i k rozdělení jednoho podpole originálu na dvě či více podpolí v překladu, což počet navýšilo. To ovšem na celkovém počtu nebylo znát. Stěžejní bylo porovnání identifikace rémat u distribučních polí anglického textu a jeho českých překladů. Z celkového počtu 113 rémat u anglického originálu se shodovaly všechny české překlady alespoň na 75 %. Nejvíce se shodoval překlad E, který identifikoval správně 87 ze 101 prvků. Na druhou stranu nejméně shodných rémat identifikoval překlad C pouze se 75 %. Příčinou chybné identifikace rématu mohlo být více faktorů. Jako první hrála roli tendence českého jazyka umisťovat rematické prvky na konec věty. Z toho důvodu se stávalo, že někteří překladatelé považovali poslední prvek v anglickém podpoli za rematický. Dalším důvodem chybného označení rématu bylo i chybné přeložení významu slova. Chybná identifikace mohla být však i čistě subjektivní záležitostí. Některé věty obsahovaly více možných rémat a bylo tak na překladateli, který z nich si v kontextu textu vybral. Jako nejvydařenější překlad, který se informační strukturou přiblížil anglickému originálu nejvíce, byly vyhodnoceny překlady E a B. Oba zachovaly stejný počet větných struktur, přiblížily se počtu podpolí, a hlavně se shodovaly v identifikaci rématu v 83 % a 86 %. Velice zajímavé je, že tyto dva české překlady od sebe dělí téměř 100 let vydání.

Překlad literárního díla představuje komplexní proces, který vyžaduje nejen odborné lingvistické znalosti, ale také hluboké porozumění výchozímu i cílovému jazyku. Důležitou

součástí překladu je i schopnost kreativního přenesení významu z jednoho jazyka do druhého a zároveň správná interpretace informační struktury. Výsledky této práce ukazují, že překladatelé se s touto výzvou vyrovnávají různými způsoby, což vede k rozmanitosti interpretace a prezentace informační struktury. Žádný ze zkoumaných překladů se nedá označit za nekvalitní nebo nezdařilý. Jelikož se jedná o překlady široce publikované, dá se předpokládat, že jejich autoři jsou kompetentní a zkušení. Výsledky analýzy pouze poukazují, které překlady se svou informační strukturou anglickému originálu nejvíce podobají. Tyto poznatky mohou přispět k lepšímu pochopení procesu překladu a primárně mohou pomoci pochopit odlišnost informační struktury anglického a českého jazyka.

Summary

The aim of this thesis was to compare various translations of a single literary English text into Czech in terms of information structure. The translation of a literary text is a complex process that requires not only specialized linguistic knowledge but also a deep understanding of both the source and target languages. An important aspect of translation is the ability to creatively transfer meaning while accurately interpreting the information structure.

At the beginning of the theoretical part the typology of both languages was described. The theoretical part then dealt in more detail with the functional sentence perspective from the Firbasian point of view. It focused on the concepts of theme and rheme and the scale of communicative dynamism which is essential for understanding the information structure of sentences. The following part dealt briefly with a description of literary text translation theory and commented on some selected sentence types in English.

The practical part of the thesis consists of an information structure analysis and presentation of its results. Fifty sentences were selected from the English literary work "The Picture of Dorian Gray" by Oscar Wilde and then analysed in a detail. The sentences were selected from the final chapter of the work. The same number of sentences from six Czech translations of this work were also analysed. The translations were chosen to include published editions by more experienced translators. After dividing the text into individual sentences, the sentences were further divided into individual subfields of communicative dynamism distribution. Those subfields were then analysed in terms of information structure and identification of rhematic elements. The number of subfields in the original English text and the Czech translations differed, as these are two distinct languages with different language systems. All of the texts divided into the respective subfields can be found in the appendices.

As part of the information analysis, various aspects of the respective texts were examined. First, the total number of the sentence structures and individual subfield was compared. Next, the identification of rhematic elements was examined in detail. Specifically, it was determined whether the translations matched the original text in rhematic elements identification, and if not, the causes of the incorrect identification were suggested. Additionally, the position of the rhematic elements in the subfields was examined. At the end of the practical part, in chapter 6.4, a quantification of the similarities and differences between

the translations was conducted, along with an evaluation of which translation most closely approximates the English original.

The information analysis brought interesting results. The difference in the number of sentence structures was negligible. However, examining the number of subfields revealed greater divergences. A common reason for the reduction of subfields was their unification or their omission. Conversely, there were instances of subfields being split into two or more, which increased their number, however, not significantly. The crucial aspect was the comparison of rheme identification within the distributional fields of the English text and its Czech translations. Out of the total 113 rhematic elements in the English text, all Czech equivalents matched at least 75 %. Several factors could cause the incorrect rhematic identification. First, the Czech language's tendency to place rhematic elements at the end of a sentence clearly played a role. Consequently, some translators considered the final element in the English subfield rhematic. Another reason for incorrect identification was the mistranslation of the meanings. Incorrect rhematic identification could also be purely subjective. Some sentences included multiple possible rhematic elements, leaving it up to the translator to choose which one to highlight in the context.

The results of this thesis show that translators approach translation challenges in various ways, leading to diversity in the interpretation and presentation of information structure. None of the translations examined can be deemed low-quality or unsuccessful. Given that these are widely published translations, it can be assumed that their authors are competent and experienced. The results of the analysis simply indicate which translations most closely resemble the English original in terms of information structure. These findings can contribute to a better understanding of the translation process and primarily can help comprehend the differences in the information structure of English and Czech.

Seznam literatury a použitých zdrojů

ADAM, Martin. *A handbook of functional sentence perspective: FSP in theory and practice: with key*. 2., upr. a rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80- 210-4605-4.

BERK, Lynn M. *English Syntax: from word to discourse*. Oxford: Oxford University Press, 1999. ISBN 0-19-512353-0.

DANEŠ, František. *Kultura a struktura českého jazyka*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1648-3.

DANEŠ, František. *Mluvnice češtiny: vysokošk. učebnice pro stud. filozof. a pedagog. fakult aprobace čes. jazyk*. Praha: Academia, 1987.

DUŠKOVÁ, Libuše a kol. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0486-6.

DUŠKOVÁ, Libuše. *Studies in the English language*. Prague: Karolinum, 1999. sv. 2. ISBN 80-7184-344-X. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:5c09bd90-3a01-11e7-ad2f-005056827e51>

FIRBAS, Jan. From comparative word-order studies: (thoughts on V. Mathesius' conception of the word-order system in English compared with that in Czech). Online. *Brno studies in English*. 1964, roč. 4, č. 1, s. 111-128. ISSN 0524-6881 (print). Dostupné z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/118010>.

FIRBAS, Jan. *Functional sentence perspective in written and spoken communication*. Studies in English language. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. ISBN 0-521-03182-6.

HAIČOVÁ, E. a VRBOVÁ, J. (1982). On the role of the hierarchy of activation in the process of natural language understanding. V Horecký, J. (ed.) *COLING 82. Proceedings of the ninth international conference on computational linguistics*: 107–113. Praha: Academia.

HRDLIČKA, Milan. *Literární překlad a komunikace*. Jazykověda. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-13-5.

MATHESIUS, Vilém. *Obsahový rozbor současné angličtiny*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2267-5.

PANEVOVÁ, Jarmila a kol. *Mluvnice současné češtiny*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2497-6.

QUIRK, Randolph a kol. *A comprehensive grammar of the English language*. London: Longman, 1985. ISBN 0-582-51734-6.

RYSOVÁ, Kateřina. *O slovosledu z komunikačního pohledu*. Studies in computational and theoretical linguistics. Praha: ÚFAL, Ústav formální a aplikované lingvistiky, 2014. ISBN 978-80-904571-5-7.

SKALIČKA, Vladimír. *Vladimír Skalička: souborné dílo. II. díl, (1951-1963)*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0734-4.

SVOBODA, Aleš. *Diatheme: a study in thematic elements, their contextual ties, thematic progressions and scene progressions based on a text from aelfric*. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1981.

SVOBODA, Aleš. *Funkční větná perspektiva jako faktor komunikační strategie*. Eurolitteraria & Eurolingua. Liberec: Technická univerzita, 2006, s. 32-46. ISBN 80-7372-040-x.

UHLÍŘOVÁ, Ludmila. *Knižka o slovosledu*. Praha: Academia, 1987. Malá jazyková knižnice.

VACHEK, Josef. *Selected Writings in English and General Linguistics*. Praha: Academia, 1976. ISBN 90 279 3024 4.

VOREL, Robert. *Úvod do studia anglického jazyka*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. ISBN 80-86473-57-0. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:114ad440-0863-11e6-a611-005056827e51>

WILDE, Oscar. *Obraz Doriana Graye, Cantervillské strašidlo*. Přeložil J. Z. NOVÁK. Praha: Fortuna Libri, 2016. ISBN 978-80-7546-013-4.

WILDE, Oscar. *Obraz Doriana Graye: román*. Přeložil Bořivoj PRUSÍK. V Praze: Nákladem Akademického knihkupectví (Bedřich Bočánek), 1914.

WILDE, Oscar. *Obraz Doriana Graye*. Přeložil J. W. PIMASSL. 1400. Praha: Dobrovský, 2022. ISBN 978-80-277-0475-0.

WILDE, Oscar. *Obraz Doriana Graye*. Přeložil Petr ELIÁŠ. Coobook Classics. V Praze: Coobook, 2020. ISBN 978-80-7661-038-5.

WILDE, Oscar. *Obraz Doriana Graye*. Přeložila Kateřina HILSKÁ. Knihovna klasiků (Odeon). Praha: Odeon, 2011. ISBN 978-80-207-1363-6.

WILDE, Oscar. *Obraz Doriana Graye*. Přeložili Antonín TILLE a Jaromír BORECKÝ. V Praze: Nakladatelské družstvo Máje, 1918.

WILDE, Oscar. *The picture of Dorian Gray*. Vydání druhé. Moskva: Foreign Languages Publishing House, 1963.

Přílohy

Příloha č. 1 – Literární text v originále

- (O1) a) It was a lovely night,
b) so warm
c) that he threw his coat over his arm
d) and did not even put his silk scarf round his throat.
- (O2) a) As he strolled home,
b) smoking his cigarette,
c) two young men in evening dress passed him.
- (O3) a) He heard one of them
b) whisper to the other,
- (O4) "That is Dorian Gray."
- (O5) a) He remembered
b) how pleased he used to be
c) when he was pointed out,
d) or stared at,
e) or talked about.
- (O6) a) He was tired
b) of hearing his own name now.
- (O7) a) Half the charm of the little village ... was
b) where he had been so often lately
c) that no one knew
d) who he was.
- (O8) a) He had often told the girl
b) whom he had lured
c) to love him
d) that he was poor,
e) and she had believed him.
- (O9) a) He had told her once
b) that he was wicked,
c) and she had laughed at him

- d) and answered
e) that wicked people were always very old and very ugly.
- (O10) a) What a laugh she had! —
b) just like a thrush singing.
- (O11) And how pretty she had been in her cotton dresses and her large hats!
- (O12) a) She knew nothing,
b) but she had everything
c) that he had lost.
- (O13) a) When he reached home,
b) he found his servant
c) waiting up for him.
- (O14) a) He sent him to bed,
b) and threw himself down on the sofa in the library,
c) and began to think over some of the things
d) that Lord Henry had said to him.
- (O15) a) Was it really true
b) that one could never change?
- (O16) a) He felt a wild longing for the unstained purity of his boyhood — his rose-white
boyhood,
b) as Lord Henry had once called it.
- (O17) a) He knew
b) that he had tarnished himself,
c) filled his mind with corruption
d) and given horror to his fancy;
e) that he had been an evil influence to others,
f) and had experienced a terrible joy
g) in being so;
h) and that of the lives that had crossed his own,
i) it had been the fairest and the most full of promise
j) that he had brought to shame.
- (O18) But was it all irretrievable?
- (O19) Was there no hope for him?

- (O20) a) Ah!
b) in what a monstrous moment of pride and passion he had prayed
c) that the portrait should bear the burden of his days,
d) and he keep the unsullied splendour of eternal youth!
- (O21) All his failure had been due to that.
- (O22) a) Better for him
b) that each sin of his life had brought its sure swift penalty along with it.
- (O23) There was purification in punishment.
- (O24) a) Not "Forgive us our sins"
b) but "Smite us for our iniquities"
c) should be the prayer of man to a most just God.
- (O25) a) The curiously carved mirror ... was standing on the table,
b) that Lord Henry had given to him, so many years ago now,
c) and the white-limbed Cupids laughed round it as of old.
- (O26) a) He took it up,
b) as he had done on that night of horror
c) when he had first noted the change in the fatal picture,
d) and with wild, tear-dimmed eyes looked into its polished shield.
- (O27) a) Once, someone ... had written to him a mad letter,
b) who had terribly loved him
c) ending with these idolatrous words:
- (O28) a) "The world is changed
b) because you are made of ivory and gold.
- (O29) The curves of your lips rewrite history."
- (O30) a) The phrases came back to his memory,
b) and he repeated them over and over to himself.
- (O31) a) Then he loathed his own beauty,
b) and flinging the mirror on the floor,
c) crushed it into silver splinters beneath his heel.
- (O32) a) It was his beauty ... his beauty and the youth
b) that had ruined him,
c) that he had prayed for.

- (O33) a) But for those two things,
b) his life might have been free from stain.
- (O34) a) His beauty had been to him but a mask,
b) his youth but a mockery.
- (O35) What was youth at best?
- (O36) A green, an unripe time, a time of shallow moods, and sickly thoughts.
- (O37) Why had he worn its livery?
- (O38) Youth had spoiled him.
- (O39) a) It was better
b) not to think of the past.
- (O40) Nothing could alter that.
- (O41) a) It was of himself, and of his own future,
b) that he had to think.
- (O42) James Vane was hidden in a nameless grave in Selby churchyard.
- (O43) a) Alan Campbell had shot himself one night in his laboratory,
b) but had not revealed the secret
c) that he had been forced to know.
- (O44) a) The excitement, ... over Basil Hallward's disappearance would soon pass away.
b) such as it was,
- (O45) It was already waning.
- (O46) He was perfectly safe there.
- (O47) a) Nor, ... was it the death of Basil Hallward
b) indeed,
c) that weighed most upon his mind.
- (O48) a) It was the living death of his own soul
b) that troubled him.
- (O49) a) Basil had painted the portrait
b) that had marred his life.
- (O50) He could not forgive him that.

WILDE, Oscar. *The picture of Dorian Gray*. Vydání druhé. Moskva: Foreign Languages Publishing House, 1963.

Příloha č. 2 - **Překlad A** – Bořivoj PRUSÍK

- (A1) a) Byla nádherná noc,
b) tak teplá,
c) že si svlékl převlečnick
d) a dal si jej přes ruku.
- (A2) a) Když tak pomalu kráčel,
b) zapáliv si cigaretu,
c) potkal dva mladíky ve společenském šatě.
- (A3) a) Slyšel,
b) jak si šeptali:
- (A4) „To je Dorian Gray.“
- (A5) a) Připomněl si,
b) jak mu bývalo kdysi příjemné,
c) když si na něho ukazovali,
d) na něho se dívali,
e) nebo o něm mluvili.
- (A6) a) Nyní jej to omrzelo,
b) slyšeti své jméno.
- (A7) a) Působení oné malé vsi, ... záležel z polovice v tom,
b) kde poslední dobou tak často býval,
c) že jej tam nikdo neznal.
- (A8) a) Říkával často onomu děvčeti,
b) jehož lásku vzbudil,
c) že je chudým
d) a ona tomu uvěřila.
- (A9) a) Řekl jí také jednou,
b) že je špatným,
c) ale ona se mu vysmála
d) a řekla,
e) že špatní lidé jsou vždy staří a šerední.
- (A10) Jak se uměla smáti!

- (A11) Znělo to, jako zpěv drozda.
- (A12) A jak byla ve svých bavlněných šatech a velkých kloboucích rozkošná!
- (A13) a) Nevěděla nic,
b) ale měla všechno,
c) co on ztratil.
- (A14) a) Když přišel domů,
b) čekal na něho jeho sluha.
- (A15) a) Poslal jej spát
b) a vrhl sebou v knihovně na pohovku,
c) potom ještě o leccčems přemýšlel,
d) co mu lord Henry řekl.
- (A16) a) Bylo to skutečně pravdou,
b) že se nemůže nikdy změnit?
- (A17) a) Toužil vřele po neposkvrněné čistotě svých dětských let, po růžích, oněch bílých i červených své mladosti,
b) jak se jednou lord Henry vyjádřil.
- (A18) a) Věděl,
b) že se sám poskvřňuje,
c) že se duševně ničí,
d) že měl na jiné špatný vliv
e) a pociťoval zlovůli radost,
f) že přivedl nejlepší a nejnadějnější lidi do hanby.
- (A19) Ale což se to nedalo napravit?
- (A20) Není pro něho již žádné naděje?
- (A21) a) Ach,
b) jaký příšerný záchvat pýchy vyvolalo ono přání,
c) aby podobizna jeho nesla tíži let
d) a on aby se skvěl ve věčné mladosti!
- (A22) Tomuto přání děkoval za svůj pochybený život.
- (A23) a) Nebylo by pro něho bývalo lépe,
b) kdyby po každém hříchu byl ihned následoval trest?
- (A24) V trestu je odpuštění.

- (A25) a) Ne prosba „Odpust nám naše viny“,
b) nýbrž „Potrestej nás za naše nepravosti“,
c) mělo by býti naší modlitbou k Pánu.
- (A26) a) Podivuhodně vyřezávané zrcadlo, ... stálo na stole
b) které mu před mnoha léty lord Henry věnoval,
c) a kupidové s bílými údy, ... smáli se jako dříve.
d) kteří je vroubili
- (A27) a) Vzal zrcadlo do ruky,
b) jak to v oné příšerné noci učinil,
c) když poprvé onu změnu na osudném obraze zpozoroval
d) a slze,
e) pohlížel do vlastního zrcadla.
- (A28) a) Jednou mu kdosi, ... psal přepjatý dopis končící těmito slovy:
b) jenž ho zbožňoval,
- (A29) a) „Svět se změnil,
b) protože jste utvořen ze zlata a slonové kosti.
- (A30) V záhybech Vašich rtů je vepsána historie světa.“
- (A31) a) Vzpomněl si na tyto věty
b) a politoval jejich pisatele.
- (A32) a) Pak proklínal svoji krásu
b) a mrštiv zrcadlem o zemi,
c) rozšlapal je podpatkem na tisíc střepů.
- (A33) a) Jeho vlastní краса zničila jej i jeho mládí,
b) o něž tak prosil.
- (A34) Bez těchto dvou věcí by byl býval jeho život čistým.
- (A35) a) Jeho краса byla pouhou maskou
b) a mládí mámidlem (*sic*).
- (A36) Co je konečně mladost?
- (A37) Doba nezralosti, doba bláhových rozmarů a chorobných myšlének.
- (A38) Proč nosil její zevnější převlečení?
- (A39) Mládí jej zničilo.
- (A40) a) Bylo lépe,

b) nemyslet na minulost.

(A41) Nic se na ní nedalo změnit.

(A42) Musel pomýšlet na sebe a na budoucnost.

(A43) James Vane odpočíval v neznámém hrobě na hřbitově v Selby.

(A44) a) Alan Campbell se jednoho dne ve své laboratoři zastřelil,

b) nevyzradil tajemství,

c) k jehož spoluvědomí jej on přinutil.

(A45) a) Rozčilení, ... se jednou uklidní.

b) jež vyvolalo zmizení Basila Hallwarda,

(A46) Uklidňovalo se již.

(A47) Tím si byl úplně jist.

(A48) a) A také to nebyla smrt Basila Hallwarda,

b) jež jej nejvíce tísnila.

(A49) a) Basil maloval podobiznu,

b) jež zničila jeho život.

(A50) To mu nemohl odpustit.

WILDE, Oscar. *Obrázek Doriana Graye: román*. Přeložil Bořivoj PRUSÍK. V Praze: Nákladem Akademického knihkupectví (Bedřich Bočánek), 1914.

Příloha č. 3 – **Překlad B** – Antonín TILLE a Jaromír BORECKÝ

- (B1) a) Byla líbezná noc,
b) tak teplá,
c) že přehodil svrchník přes rameno
d) a neuvázal si ani hedvábnou svou šálku kolem krku.
- (B2) a) Jak loudal se domů
b) kouře cigaretu,
c) šli kolem něho dva mladíci v salonním úboru.
- (B3) Zaslechl jednoho z nich šeptati druhému:
- (B4) „To jest Dorian Gray.“
- (B5) a) Vzpomněl si,
b) jak těšovalo jej,
c) když si naň okazovali,
d) nebo naň koukali,
e) neb o něm mluvili.
- (B6) a) Omrzelo ho (ted')
b) (ted') slýchati své jméno.
- (B7) a) Půl kouzla oné vesničky, ... spočívalo v tom,
b) v níž tak častokráte v poslední době býval,
c) že nikdo nevěděl,
d) kdo jest.
- (B8) a) Říkával oné dívce,
b) kterou navnadil,
c) aby se do něho zamilovala,
d) že jest chud,
e) a ona mu uvěřila.
- (B9) a) Řekl jí jednou,
b) že je špatným,
c) a vysmála se mu
d) a odpověděla,
e) že špatní lidé jsou vždy velmi staří a velmi oškliví.

- (B10) a) A jaký ona měla smích! –
b) zrovna jako drozdí zpěv.
- (B11) A jak hezká byla ve svých vlněných šatech a velkých kloboucích!
- (B12) a) Neznala nic,
b) ale měla vše,
c) co on byl ztratil.
- (B13) a) Když dostal se domů,
b) našel svého sluhu,
c) an ho očekává.
- (B14) a) Poslal je na lože
b) a vrhl sebou na pohovku v knihovně
c) a počal rozjímati o některých věcech,
d) jež Lord Henry k němu byl promluvil.
- (B15) a) Je to vskutku pravda,
b) že nelze člověku se změnit?
- (B16) a) Pocítil divou touhu po neposkvrněné čistotě svého jinošství,
b) jak nazval je kdysi Lord Henry.
- (B17) a) Věděl,
b) že sám se pošpinil,
c) naplnil mysl svoji záhubou
d) a dodal hrůzy svým choutkám;
e) že měl špatný vliv na ostatní
f) a zakoušel v tom děsnou rozkoš;
g) a že mezi životy, ... byly to ty nejkrásnější a nejslibnější,
h) jež křížily se s jeho životem,
i) jež zneuctil.
- (B18) Ale nedalo se vše napravit?
- (B19) Což nebylo pro něho pražádné naděje?
- (B20) a) Ah!
b) ve kterém příšerném okamžiku pýchy a náruživosti modlil se,
c) aby podobizna nesla tíhu jeho dní
d) a on podržel neposkvrněný jas věčného mládí!

- (B21) Celý jeho pád je tím zaviněn.
- (B22) a) Lépe proň,
b) kdyby každý hřích jeho života byl přivodil neodvratnou, rychlou pokutu.
- (B23) V trestu jest očista.
- (B24) a) Ne „Odpust' nám naše hříchy“
b) ale „Stihni nás za naše neřesti“
c) mělo by býti modlitbou člověka k nejvyšš spravedlivému Bohu.
- (B25) a) Podivně zkrojené zrcadlo, ... stálo na stole,
b) jež Lord Henry daroval mu před mnoha lety,
c) a bělostní Cupidové smáli se dokola jako dříve.
- (B26) a) Chopil se ho jako v oné noci hrůzy,
b) kdy poprvé zpozoroval změnu na osudné malbě,
c) a divokýma zaslzenýma očima zíral do jeho hlazeného štítu.
- (B27) a) Jednou někdo, ... napsal mu šílený list končící těmito modlářskými slovy:
b) kdo se do něho strašlivě zamiloval,
- (B28) a) „Svět jest změněn,
b) poněvadž ty stvořen jsi ze sloně a zlata.
- (B29) Křivky tvých rtů přepisují dějiny.“
- (B30) a) Ty věty vrátily se mu na paměť
b) a opakoval si je znovu a znovu.
- (B31) a) Pak zošklivil si vlastní svou krásu
b) a praštiv zrcadlem o zem,
c) rozdrtil je pod patama na stříbrné štěpiny.
- (B32) a) Byla to jeho krása, ... jeho krása a mladost,
b) která ho zničila,
c) které si vymodlil.
- (B33) Bez těchto dvou věcí život jeho mohl býti prost poskvrny.
- (B34) a) Jeho krása byla mu však maskou,
b) jeho mládí však šalbou.
- (B35) Co je mladost při nejlepším?
- (B36) Zelený, nezralý čas mělkých vrtochů a slabých myšlenek.
- (B37) Proč nosil její livrej?

- (B38) Mladost ho zahubila.
- (B39) a) Bylo lépe
b) nepřemýšleti o minulosti.
- (B40) Nic nemohlo ji změnit.
- (B41) Spíše o sobě a vlastní budoucnosti bylo mu přemýšlet.
- (B42) James Vane byl zahrabán v bezejmenném hrobě na hřbitově v Selby.
- (B43) a) Alan Campbell zastřelil se jedné noci ve své laboratoři,
b) neprozradil však tajemství,
c) jež donucen byl vědět.
- (B44) a) Rozčilení, ... nad zmizením Basila Hallwarda utichne asi brzo.
b) ať bylo jakékoli,
- (B45) Vlastně již zanikalo.
- (B46) Ohledně toho byl v úplném bezpečí.
- (B47) a) Ani ostatně nebyla to smrt Basila Hallwarda,
b) jež nejvíce tížila mu mysl.
- (B48) a) Byla to živoucí smrt vlastní jeho duše,
b) jež jej trápila.
- (B49) a) Basil namaloval portrét,
b) který zmařil jeho život.
- (B50) Toho nemohl mu zapomenout.

WILDE, Oscar. *Obráz Doriana Graye*. Přeložili Antonín TILLE a Jaromír BORECKÝ. V Praze: Nakladatelské družstvo Máje, 1918.

Příloha č. 4 – **Překlad C** – Jiří Zdeněk NOVÁK

- (C1) a) Byla líbezná noc,
b) tak teplá,
c) že si Dorian přehodil plášť přes ruku
d) a dokonce si ani nezahalil krk hedvábným šálem.
- (C2) a) Když se loudal domů
b) a kouřil cigaretu,
c) minuli ho dva mladíci ve večerních úborech.
- (C3) a) Slyšel,
b) jak jeden druhému šeptá:
- (C4) „To je Dorian Gray.“
- (C5) a) Vzpomněl si,
b) jak ho těšovalo,
c) když si na něho lidé ukazovali,
d) nebo na něho zevlovali,
e) nebo si o něm povídali.
- (C6) Teď už je zvukem vlastního jména znechucen.
- (C7) a) Působení té vesničky, ... byl především v tom,
b) kde poslední dobou tak často pobýval,
c) že ho tam nikdo neznal.
- (C8) a) Dívce, ... mnohokrát opakoval,
b) kterou zvalil,
c) aby ho milovala,
d) že je chudý,
e) a ona mu věřila.
- (C9) a) Jednou jí řekl,
b) že je špatný člověk,
c) a ona se mu vysmála
d) a odpověděla,
e) že špatní lidé jsou vždycky velmi staří a velmi oškliví.
- (C10) Jak se dovedla smát!

- (C11) Jako když zpívá drozd.
- (C12) A jak byla hezká v bavlněných šatech a s velikými širáky!
- (C13) a) Nic neznala,
b) ale měla všechno,
c) co on už ztratil.
- (C14) a) Když přišel domů,
b) zastal sluhu ještě vzhůru.
- (C15) a) Poslal ho spát,
b) natáhl se na pohovku v knihovně
c) a začal přemýšlet o leccčems,
d) co mu řekl lord Henry.
- (C16) a) Je to vskutku pravda,
b) že se člověk nikdy nemůže změnit?
- (C17) a) Cítil nezkrtnou touhu po neposkvřené čistotě svého jinošství – ... po tom jinošství bílém jako růže,
b) jak to kdysi řekl lord Henry.
- (C18) a) Věděl,
b) že se pošpinil,
c) že si mysl přesytil zkažeností
d) a obraznost naplnil hrůzou;
e) že měl na jiné špatný vliv
f) a že mu to působilo strašné potěšení;
g) že z životů, ... uvrhl do hanby právě ty nejbezúhonnější a nejslibnější.
h) jež se setkaly s jeho životem,
- (C19) Ale což je to všechno neodčinitelné?
- (C20) Což mu nezbývá žádná naděje?
- (C21) a) Bože,
b) jak nestvůrný byl ten okamžik pýchy a žádostivosti,
c) kdy se modlil,
d) aby tíhu jeho dní nesl portrét
e) a on aby si uchoval nezkalený lesk věčného mládí!
- (C22) To zavinilo celý jeho pád.

- (C23) a) Lépe by pro něho bylo,
b) kdyby mu byl každý jeho hřích vynesl jistou a okamžitou odplatu.
- (C24) V trestu je očista.
- (C25) a) Nikoli „odpusť nám naše viny“,
b) ale „stíhej nás za všechno zlé“,
c) tak má znít modlitba člověka k nejvyšš spravedlivému Bohu.
- (C26) a) Na stole stálo pozoruhodně vyřezávané zrcadlo,
b) jež mu už před tolika lety daroval lord Henry,
c) a kupidové s bílými údy se smáli na jeho rámu jako za stara.
- (C27) a) Dorian je zvedl,
b) stejně jako v oné hrůzné noci,
c) kdy zpozoroval první změnu na osudném obraze,
d) a divokýma zaslzenýma očima pohlédl do jeho lesklého štítu.
- (C28) a) Jednou dávno mu kdosi, ... napsal bláznivé psaní končící modlářskými slovy:
b) kdo ho strašně miloval,
- (C29) a) „Svět se změnil,
b) vždyť vy jste stvořen ze slonoviny a ze zlata.
- (C30) Křivky vašich rtů přepisují dějiny.“
- (C31) a) Ty věty se mu teď vynořily v paměti
b) a znovu a znovu si je opakoval.
- (C32) a) Pak pocítil ke své krásné tváři odpor,
b) mrštil zrcadlem o podlahu
c) a rozdupal je podpatkem na stříbrné střepey.
- (C33) a) To vlastní krása ho přivedla do neštěstí, krása a mládí,
b) které si vymodlil.
- (C34) a) Nebýt toho,
b) mohl být jeho život bez poskvrnny.
- (C35) a) U něho je krása stejně jen maska,
b) mládí jen šalba.
- (C36) A co je i to nejlepší mládí?
- (C37) Zelený, nezralý čas, čas mělkých rozmarů a neduživých nápadů.
- (C38) Proč jen nosí jeho livrej?

- (C39) Vždyť mládí ho zkazilo.
- (C40) Lépe je nemyslet na minulost.
- (C41) Tu nelze ničím změnit.
- (C42) Na sebe musí myslet, na svou budoucnost.
- (C43) Jamese Vanea skrývá bezejmenný hrob na hřbitově v Selby.
- (C44) a) Alan Campbell se jedné noci zastřelil ve své laboratoři,
b) ale tajemství, ... neprozradil.
c) které byl přinucen poznat,
- (C45) Všechn ten rozruch nad zmizením Basila Hallwarda brzy pomine.
- (C46) Vždyť už teď se ztrácí.
- (C47) Odtud mu vůbec nehrozí nebezpečí.
- (C48) Smrt Basila Hallwarda vlastně ani příliš netíží jeho mysl.
- (C49) Sužuje ho to živoucí umírání jeho duše.
- (C50) a) Basil namaloval portrét,
b) který mu přinesl zmar.
- (C51) To malíři odpustit nemohl.

WILDE, Oscar. *Obraz Doriana Graye, Cantervillské strašidlo*. Přeložil J. Z. NOVÁK. Praha: Fortuna Libri, 2016. ISBN 978-80-7546-013-4.

Příloha č. 5 – **Překlad D** – Kateřina HILSKÁ

- (D1) a) Byl nádherný večer,
b) tak teplý,
c) že si přehodil kabát přes ruku
d) a ani si neuvázal hedvábnou šálu kolem krku.
- (D2) a) Jak zvolna kráčel domů s cigaretou v ústech,
b) předešli ho dva mladíci ve večerním úboru.
- (D3) a) Slyšel,
b) jak jeden z nich druhému zašeptal:
- (D4) „To je Dorian Gray.“
- (D5) a) Vzpomněl si,
b) jak ho svého času nevýslovně těšilo,
c) když si na něj ukazovali,
d) natož když na něj civěli
e) nebo o něm mluvili.
- (D6) Nyní už měl dost vlastního jména slýchaného z cizích úst.
- (D7) a) Část kouzla vesničky, ... pro něj spočívala v tom,
b) ve které poslední dobou tak často pobýval,
c) že ho tam nikdo neznal.
- (D8) a) Dívce, ... donekonečna opakoval,
b) kterou zlákal k lásce,
c) že je chudý,
d) a ona mu věřila.
- (D9) a) Jednou se jí svěřil,
b) že je darebák,
c) a ona se mu vysmála
d) a odvětila,
e) že darebáci jsou vždycky hodně staří a hodně oškliví.
- (D10) a) Jak ta se smála –
b) jako když zpívá drozd.
- (D11) A jak jí to slušelo v těch bavlněných šatech a širokých kloboucích!

- (D12) a) Netušila nic,
b) ale měla všechno,
c) oč on už přišel.
- (D13) a) Když došel domů,
b) zjistil,
c) že na něj stále čeká komorník.
- (D14) a) Poslal ho spát,
b) sám klesl na pohovku v knihovně
c) a začal přemýšlet o věcech,
d) které mu předeštel lord Henry.
- (D15) a) Je vážně pravda,
b) že se člověk nikdy nezmění?
- (D16) a) Pocítil neodolatelnou touhu po přirozené čistotě jinošských let:
b) po chlapectví čistém, jako bílá růže,
c) jak to jednou nazval lord Henry.
- (D17) a) Věděl,
b) že už se pošpinil,
c) že si naplnil mysl zkažeností
d) a představitost hrůzou,
e) že na ostatní působil zlovolným vlivem
f) a měl z toho škodolibou radost,
g) že ze všech životů, ... byl ten jeho původně nejčistší a plný příslibu –
h) s nimiž se setkal,
i) a on ho dohnal k hanbě.
- (D18) Je to ale všechno už nenávratně pryč?
- (D19) Nemá už žádnou naději?
- (D20) a) Ach!
b) Jak zrudný okamžik pýchy a vášně ho tehdy přiměl,
c) že se modlil,
d) aby jeho portrét nesl břímě let,
e) zatímco on sám by si udržel nepokaženou nádheru věčného mládí!
- (D21) Od toho se odvíjel veškerý neúspěch jeho života.

- (D22) Ještě že každý hřích jeho života nesl s sebou jistý a pohotový trest.
- (D23) V potrestání spočívá rovněž očista.
- (D24) a) Ne „Odpust' nám naše viny,“
b) nýbrž „Udeř na nás za naše zločiny!“ –
c) tak by se měl člověk modlit k nejspravedlivějšímu bohu.
- (D25) a) Na stolku stálo zrcadlo se zvláště vyřezávaným rámem,
b) které mu před lety daroval lord Henry,
c) a amorci s bílými údy se smáli jako dřív.
- (D26) a) Zvedl ho,
b) jako tehdy v onu hrůznou noc,
c) kdy si poprvé povšiml změny na osudném obraze
d) a kdy s vyděšenýma očima zamíženýma slzami pohlédl do jeho vyleštěné plochy.
- (D27) a) Kdysi mu jedna osoba, ... napsala šílený dopis,
b) která ho nesmírně milovala,
c) jenž končil těmito zbožňujícími slovy:
- (D28) a) „Svět se proměnil,
b) protože ty jsi ze slonoviny a zlata.
- (D29) Křivky tvých rtů přepisují historii.“
- (D30) a) Ty věty mu nyní vytanuly na mysli
b) a stále dokola si je v duchu opakoval.
- (D31) a) Pak mu vlastní krása přišla odporná,
b) mrštil zrcadlem o zem
c) a patou je rozdrtil na změť stříbrných střepů.
- (D32) a) Právě ta krása ho zničila, jeho krása a mládí,
b) o které mu tolik šlo.
- (D33) a) Nebýt těch dvou okolností,
b) mohl jeho život zůstat neposkvrněný.
- (D34) a) Jeho krása se stala pouhou maskou,
b) jeho mládí výsměchem.
- (D35) Vždyť co je nakonec přinejlepším mládí?
- (D36) Čas nezralých zelenáčů, období přelétavých nálad a neživotných myšlenek.
- (D37) Proč nosil jeho livrej?

- (D38) To ono ho zkazilo.
- (D39) Raději na minulost nemyslet.
- (D40) Nic už ji nemůže změnit.
- (D41) Musí myslet sám na sebe a na vlastní budoucnost.
- (D42) Jamese Vanea ukrývá bezejmenný hrob na hřbitově v Selby.
- (D43) a) Alan Campbell se jedné noci ve své laboratoři zastřelil,
b) ale nevyzradil světu tajemství,
c) které byl donucen sdílet.
- (D44) a) Vzrušení, ... brzy vyšumí.
b) jež zatím panovalo ohledně zmizení Basila Hallwarda,
- (D45) Už teď slábne.
- (D46) V tomto ohledu se nemá Dorian čeho obávat.
- (D47) Navíc zrovna smrt Basila Hallwarda ho netížila ze všeho nejvíc.
- (D48) Nejhorší trápení mu totiž nachystalo jeho vlastní umírání zaživa.
- (D49) a) Basil namaloval portrét,
b) který mu zničil život.
- (D50) To mu nemohl odpustit.

WILDE, Oscar. *Obraz Doriana Graye*. Přeložila Kateřina HILSKÁ. Knihovna klasiků (Odeon).
Praha: Odeon, 2011. ISBN 978-80-207-1363-6.

Příloha č. 6 – **Překlad E** – Petr ELIÁŠ

- (E1) a) Byla příjemná noc
b) a takové teplo,
c) že si přehodil kabát přes ruku,
d) a dokonce si ani kolem v krku neuvázal hedvábný šátek.
- (E2) a) Jak tak kráčel domů
b) a kouřil cigaretu,
c) minuli ho dva mladíci ve smokingu.
- (E3) a) Slyšel,
b) jak jeden z nich druhému pošeptal:
- (E4) „To byl Dorian Gray.“
- (E5) a) Vzpomněl si,
b) jak ho těšovalo,
c) když si na něj někdo ukazoval
d) nebo na něj zíral
e) či o něm mluvil.
- (E6) a) Teď už ho vůbec nebavilo
b) slýchat své jméno.
- (E7) a) Půl kouzla malé vesničky, ... tkvělo v tom,
b) kde v poslední době pobýval tak často,
c) že ho tam nikdo neznal.
- (E8) a) Dívce, ... často vyprávěl,
b) kterou se mu podařilo okouzlit,
c) že je chudý,
d) a ona mu věřila.
- (E9) a) Jednou jí řekl,
b) že je zkažený,
c) a ona se mu vysmála
d) a odvětila,
e) že mizerové jsou odjakživa staří a oškliví.
- (E10) A jak se smála!

- (E11) Znělo to docela jako zpěv drozda.
- (E12) A byla tak krásná v těch svých bavlněných šatech a velkých kloboucích.
- (E13) a) Nic nevěděla,
b) ale měla všechno,
c) o co on už přišel.
- (E14) a) Když došel domů,
b) čekal tam na něj sluha.
- (E15) a) Poslal ho spát
b) a sám se usadil na pohovku v knihovně
c) a jal se přemýšlet nad některými věcmi,
d) jež mu řekl lord Henry.
- (E16) a) Je pravda,
b) že se člověk nikdy nezmění?
- (E17) a) Ucítil nespoutanou touhu po neposkvrněné čistotě svého chlapectví – chlapectví bílého jako růže,
b) jak to kdysi řekl lord Henry.
- (E18) a) Věděl,
b) že se pošpinil,
c) naplnil svou duši zkažeností
d) a svým rozmarům dodal na hrůzostrašnosti,
e) že má na ostatní neblahý vliv
f) a že si v tom strašlivým způsobem libuje
g) a že ze všech životů, ... zostudil ty nejčistší a nejnadějnější.
h) které mu kdy zkřížily cestu,
- (E19) Ale skutečně se nic z toho nedalo vzít zpět?
- (E20) Opravdu nemá žádnou naději?
- (E21) a) Ach!
b) Co to bylo za příšerný okamžik pýchy a touhy,
c) když se tehdy modlil,
d) aby portrét nesl břímě jeho dní
e) a on si udržel ryzí nádheru věčného mládí!
- (E22) Veškeré jeho selhání pramení z něj.

- (E23) a) Tím líp pro něj,
b) že každý hřích jeho života s sebou přinesl také bryskní potrestání.
- (E24) V trestu je určité očištění.
- (E25) a) Neměli bychom se k nejspravedlivějšímu Bohu modlit „odpusť nám naše viny“,
b) nýbrž „ztrestej nás za naše nepravosti“.
- (E26) a) Podivuhodně vyřezávané zrcadlo, ... stálo na stole
b) které mu před lety dal lord Henry,
c) a kolem něj poletovali amorci s bělostnými údy
d) a ještě pořád se smáli.
- (E27) a) Zvedl ho stejně jako v onu hroznou noc,
b) kdy si poprvé všiml změny na tom osudovém obraze,
c) a divokýma, slzami zkalenýma očima pohlédl do jeho naleštěné plochy.
- (E28) a) Kdysi mu člověk, ... napsal poblázněný dopis končící těmito modlářskými slovy:
b) který ho šíleně miloval,
- (E29) a) „Svět už nikdy nebude stejný,
b) protože ty jsi ze slonoviny a ze zlata.
- (E30) Křivky tvých rtů přepisují dějiny."
- (E31) a) Ty věty se mu vracely v paměti
b) a on si je pro sebe opakoval znovu a znovu.
- (E32) a) Pak se mu vlastní krása ošklivě znelíbila
b) a on mrštil zrcadlem o zem
c) a patou ho rozdrtil na stříbrné úlomky.
- (E33) a) Právě jeho krása ho zničila, jeho krása a mládí,
b) za něž se tolik modlil.
- (E34) a) Nebýt těch dvou věcí,
b) jeho život mohl zůstat bez poskvrnky.
- (E35) a) Jeho krása mu nebyla ničím než maskou
b) a mládí se mu jen vysmívalo.
- (E36) Co je vůbec mládí?
- (E37) Přinejlepším zelený, nezralý čas, čas povrchních nálad a odporných myšlenek.
- (E38) Proč si oblékl jeho livrej?
- (E39) Mládí jej zkazilo.

- (E40) Bylo lepší nemyslet na minulost.
- (E41) Tu nemohlo nic změnit.
- (E42) Musel myslet na sebe a svou vlastní budoucnost.
- (E43) James Vane ležel v neoznačeném hrobě na hřbitově v Selby.
- (E44) a) Alan Campbell se zastřelil jednou v noci ve své laboratoři,
b) ale tajemství, ... nikdy nevyzradil.
c) o němž se pod nátlakem dozvěděl,
- (E45) a) Rozruch, ... brzy utichne.
b) který vzbudilo zmizení Basila Hallwarda,
- (E46) Už teď se postupně vytrácel.
- (E47) Byl tu v naprostém bezpečí.
- (E48) Smrt Basila Hallwarda jej vlastně netížila ani zdaleka nejvíc.
- (E49) a) Basil namaloval portrét,
b) který mu zničil život.
- (E50) To mu nedokázal odpustit.

WILDE, Oscar. *Obráz Doriana Graye*. Přeložil Petr ELIÁŠ. CoBoo Classics. V Praze: CoBoo, 2020. ISBN 978-80-7661-038-5.

Příloha č. 7 – **Překlad F** – J. W. Pimassl

- (F1) a) Byla nádherná noc,
b) tak teplá,
c) že si přehodil kabát přes ruku
d) a ani si neotočil hedvábnou šálu kolem krku.
- (F2) a) Když se loudal domů,
b) kouře svou cigaretu,
c) minul dva mladé muže ve večerním úboru.
- (F3) a) Zaslechl,
b) jak si šeptají:
- (F4) „To je Dorian Gray.“
- (F5) a) Vzpomněl si,
b) jak ho těšovalo,
c) když na něho upozorňovali
d) nebo se překvapeně na něho dívali
e) nebo o něm mluvili.
- (F6) a) Teď ho unavovalo
b) slyšet své jméno.
- (F7) a) Polovina kouzla malé vesnice, ... byla v tom,
b) kde býval později tak často,
c) že ho tam nikdo neznal.
- (F8) a) Často říkával dívce,
b) kterou zlákal k tomu,
c) aby ho milovala,
d) že je chudý,
e) a ona mu uvěřila.
- (F9) a) Jednou jí řekl,
b) že je zkažený;
c) vysmála se mu
d) a řekla,
e) že zkažení lidé jsou vždycky velmi staří a velmi oškliví.

- (F10) Jak se uměla smát!
- (F11) Jako když zpívá drozd.
- (F12) A jak byla roztomilá ve svých bavlněných šatech a širokých kluboucích!
- (F13) a) Nic neznala,
b) ale měla všechno to,
c) co on ztratil.
- (F14) a) Když došel domů,
b) shledal,
c) že na něho čeká sluha.
- (F15) a) Poslal ho spát,
b) vrhl se na pohovku v knihovně
c) a začal přemýšlet o některých věcech,
d) které mu řekl lord Henry.
- (F16) a) Je to pravda,
b) že se člověk může změnit?
- (F17) a) Pocítil divokou touhu po neposkvrněné čistotě svého mládí - svého růžové ho mládí,
b) jak to kdysi nazval lord Henry.
- (F18) a) Věděl,
b) že se pošpinil,
c) že si naplnil duši mravní zkárou
d) a uvedl svou fantazii do hrozného stavu;
e) že měl špatný vliv na své okolí
f) a že z toho měl strašnou radost;
g) že uvalil hanbu na nejčistší a nejvíce slibující životy,
h) které se křížovaly s jeho životem.
- (F19) Ale nebylo to možno napravit?
- (F20) Nezbyvala pro něho už žádná naděje?
- (F21) a) Ah,
b) jaký to měl zrůdný okamžik pýchy a vášně,
c) v němž se modlil,
d) aby ten obraz nesl břímě jeho dní
e) a on aby si uchoval neposkvrněnou krásu mládí!

- (F22) To způsobilo celý jeho pád.
- (F23) a) Bylo by pro něho lépe,
b) kdyby každý hřích jeho života s sebou přinesl neústupný a rychlý trest.
- (F24) Neboť v trestu je očištění.
- (F25) a) Ne „odpusť nám naše viny“,
b) ale „potrestej nás za naše hříchy“
c) by měla znít modlitba k Bohu nejvýše spravedlivému.
- (F26) a) Na stole stálo vzácně modelované zrcadlo,
b) které mu dal lord Henry před mnoha lety,
c) a Cupidové s bílými údy se kolem něho smáli jako za stara.
- (F27) a) Vzal je jako té hrozné noci,
b) kdy poprvé zjistil změnu na osudném obraze,
c) a zadíval se divokým, zaslzeným zrakem do jeho hladké plochy.
- (F28) a) Kdysi mu napsal někdo, ... šílený dopis,
b) kdo ho strašně miloval,
c) který končil slovy:
- (F29) a) „Svět se změnil,
b) protože vy jste ze slonoviny a ze zlata.
- (F30) Linie vašich úst píší nové dějiny."
- (F31) a) Tyto věty se mu vrátily do paměti
b) a opakoval si je znovu a znovu.
- (F32) a) Pak pojal nenávist ke své vlastní kráse,
b) udeřil zrcadlem o zem
c) a roztříštil je na stříbrné střepiny pod svýma nohama.
- (F33) a) Byla to jeho krása, ... jeho krása a mládí,
b) co ho zničilo,
c) o něž se modlil.
- (F34) a) Kdyby nebylo těchto dvou věcí,
b) mohl zůstat jeho život neposkvrněný.
- (F35) a) Jeho krása mu byla pouhou maskou,
b) jeho mládí šalbou.
- (F36) Co je mládí v nejlepším případě?

- (F37) Zelená, nezralá doba, doba mělkých způsobů a pošetilých myšlenek.
- (F38) Proč má nosit jeho livrej?
- (F39) Mládí ho zničilo.
- (F40) Bylo lépe na minulost nemyslit.
- (F41) Ničím se to nedalo změnit.
- (F42) Musí myslet na sebe a na svou budoucnost.
- (F43) James Vane byl ukryt v bezejmenném hrobě na hřbitově v Selby.
- (F44) a) Alan Campbell se jedné noci zastřelil ve své laboratoři,
b) ale neprozradil tajemství,
c) jež musel z donucení poznat.
- (F45) a) Vzrušení nad zmizením Basila Hallwarda, ... musí časem pominout.
b) byť bylo sebevětší,
- (F46) Již se uklidňovalo.
- (F47) Byl dokonale v bezpečí.
- (F48) a) A ani to nebyla Basilova smrt,
b) co nejvíce tížilo jeho mysl.
- (F49) Rozrušovala ho živoucí smrt jeho duše.
- (F50) a) Basil namaloval obraz,
b) který mu zničil život.
- (F51) Nemohl mu to zapomenout.

WILDE, Oscar. *Obráz Doriana Graye*. Přeložil J. W. PIMASSL. 1400. Praha: Dobrovský, 2022.
ISBN 978-80-277-0475-0.